



Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

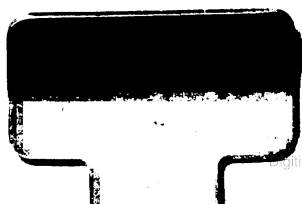
Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>



Kw 370
943

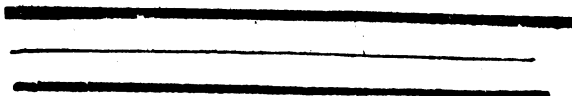
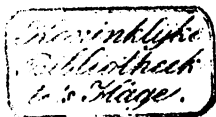
QVÆSTIONES

ET

APHORISMI

EX

IURISPRVDENTIA NATVRALI.



TRAIECTI ad RHENVM,
apud ABRAH. a PADDENBURG,
ACADEMIÆ TYPOGRAPHVM.
MDCCLXXXI.

Q V A E S T I O N E S

E X

IVRISPRVDENTIA NATVRALI.

I.

Ius Naturæ latiore apud nonnullos, strictiorem apud alios habet significationem. Sunt, qui complexionem legum Naturalium quarumvis eo nomine intelligant. Ita, non numquam, hanc adpellationem adhibuerunt Icti Romani: sic Grotius, Pufendorfius, Heineccius, Wolfius, Marckius, alii, hoc nomine usi sunt. Alii vero, solas leges naturales perfectas ad *Ius Naturæ*; imperfectas, ad Ethicam referunt, uti Gundlingius, Achenwallus, Pestelius, atque Schroederus, Viri Clariss. — Quemadmodum posterior denominatio & acceptio propria est & doctrinæ curate tradendæ utilis; ita tamen prior illa prorsus spernenda non videtur; dum negari nequit, quasvis humanæ felicitatis regulas esse leges; legum vero complexio recte *Ius* dicitur.

I I.

Est autem vera quidem & æterna tam iusti

A

at-

atque iniusti, quam iusti & æqui differentia: non ea tamen, quam ponit Heinecc., Elem. Jur. Nat. & Gent. L. I. §. 9., ac si Deus ipse quasdam actiones sine coactione; quasdam, sub comminatione pœnæ, vel proposito præmio, præcepisset aut prohibuisset: etenim Dei respectu omnia officia perfecta sunt; omnia sanctione pœnali munita.

I I I.

Sed inter homines necessarium est atque perpetuum inter jus perfectum & imperfectum, sive externum & internum, discrimen: in eo positum, quod ad alias actiones vi cogi possimus, ad alias, nequaquam.

I V.

In his vero, quæ nemo vi potest a nobis exigere, multum quoque refert, rectam agendi normam sequi; atque id curare, cum ut ipsi nostram per nostras actiones felicitatem promoveamus; tum Divinam gloriam illustremus.

V.

Quippe nullæ dantur actiones indifferentes; — & datur in omnibus agendi certa norma. — Datur ergo Ius Naturæ, tam latiore, quam strictiore significato: nec male

le tamen dicitur, utilitatem honesti matrem esse, non vero honesti judicem: sed ipsum honestum esse indicem judicemque utilitatis: id, quod egregie docuit Clariss. Io. Matth. Gesner. in Præfat. Isagoges ad Eruditionem Vniversâl.

V I.

Obligatio dispesci potest in activam, quæ est ipsa connexio motivi cum actione libera: & in passivam, quæ est necessitas moralis aliquid agendi vel omittendi.

V I I.

Hæc utique nascitur ex entis intelligentis, a nobis diversi, cui parere necesse est, voluntate: sed sic obligati jam sumus ad ejust voluntatem observandam. Hæc autem obligatio parendi nascitur haut dubie ex relatione mutua. Sic vera, ubicumque nexus est inter felicitatem nostram & ipsam, de qua queritur, actionem, illic adest obligatio, dummodo nexum illum perspicere valeamus. Adeoque, ubi nexus ille perspicitur absque cognita voluntate superioris, æque obligamur, ac si eam cognoverimus.

V I I I.

Datur ergo & moralitas & obligatio interna,

na, objectiva, naturalis, essentialis, materialis; quæ tamen ipsa semper imperfecta est.

I X.

Sed si proxime nascatur obligatio ex voluntate legitimi imperantis, sive Dei, sive hominis; tunc ipsi jus est alterum obligandi: *jus* ergo correlatum non est obligationis internæ, ut Heineccius existimat, in Elem. I. N. & G. I. §. 7.; sed tantum obligationis externæ, quæ & formalis, subjectiva, positiva dici potest; eaque demum perfecta est.

X.

Neque vero nascitur hæc obligatio externa ex facto Imperantis, pœnam cum actione nectentis; sed ex ipsa voluntatis, quam habet Imperans, cognitione: ratio vero, cur illa voluntas, mox postquam innotuit, obliget, est ipsa Principem inter ac subditos relatio, quæ, a parte subditorum, dependentia dici solet.

X I.

Hæc inter homines Deumque, & parentes liberosque naturalis est; reliquos inter homines ex consensu pactoque nascitur, vel ex lege positiva.

(5)

X I I.

Sequitur ex §. X., 1. Legis vim obligantem a promulgatione pendere. 2. legem obligare, quamvis addita non sit aliqua sanctio pœnalis. 3. non propter pœnam, sed propter agnitum jus Imperantis, obtemperandum esse legi.

X I I I.

Naturalis illa Deum inter Creatorem, hominesque creatos, relatio facit, ut Deo jus sit, homini leges præscribendi.

X I V.

Neque ergo fundamentum hujus juris in sola virium aut naturæ summi Numinis excellentia ponendum est; neque necesse est, ad illud intelligendum, Dei summam sapientiam, bonitatem, atque potentiam simul ob oculos habere, quod voluit Hubner *dans son Essai sur l'Histoire du Droit Naturel*, Part. II. p. 359.

X V.

Neque etiam sensus aliquis moralis hoc fundamentum constituit.

X V I.

Cujusmodi sensus neque hic, neque alibi
A 3 in

in jure Naturæ, vel in Ethica, veram obligationem inducere valet.

X V I I.

Nihil enim est aliud, nisi obscura confusæ justæ & injustæ cognitio; ut recte censet Hollmannus in Præf. ad prim. lin. Ethic. p. 15,

X V I I I.

Nihilominus habet & homo suos quosdam instinctus naturales, quos recte sequetur; sed quinam sint ejusmodi, rationis est, definire.

X I X.

Neque soli instinctus Ius Naturæ vel Ethicam docere possunt.

X X.

Rejicienda ergo est Ulpiani definitio Iuris Naturæ, in l. 1. §. 3. D. de Iust. & Iure, quæ quidem excusari potest in Icto; Stoicorum inbuto præceptis ac principiis, ex quibus est illustranda (vid. Buddei Exerc. I. de Errorib. Stoic. §. 6. in Analect. Hist. Philos. p. 101.): non potest in Hommelio, Schmauffioque. (Conf. ejusdem Buddei Exerc. de Scepticismo Morali, §. 15. & 32. in iisdem Analectis, p. 227. & 253.)

X X I.

(7)

X X I.

Ius Naturæ cum sit omnibus hominibus commune, non potest non & inter omnes obtinere gentes, easque obligare: recte ergo Ius Gentium dicitur ipsum esse Naturæ Ius, quatenus hoc inter populos liberos locum habet.

X X I I.

Præterea vero multa inter populos observanda esse, quæ quidem ex ipsa populorum hominumque natura derivari non possint immediate, certum est: ea tamen omnia recte referuntur ad pacta, sive expressa, quæ Fœdera dicuntur, sive tacita, qualia per solam consuetudinem diu observatam induci possunt.

X X I I I.

Quum autem pacta suam ex Iure Naturæ vim obligandi habeant, nihil necesse videtur, aliam atque diversam Iuris Gentium, sive voluntarii, sive Pactitii, sive Particularis, sive Consuetudinarii, sive Practici, disciplinam constituere: quamvis aliter alii censeant; in primis etiam Clariss. Godofr. Achenwallus in Iuris Gentium Europæarum Practici primis lineis, editis Gottingæ, 1775., 8vo.

X X I V.

Leges Naturales adeo sunt inmutabiles ,
ut nec ipse Deus eas tollere , vel ab illis
dispensare possit.

X X V.

Dubiæ quoque non sunt , sed certæ & evi-
dentes.

X X V I.

Fieri tamen potest , ut actiones non nullæ
singulares , per legem naturalem alias præ-
ceptæ sint , alias vetitæ , pro diversa rerum
hoc in orbe conditione : diversaque earum-
dem actionum ad homines ac legem relatio-
ne.

X X V I I.

Verum optime monuit Grotius de I. B.
ac P. L. I. C. 1. §. 10. n. 6., sic non Ius
Naturæ mutari ; sed rem , de qua Ius Natu-
ræ constituit , quæque mutationem recipit : --
sive , ut scribit ibid. n. 7., esse quædam juris
naturalis non simpliciter , sed pro certo rerum
statu. -- Simili sensu dici potest , aliud esse
Ius Naturæ absolutum , aliud Hypotheticum.

X X V I I I.

Sic non omnis omnino cædes hominis , po-
ly-

lygama, nuptiæ patrum fororūque, rerum alienarum contrectatio, rel., semper & ubique vetita sunt. Atque ita intelligenda sunt, quæ Cl. Michaëlis monuit, in Syntagm. Commentatt. P. II. p. 154. sq.

X X I X.

Nulla sunt homini principia practica innata.

X X X.

Intelligentia (intellectus) & voluntas neque reapse inter se, neque a mente sunt distincta: sed optime tamen uti distincta considerantur: neque cum G. G. Titio (ad Pufend. de Off. hom. & civ. L. I. C. I. §. 3.) dicendum est, „ his nominibus non indicari „ duas distinctas facultates, sed potius eandem facultatem, rel.”

X X X I.

Iudicium intelligentiæ inest, non voluntati: dissentiente quamvis Barbeiracio ad Pufend. de Off. hom. & Civ. L. I. C. I. §. 4.

X X X I I.

Voluntas intellectum sequitur: sponte quidem & libere: sed absque indifferentia.

A 5

XXXIII.

(10)

X X X I I I.

Neque vis externa voluntatem sua privat libertate, neque affectus, consuetudo, aut indoles nativa (temperamentum.)

X X X I V.

Affectus, in se spectati, minime mali sunt, aut extirpandi; sed hominibus utilissimi ac necessarii.

X X X V.

Indolem nativam homines & corrigere multum possunt, & ei resistere.

X X X V I.

Inutilis est distinctio voluntatis in antecedentem & consequentem: imo noxiâ quoque, si referatur ad Deum.

X X X V I I.

Cuivis homini *Conscientia* inest, hoc est, animi propensio quædam ad actiones suas liberas contemplandas, easque cum regulis felicitatis conferendas: quæ quidem aliquamdiu consopiri potest, tolli non potest. v. Pestel., V. Cl., Fund. Iurispr. Nat. §. 53. 55.

XXXX

A

XXXVIII.

(11)

X X X V I I I.

Nec minus recte Conscientia dicitur argumentatio de propriarum actionum moralitate, seu consensu pugnare cum legibus.

X X X I X.

Conscientia qualiscumque non potest actio-
num humanarum esse norma : sed certa &
recta conscientia sequenda semper est.

X L.

Nihilominus & ille peccat, qui conscientiae erranti morem non gerit: (errare enim conscientiam posse certum est). --- Negant illud Buddeus diff. de Scepticismo Morali §. 15. 32. (in Analect. Hist. Philos. §. 229. & 258.) & Institt. Theol. Mor. P. II. C. I. §. 25. p. 383. sq. & Heineccius Elem. I. N. & G. L. I. §. 45. Schol.

X L I.

Dubitante conscientia (si qua datur), quiescendum est, ac praesens status continuandus. Dissentit Titius ad Pufend. de Off. hom. & Civ. L. I. C. I. §. 6. n. 3. (3). Sed Vid. Budd. Inst. Theol. Mor. l. c. p. 384.

XLII

(12)

X L I I.

Scrupulosæ conscientiæ jura videntur eadem esse, quæ dubiæ teneræque.

X L I I I.

Probabilis conscientia sequenda est, quando certitudo nequit haberi: minime tamen probabilis est putanda, quæ qualicumque ratione, vel unius auctoritate doctoris nititur.

X L I V.

Leges Naturales adeo sunt ad felicitatem necessariæ, ut neque hanc adsequi liceat, nisi illis observatis: neque hæc deficere possit, illis observatis.

X L V.

Nempe Legis Naturæ præceptum est, ut, si quid alio, quam per rationem, modo Deus hominem facere jubeat vetetve; faciat hoc homo, vel omittat.

X L V I.

Potest quippe Deus homini leges quoque positivas præscribere.

X L V I I.

Qualis erat illa, ne quis arboris scientiæ boni malique fructum comederet.

XLIII.

X L V I I I.

Hac violata, non possunt amplius homines plenam sibi perfectamque felicitatem naturæ suæ viribus conciliare.

X L I X.

Quatenus tamen legi naturali congruunt eorum actiones, eadem ratione crescit felicitas.

L.

Ad plenam vero, perfectam, ac sempiternam beatitudinem via, nisi per novam legem Divinam positivam, innotescere non potest.

L I.

Divina voluntas recte dicitur esse norma actionum humanarum.

L I I.

Neque tamen arbitrarias, sed rerum hominumque suæque naturæ congruas leges Deus promulgare potuit debuitque.

L I I I.

Si quærat, utrum Deus universo hominum generi leges dederit positivas, triplex quæstionis sensus est distinguendus.

L I V.

L I V.

I. Dedit aliquando Deus leges ejusmodi, quæ certæ tantum ætatis omnes homines obligarent.

L V.

Hujusmodi fuerunt 1. Lex de non comedendo fructu arboris scientiæ boni malique.

L V I.

Quæ cum violari nunc non possit, legis vim perdidit.

L V I I.

Neque tamen ita negatur, ab unoquoque homine violatam hanc esse legem, ideoque omnes ac singulos ejus legis sanctioni jacere obnoxios.

L V I I I.

2. Talis erat lex de sacramento Numini Divino, piisque meditationibus, die quolibet septimo.

L I X.

Cessavit autem hæc lex, postquam Christus humanam in vitam rediit; a quo tempore primum quemque de septem diebus esse rei divini dicendum, divina quoque voluntate constitutum esse videtur.

L X.

(15)

L X.

Eandem ob caussam, eodemque tempore ruere quoque debuit lex *tertia*, de sacrificiis obferendis.

L X I.

Nec non *quarta*, de discrimine munda inter atque immunda animalia obferuando.

L X I I.

Similes fuerunt illæ leges, quas Noacho datas esse constat, sic ut hæc in classe *quintam* fuisse ponere liceat, ne quis carnem ederet cum sanguine, hoc est, ut abstineretur tam a suffocato, quam a sanguine comendo, bibendove.

L X I I I.

Debit eadem lex aliquamdiu & inter Christianos obferuari: debere etiamnum, non constat.

L X I V.

6. Similis erat, denique, lex, ut a quouis homine occideretur tam pecus, quam homo, a quo patratum fuisset homicidium.

L X V.

Debit enim hæc lex cessare post consti-

tuos

tutos imperantes ac magistratus, homicidii vindices.

L X V I.

II. Nullas dedit Deus umquam leges positivas, quæ omnes homines omnis temporis ac loci obstringant, sed non alios, nisi, quibus innotescant.

L X V I I.

Ejusmodi leges dari nullas, cum 1. ex earum descriptione patet; tum 2. ex his, quæ referri possunt ad hanc classem, exemplis.

L X V I I I.

1. Descriptio vitiosa est in eo, *a.* quod ponat, eos non obligari, quibus non innotescant leges, sive horum ignorantia voluntaria fuerit ac vinci potuerit, sive minus.

L X I X.

b. In eo fallit hæc descriptio, quod ponat, Deum leges promulgare, hominibus utiles, quas tamen haut promulgaverit illis omnibus, quibus utiles erant.

L X X.

2. **Exempla**, quæ hæc referri, & sic describi debeant, nulla sunt: neque enim vel
a. lex

a. lex de fiducia in Dei hominumque Mediatorem collocanda, huc pertinet; sed ad aliam classem, de qua deinceps.

L X X I.

b. Neque talia sunt præcepta Noachica septem, quæ dicuntur: hæc enim *a.* non constat satis, Noacho, vel Adamo, vel utrique, fuisse promulgata. *β.* Non sunt omnia, quæ his continentur, positiva. *γ.* Neque, quatenus positiva sunt, universos, quibus innotescant, obstringunt.

L X X I I.

c. Neque illud de Decalogo dicendum est, qui *a.* neque præcepta continet omnia positiva. *β.* Neque talia, quæ tum demum obligent, postquam innotuerint. *γ.* Neque ideo promulgatus est, ut ex ea promulgatione tenerentur omnes.

L X X I I I.

d. Leges de incestu, Levit. XVIII. & XX. obviæ, positivæ universales non sunt.

L X X I V.

e. Neque polygynia per ejusmodi legem prohibita fuit.

B

LXXV.

L X X V.

f. Neque etiam divortia sic interdicta fuerunt.

L X X V I.

III. Dantur Leges positivæ universales, quæ, postquam humanum genus ab integritate pristina lapsum est, omnes obligant, omnis ætatis ac loci homines.

L X X V I I.

Hæ duæ sunt: 1. Ut in Societate conjugali, si dissentiant opinione maritus & uxor, hæc illi se submittat.

L X X V I I I.

2. Ne quis divini numinis favorem ipse suis factis mereri velit; sed omnem plenæ perfectæque felicitatis spem atque fiduciam in divinum hominem, hominum Deique conciliatorem, reponat.

L X X I X.

Hic Mediator ipse postquam humana carne vestitus vixit, & omnia, quæ debuerant mortales, in terris peregit, paucas denuo sanxit leges ad *primam* positivarum universalium classem (§. LIV.) pertinentes.

LXXX.

L X X X.

Jussit, scilicet, i. ut simul in memoriam mortis a se superatæ, jurisque vivendi recuperati, primus quisque septenorum dierum facer esset, Deoque dicatus (§. LIX.).

L X X X I.

2. Ut mortis, quam vicarius ipse pro peccatoribus passus erat, memoriam affectu sui fervarent in sacra cœna.

L X X X I I.

3. Ut se suosque infantes aquis baptismi tingi patiantur, quotquot ipsum unicam veræ salutis causam agnoscunt.

L X X X I I I.

Leges divinæ promulgatæ sunt omnibus, quos obligant; naturales, per rationem; positivæ, per revelationem.

L X X X I V.

Hæc si quis destituerit, ipse sibi debet imputare.

L X X X V.

Pro majore tamen ignorantia, & minore
B 2 hanc

hanc superandi obportunitate, pœnæ divinæ mitiores erunt. (§. CXLII.).

L X X X V I.

Datur aliquod Ethices universæ, five Iurisprudentiæ Naturalis, cognoscendæ principium unicum, verum, evidens, adæquatum.

L X X X V I I.

Principium illud hoc modo recte enunciat: *harmoniam observa inter causas actionum tuarum efficientes ac fines divinos.*

L X X X V I I I.

Verbis magis, quam re, discrepant, qui naturæ (sano sensu) convenienter vivendum, se perficiendum, ordinem universi sequendum & observandum esse, præcipiunt.

L X X X I X.

Satis etiam convenit nobis cum Grotio in operis æterni Proleg., §. 7. in fin., & L. I. C. 1. §. 10. n. 1., & cum Cl. Pestelio, in Fundam. Jurisprud. Nat. §. 247. — minus autem cum Pufendorffii, socialitate; vel Heineccii, Amore.

XC.

X C.

Nihil necesse non tantum, sed & vitiosum est, duplici officiorum, perfectorum & imperfectorum, generi duplex atque diversum, quodque sibi possit obpositum esse, vel facile videri, tribuere principium, & hæc tantum ex lege perfectionis, illa ex præcepto, *suum cuique tribue*, derivare.

X C I.

Debet enim utrumque genus officiorum ex eodem fonte deduci, neque fieri potest, ut leges naturales invicem umquam sibi, vel imperfecta officia perfectis repugnent.

X C II.

Principium existendi legibus naturalibus dedit divina voluntas.

X C III.

Hæc etiam efficit, ut obligatio legum naturalium evadat externa (§. IX.).

X C I V.

Consensus gentium in aliquam rem vel opinionem, jus naturæ, aut jus gentium efficere non potest.

B 3

XCV.

XCV.

In enunciandis legibus naturalibus ad statum integritatis esse respiciendum, minus absurda fuit opinio Valentini Alberti, quam visa est Pufendorffio, Thomasio, & Heineccio in Elem. Iur. N. & G. L, I, §. 74.

XCVI.

Ex unico, quod §. LXXXVII. positum est, principio: „Caussas inter actionum nostrarum divinosque fines observandam harmoniam”: officia erga Deum, se, hominesque reliquos omnia derivari facile possunt.

XCVII.

Ex eodem, utrumque, tam perfectorum, quam imperfectorum officiorum genus recte deduci potest.

XCVIII.

Est igitur illud adæquatum: estque verum, evidens, primum, unicum,

XCIX.

Quin & ceterarum rerum creatarum respectu quæ sunt officia facienda, profluunt ex eodem fonte.

C.

C.

Neque vel Angelorum, si quos exsistere novimus, vel brutorum animalium, vel rerum inanimatarum ratione, perinde est, quomodo nos geramus.

CI.

Neque tamen animantia bruta, cibi causa, occidere non licet.

CII.

Leges naturales omnes præmiorum promissione, pœnarumque sanctione munitæ sunt.

CIII.

Præmiorum scilicet, atque pœnarum naturalium: positiva enim præmia nemo nunc suis actionibus apud Deum mereri potest.

CIV.

Interpretationis adminiculo proprie non indigent leges naturales: illud tantum operanda est, ut præse curateque enunciatur, ac demonstrantur.

CV.

Est autem interpretationis ars maxime necessaria.

cessaria in intelligendis adhibendisque legibus humanis, promissionibus, pactis, fœderibus.

CVI.

Lubrica distinctio est inter favorabilia & odiosa, neque adeo certa hermeneutices regula, quæ illa late, hæc stricte interpretari præcipit.

CVII.

Aliud est mens, aliud ratio legis.

CVIII.

Interpretatio usualis ad authenticam referri recte potest, tamquam hujus species.

CIX.

Insuperabilis, involuntarius, inculpabilis, error nullus est, neque ignorantia ejusmodi, in re morali.

CX.

Duplici pœna peccantes ebrios adfici, minus æquum est.

CXI.

Actiones coactæ recte ad pœnam imputantur, & obligatio nascitur ex promissionibus,
me-

metu extortis: neque distinguendum est inter vim justam & injustam; neque inter metum levem aut gravem.

CXII.

Neque imputationem tollit indoles nativa, consuetudo, vel affectus.

CXIII.

Stoïcorum doctrina de affectibus vulgo minus intellecta, & hinc magis culpata fuit, quam oportuerat: neque extirpandi sunt affectus omnes, quod ne fieri quidem potest, neque reprehendendi; sed ratione regendi. (§. XXXIV.).

CXIV.

Officia Christiana eadem sunt, quæ naturalia: præterquam quod de baptismo, sacra Cæna, & die dominico leges Christus positivas dederit: & alia sint Christianis, quam reliquis hominibus agendi momenta.

CXV.

Si non dantur Athei, necesse non est, ut probetur, existere Deum.

CXVI.

Atheos fuisse Theoreticos, & etiamnunc esse

B §

esse

esse quosdam, dubium non magis est, quam fuisse, qui se ipsi occiderint. vid. *De Opmerker* Serm. 177. Vol. IV. p. 161. fqq.

CXVII.

Integras vero gentes atheas esse, vel unquam fuisse, credi non potest.

CXVIII.

Hinc merito dicitur humanum genus consentire in agnoscenda Dei existentia.

CXIX.

Crediderunt nempe, creduntque omnes homines, paucis exceptis, esse causam quandam intelligentem, mundi opificem, atque reatricem a qua pœnæ malis metuendæ sint actionibus & hominibus: præmia speranda bonis.

CXX.

Eaque fides ad civitatis uniuscujusque salutem necessaria est.

CXXI.

Hinc non optimus sane civis erit atheus, quamvis eo forte sensu bonus dici possit esse civis, in quantum neminem lædit, & aliquid confert ad civitatis emolumentum.

CXXII.

CXXII.

Abfurde quæritur, utrum atheus populus præstantior habendus sit superstitioſo: quod ſi tamen uterque fingatur exiſtere, minus miſer hic fore videtur.

CXXIII.

Atheos pœnis coërceri, nec utile, nec juſtum eſt: prohiberi vero, quo minus aliis opinionem ſuam perſuadere conentur, & hoc ne faciant, eos etiam cogi, boni publici cauſſa jubet.

CXXIV.

Poterunt igitur athei vel aliquando juſte civitate pelli, vel pœnis ac mulctis coërceri, vel carcere includi, vel ipſa morte puniri, ſi civitati nocuerint, vel ſi fatiſ certum ab ipſis imminere periculum judicent hi, quorum ea de re judicandi poteſtas eſt.

CXXV.

Blasphemus etiam pœnis coërceri civilibus, injuſtum non eſt: neque vituperandi ſunt admodum, ſed excuſandi potius, etiam illius, quo factum fuit, ævi ratione habita, qui Michaëlem Servetum flammis dederunt ultricibus.

CXXVI.

CXXVI.

Argumentum a consensu gentium pro Dei
existentia, neque omni exceptione majus
est, neque nullam tamen vim habet.

CXXVII.

Neque enim temere consentire putandum
est humanum genus in aliquem errorem: ne-
que temere rejiciendum est, quod omnes ve-
rum esse credunt.

CXXVIII.

Et ad hanc argumentationis ab universali
consensu vim perinde est, si hæc persua-
sio putetur a facili Divinæ mentis agnitione
ex rebus creatis & existentibus, si a per-
petua traditione, originem habere.

CXXIX.

Nihilominus utramque causam simul hunc-
ce consensum effecisse, credibile est.

CXXX.

Neque enim credendum est, diu genus
humanum absque ulla Dei agnitione cultu-
que vixisse: Deique majestatem ab otiosis
demum philosophis post longum sæculorum
at-

annorumve decursum ratiocinando detectam esse.

CXXXI.

Nimirum, inesse hominum animis aliquam ad agnoscendum metuendumque Deum proclivitatem, concedendum est.

CXXXII.

Ipsam vero Dei notionem omnium mentibus innatam esse, non alio sensu, quam qui §. præced. traditus est, adferendum videtur.

CXXXIII.

Neque ergo magnam persuadendi vim inesse putaverim argumento pro Dei existentia, quod ex idea Dei petitur a posteriori.

CXXXIV.

Quod autem ex ipsa Dei natura sive idea peti possit a priori pro Dei existentia argumentum, hoc validum esse, non negaverim: ita vero jam propositum esse, ut aptam ad persuadendum vim & efficaciam habeat, non putem.

CXXXV.

Neque etiam valida magis, imo & minus, esse videtur argumentatio Maupertuisii, ex lege

lege parsimoniae, quam naturam sequatur; quam si quis ex lege gravitatis, motus, virium electricarum, aliave simili, veritatem hanc, dari Deum, colligendam existimet.

CXXXVI.

Optimum ad existentiam Dei probandam argumentum est, quod ex rerum, quae sunt, neque necessariae sunt, existentia deducitur.

CXXXVII.

Neque spernenda quoque argumentatio ex causis rerum finalibus depromta.

CXXXVIII.

Si Deus est ens summe perfectum, sequitur, illum esse unum, simplicem, aeternum, liberrimum, quovis intellectu limitato superiorem, ubique praesentem, omnium gnarum, sapientissimum, optimum, hinc & iustum, & veracem: denique, Deum omnia posse: non tamen ea, quae ipsa sibi repugnant. De his enim optime Grotius monuit, de Iure B. ac P. L. I. C. I. §. 10. n. 5. „ haece dicitur, ci tantum, sensum autem, qui rem exprimat, habere nullum.”

CXXXIX.

Recte Heinecc. Elem. I. N. & G. L. I. §.

127. Schol. „ Mirifice falluntur , qui so-
„ lam probitatem , vitæque integritatem , to-
„ tam religionem absolvere sibi persuadent ,
„ & perinde esse existimant , quid quisque
„ de Deo & rebus divinis sentiat : rel.”

CXL.

Etenim officii nostri est , & recte de Deo
sentire , & omnem ab eo perfectionis defe-
ctum longissime remotum judicare.

CXLI.

Neque ergo excusari possunt aut meren-
tur , qui vel plures Deos venerati sunt , vel
adfectibus in transversa raptos sibi finxerunt.

CXLII.

Pro majore tamen intellectus emendandi
facilitate , major est impiorum , errantium ,
ignorantiumque culpa , majorque pœna divi-
na metuenda erit (§. LXXXV.).

CXLIII.

Neque alia homines , nisi plenissima legum
omnium divinarum observatione , Deo ple-
ne placere possunt.

CXLIV.

Quanto quisque plura de Deo cognoverit,
tanto

tanto plures habet veræ voluptatis cauffas.

CXLV.

Et hanc ob rem , & quia nullam , qua Deo plene placere possimus , viam ratio monstrat hominibus , peccatorum semper reis , optabile non tantum , sed & probabile est , Deum ipsum hanc secum in gratiam redeundi semitam mortalibus patefecisse.

CXLVI.

Quod si cui populo , homini , vel hominibus , sui notitiam pleniorẽ Deus ipse tradiderit ; si quis liber adfit , qui hanc contineat ; nihil vero doceat , quod rationi repugnet ; hoc maximum humano generi beneficium existimandum ac grata mente agnoscendum est.

CXLVII.

Si quæ sint eodem in libro veritates traditæ , quas ratio sola non perspicit , neque intelligit ; legesque datæ ; his omnino fides habenda , obtemperandumque est.

CXLVIII.

Deus amandus est atque colendus omnibus viribus , non tantum quia maximus , sed &

& quoniam optimus est, in primis his, qui ipsum colunt.

CXLIX.

Imo ne fieri quidem potest, ut nullo nostri respectu Deus a nobis ametur, vel ut ametu supra nos.

CL.

Deo plenissimum animi lubentis obsequium debetur; timor etiam, seu veneratio; ac fiducia: cavendum autem est ab omni superstitione, magia, cultuque divino ejus, quod Deus non est.

CLI.

Gloria Dei curanda promovendaque est: hoc est, & qualibet occasione commoda re-ctæ de Deo sententiæ fovendæ, eloquendæ, tradendæque sunt aliis; & nihil faciendum, quod cum summa Dei veneratione pugnet.

CLII.

Deus & externo cultu prosequendus est; & publico cum ea societate, quæ verissimas opiniones de Deo rebusque divinis profite-
tur.

C

CLIII.

CLIII.

Precibus etiam & gratiarum actionibus Deus honorandus est privatim ac publice.

CLIV.

Per imagines Deum colendum exhiberi ratio dissuadet ac reprobatur.

CLV.

Diem aliquando certum divino cultui seponendum esse, ratio suadet & intelligit; quotus esse debeat, Deus solus significare potest, & edixit.

CLVI.

Deus Opt. Max. & sapiente consilio mundum effecit, & provida cura gubernat: neque tantum in majoribus rebus & eventis; sed in minutissimis etiam quibuslibet occupatur divina providentia.

CLVII.

Neque divina cura, neque justitiæ contrarium est, si quando paria contingere videantur improbis atque piis hoc in orbe: neque enim vel pii sunt omnes, qui putantur; neque adversa fata veram tollunt felicitatem.

CLVIII.

CLVIII.

Minus necessarium est, ut se quisque amare præcipiatur: neque enim quisquam se potest odisse.

CLIX.

Videndum est tantummodo, quid veræ, cui quisque studet, felicitati, congruat: turpiter enim omnes hac parte solent errare.

CLX.

Cuilibet igitur opera danda est, ut eo modo corpus animumque colat, qui veræ felicitati conveniat.

CLXI.

Hinc in primis unicuique sua vita curanda est ac valetudo: neque mors unquam acceleranda est, quando vita servari potest honeste: nec vita servanda, quando servari non potest honeste.

CLXII.

Numquam ergo vel manu vita finienda est: vel defendenda, quando detrimentum inde redundaret in societatem humanam vel civilem.

CLXIII.

Etenim & is, qui mortem patitur injustam, five pro patria, five pro caris amicis (conf. Iohannis Euang. C. 13. §. 37. Epist. I. C. 3. §. 16. & Pauli Epist. ad Rom. C. 16. §. 4.), five propter veræ religionis apertam confessionem, ubi hæc utilis esse potest, veram felicitatem non inminuit.

CLXIV.

Neque ad evitandum vitæ periculum, falsam religionem simulare licet.

CLXV.

Neque mortem detrectare, neque fugam capeffere licet, quando civis, etiam innocentis, traditione ad supplicium, civitas servari potest (§. CCV.).

CLXVI.

Si quis innocens, criminis accusatus, in carcere detineatur, & ad supplicium capitale damnatus sit, errore vel injustitia iudicum, fugam, si poterit, capeffere debet: nec minus, si ad aliud pœnæ genus fuerit damnatus, quod plus sibi, quam fugam, nociturum esse credit.

CLXVII.

CLXVII.

Si quis iuste damnatus fuerit, huic fugere non licet.

CLXVIII.

Neque vitam in carcere manu finire licet, siue nocens quis, siue innocens damnatus sit.

CLXIX.

Certo sensu dici potest, sui cædem Iuri Naturæ, stricte sumto, non semper esse contrariam; quando Ius Naturæ sumitur pro complexu officiorum perfectorum (§. I.): Ethicæ vero semper repugnat.

CLXX.

Civitatis interest, nequis abutatur suo corpore, siue illud mutilando, siue destruendo: cives igitur, hoc se facturos non esse, promiserunt: & Imperanti jus est, hoc prohibendi ac puniendi: iusta igitur est ignominiosa tractatio cadaverum in his, qui semet occiderunt; & detentio, vel pœna eorum, qui sibi, occidendi animo, vulnus infixerunt.

CLXXI.

Ius est Imperanti, videre, ne quid cives

detrimenti capiant ab imperitis medicis, pharmacopolis, chirurgis, & obstetricibus: hinc merito prohibetur, ne quis artes hujusmodi profiteatur, nisi rite fuerit examinatus; & ne quis horum hominum, nisi publice peritiam probaverint, opem adhibeat.

CLXXII.

His vero, qui artis medendi, morbosque sanandi vel præveniendi, periti judicati fuerunt, in arte sua credendum est: hinc recte facient singuli, si medicorum consilia, quod ad sanitatem conservandam restituendamque, sequantur: peccabunt, hæc si negligant.

CLXXIII.

Neque enim omnino verum est, medice vivere, esse pessime vivere; quippe sic existimare prohibet consilium Corn. Celsi de Medic. L. I. C. I. „ Sanus homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque medico, neque iatroalipta egerè. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe, sæpiusque in agro: navigare, venari, quiescere interdum, sed frequenter se exercere: rel.”

CLXXIV.

CLXXIV.

Qui criminis reus est, non tamen obligatus est, ad ipsum se accusandum; neque eo loco manere debet, ubi periculum est, ne carceri mancipetur.

CLXXV.

Innocens, neque condemnatus, fugere non debet: nisi tyrannicum metuat imperium.

CLXXVI.

Hinc religionis profuturæ causa solum vertere licet & oportet, si hoc alias libere non licet.

CLXXVII.

Neque Imperanti potestas est, præcipiendi, ut navium præfecti navim potius incendant, cum omnium vectorum internecone, quam hosti tradant; neque præfectis hoc facere licitum est.

CLXXVIII.

Si verum est, 1. cuilibet homini periculum esse, ne variolarum morbo aliquando corripiatur: 2. hunc admodum, ita si incautis eveniat, periculosum fore: 3. periculum ex

artificiosis variolis esse nullum, vel perquam exiguum; & hoc 4. tam singulorum hominum, quam civitatis respectu locum habeat: & singulis non tantum licitum erit, verum etiam incumbet obligatio, ut sibi morbum hunc dari patiantur: & Imperanti jus est, atque obligatio incumbit, præcipiendi, ut omnes cives sibi suisque liberis variolas inferi curent.

CLXXIX.

Hæ conditiones si non adsunt, neque singulis obligatio, neque jus est, hunc sibi morbum adtrahendi, neque Imperantibus, jubendi, ut cives hoc faciant.

CLXXX.

Utrum hæ conditiones adsint, a medicis audiendum est, illisque credendum.

CLXXXI.

Quod si medici censeant, infectionem morbi publice nocituram esse, prohibenda est.

CLXXXII.

De se vero suisque, utrum suadenda suscipiendaque sit inoculatio, necne, suo quisque medico credere debet.

CLXXXIII.

(41)

CLXXXIII.

Neque spernendæ sunt opes atque divitiæ, neque necessariæ putandæ ad veram felicitatem.

CLXXXIV.

Optanda plerumque magis est mediocris, quam summa rerum ac fortunarum conditio.

CLXXXV.

Contentum suis rebus esse, maximæ sunt, certissimæque divitiæ.

CLXXXVI.

Labor animo corporique prodest.

CLXXXVII.

Bona existimatio ita curanda est, ut, quales haberi volumus, tales esse conemur; modo veram curare felicitatem didicerimus.

CLXXXVIII.

Aliorum de nobis calumniæ spernendæ sæpe sunt; refellendæ aliquando; vindicandæ numquam.

C 5

CLXXXIX.

CLXXXIX.

Contra calumniantes in statu naturali vis aliquando necessaria esse potest: in civitate, duellis abstinendum.

CXC.

Amor Deo nobisque debitus numquam pugnat invicem.

CXCI.

Non minus falsum est, necessitatem habere legem nullam, quam tot eam habere leges, quot ab Heineccio commendantur, in Elem. I. N. & G. L. I. §. 158-163.

CXCII.

Neque vera datur umquam pugna inter officia nobis aliisque debita.

CXCIII.

Si vita servari non potest, nisi membro abscisso, hoc patiendum est. Frustra dubitat Heinecc. El. I. N. & G. L. I. §. 165. schol.

CXCIV.

In extrema necessitate, I. carnem humanam comedere licet & oportet.

CXCV.

CXCV.

Imo & II. hominem occidere, ut ejus carne vita sustineatur : modo 1. parcatur his, quos falvos esse plurimum refert. 2. primi occidantur, qui medium hoc adhiberi nolunt. 3. fors ducatur de reliquis.

CXCVI.

III. Cessant dominia rerum. --- Hinc 1. in naufragii periculo, res quashibet jactare licet, prouti periculum exigere videtur : --- ac, si hoc modo navis servata fuerit, jactatarum mercium damnum ab omnibus, quorum interest, non periisse navim, pro rata parte ferendum est.

CXCVII.

2. In naufragio, a. neque illi, qui dominus scaphæ fuit tabulæve, neque primo occupanti, majus in eam jus est, quam reliquis.

CXCVIII.

b. Poterit pristinus dominus & occupans non minus de scapha tabulæque depelli, quam reliqui.

CXCIX.

CXCIX.

c. Ius omnibus, æque utilibus, æquale est, & æqualis obligatio, vitam, adhibita vi, servandi: --- si res eam moram non patiat, ut fors consuli possit.

CC.

3. In cibi inopia summa, cibaria fiunt communia, sive in agris, sive in urbe obfessa, sive in navi: hinc cibos, etiam adhibita vi, licet eripere custodientibus, quamvis in eadem necessitate constitutis: restituendum tamen pretium, necessitate cessante.

CCI.

4. Frigoris depellendi causa vestes quaslibet obvias adripere, domosque subire licet.

CCII.

5. Necis, quam quis pati non est obligatus, imminentis evitandæ causa, quemlibet in locum tutum, prohibente quamvis eo, qui se dominum esse dicit, se recipere licet; & hujus per fugii habendi causa, vim etiam adhibere.

CCIII.

In extrema necessitate, IV. officia & jura

ra imperfecta mutantur in perfecta.

CCIV.

Hinc jus nascitur perfectum in res, quæ fuerant adhuc alienæ, sine quibus vita servari non potest: ut in cibum, vestes, ædes (§. CC.—CCII.).

CCV.

Hoste longe potentiore exigente, ut civis unus pluresve dedantur, quamvis innocentes, si qua spes est, hoc pacto civitatem salvam fore, cives & obligati sunt, ut pro civitate se dedant, & inviti tradi possunt (CLXV.).

CCVI.

Cives excludere portis licet nonnullos, & hostibus expositos relinquere, quando metus est, ne, ceteroquin, & hostes in urbem admittendi sint.

CCVII.

Paucos cives, infantes, senes, feminas, una cum hostibus, latronibus, piratis, incendio vel neci relinquere licet, siquidem absque horum salute illis parci non potest; &, hos perire, civitatis interest.

CCVIII.

CCVIII.

Nulla necessitas excusare potest eum, qui, jubente altero, innocentem occidit: neque carnifex interimere debet, quem innocentem esse novit.

CCIX.

Nec tamen carnifex inquirere debet in sententiæ latæ justitiam; neque de ea doceri.

CCX.

Munus carnificis tum demum honestum est, quando necessarium.

CCXI.

Idem dicendum de vita militari.

CCXII.

Recte quis, imminente innocenti morte, fuga sibi consulturus, alium sibi obstantem, claudum etiam, aut infantem, submovet, quamvis huic damnum illatum iri verisimile sit.

CCXIII.

Officia juraque perfecta non confundi cum imperfectis requirit humanæ societatis salus.

CCXIV.

(47)

CCXIV.

Perfecta officia sunt, quæ pertinent ad alterum non lædendum, sive, (quod æque late patet), ad suum cuique tribuendum.

CCXV.

Suum quisque merito censet, I. vitam, membrorumque integritatem. II. libertatem, & existimationem simplicem. III. bona juste quæsitæ. IV. quæ pacto promissa sibi sunt.

CCXVI.

Nemo occidendus, nisi juris perfecti, proprii vel alieni, servandi causa.

CCXVII.

Quando quis ipse se vel alium servare non potest aliter, & quando vitam alterius suæ præponere obligatus non est, omnino licitum est, & oportet, alterum occidere.

CCXVIII.

Sed alterum occidere non licet, utiliore multo rei publicæ vel humanæ.

CCXIX.

Hinc violenta, quæ necem inferat, defen-

ensione contra patrem, principem, benefactorem, uti licet aliquando, non semper.

CCXX.

Ejus defensionis limites in statu naturali patent latius, quam in civili.

CCXXI.

In statu naturali, quando certum, & in civili, quando extremum periculum est, defensionem adhibere violentam licet pro vita, membrorum integritate, libertate, existimatione, pudicitia, bonis, atque ex pacto debitis.

CCXXII.

Neque pro se tantum, suisque bonis & debitis, suaque vita, libertate, existimatione, integritate corporis, ac pudicitia, sed & pro alio quolibet, & alienis juribus perfectis.

CCXXIII.

In statu naturali læsurum occupare licet, seu prævenire.

CCXXIV.

CCXXIV.

Nemo quidem corrupendus est in intellectu aut voluntate: sed harum animi facultatum respectu læsio proprie dicta, sive perfecti juris violatio, locum non habet: nisi quis ex pacto obligetur, alterum docere.

CCXXV.

Similiter stuprum violentum læsio est: non vero voluntarium: quamvis peccatum gravissimum.

CCXXVI.

Solis quoque cogitationibus nemo læditur; licet & hæ minime impunes sint in foro divino.

CCXXVII.

Sermonis origo nullis hominum cogitationibus aut inventis, sed ipsi Deo debetur.

CCXXVIII.

Vtendum est sermone ad Dei gloriam manifestandam, nostramque & aliorum felicitatem promovendam: neque tamen cuiquam perfecta obligatio loquendi incumbit, nisi ex pacto.

D

CCXXIX.

CCXXIX.

Hinc veracitati studendum; veritas utilis numquam tacenda; fugiendum omne mendacium; non minus officiosum, ac jocosum; quam damnosum.

CCXXX.

Neque ergo verum omne dicendum; sed aliquando tacendum; aliquando videtur error ipse utilis esse posse.

CCXXXI.

Hoc casu non tantum vitio caret, sed & obligationi congruum est; alteri errorem non demere, vel etiam alterum in errorem inducere.

CCXXXII.

Neque necesse, neque laudabile est, ambiguum adhibere sermonem, ubi necesse non est, alteri verum eloqui.

CCXXXIII.

Neque minus verbis, quam factis, alterum inducere licet in errorem utilem aut necessarium.

CCXXXIV.

CCXXXIV.

Laudanda sunt ergo strategemata; laudanda quoque nonnulla falsiloquia: modo caveatur omnis perfidia, atque omne mendacium.

CCXXXV.

Adseveratione & jurejurando tum demum utendum est, quando nostra, vel alterius interest, persuasum esse alteri, omnem ab adseverantibus, vel jurantibus nobis, perfidiam, atque animum fallendi abesse.

CCXXXVI.

Adseverationem facere licet etiam per res creatas: sic vero jurare non licet.

CCXXXVII.

Maledicere numquam cuiquam licet, neque execrationibus uti.

CCXXXVIII.

Benedicere licet & oportet, quando utile & decorum est.

CCXXXIX.

Perjurus perfido deterior est, turpiusque vitium est perjurium, quam mendacium.

CCXL.

Jusjurandum litis decisorium, tam purgatorium, quod dicitur, quam subpletorium, lubricus incertusque probandi modus est; & vel nunquam, vel rarissime, adhibendus.

CCXLI.

Jusjurandum per Deos falsos, angelos, hominesque pios sive defunctos, sive superstites, facere non licet.

CCXLII.

Neque per Deos falsos, angelos, sanctosque, jusjurandum deferre licet.

CCXLIII.

Attamen perjurus est, qui per Deos falsos, quos veros esse credit, pejerat.

CCXLIV.

Iusjurandum ex mente deferentis, non ex mente jurantis, præstandum & interpretandum est.

CCXLV.

Iusjurandum comminatorium vel execratorium, non obligat jurantem.

CCXLVI.

(53)

CCXLVI.

Neque obligat jusjurandum, dolo elicitum.

CCXLVII.

Qui coactus juravit, obligatur.

CCXLVIII.

Iusjurandum, quo quis alteri juravit, ipsum repulsam laturum non esse, non obligat, si quid illiciti petat alter.

CCXLIX.

Hinc neque Herodes obligabatur jurejurando suo promissorio, quod memoratur in Euang. Matth. C. XIV. §. 7., neque Annibal illo, quod est apud Liv. Hist. L. XXI. C. 1. (vid. Budd. spec. Jurisprud. Hist. §. 68--71.); neque Israëlitæ illo tenebantur, quod occurrit Iudic. C. XXI. §. 1., neque illo, quod Gibeonitis erat præstitum, Jos. IX. 15., neque Aurelianus illo, quod juraverat in necem Tyanensium, teste Vopisco in vita Aurel. C. 22.

CCL.

Neque in jurejurando invalido stricta verborum interpretatione opus est; neque a per-

D 3

ju-

jurio se quis excusare potest, dum solis jurisjurandi validi verbis satisfacit, mentem deferentis vel acceptantis negligens aut eludens.

CCLI.

Si quis ex jurejurando nulli obligatus est homini; neque Dei respectu potest obligatus videri.

CCLII.

Non quidem falsa, sed obscura tamen & lubrica regula est: „ omne jusjurandum esse „ servandum, quod sine salutis æternæ detrimento servari possit.”

CCLIII.

Neque pactum posterius juratum præferendum est pacto priori injurato: neque jurejurando clandestino se quis excusare potest, si dicat, se jurasse, nequid, quod promissurus esset, impleret; sic enim omnem ex dolo suo perfidiaque sequelam, tam ad reparandam læsionem, quam ad pœnam, merito sustinet.

CCLIV.

Potest quidem Imperans jurisjurandi gratiam facere; vel ab ejus obligatione solvere; nec tamen vir bonus ideo suam quoque obli-

ga

gationem internam, præstandi, quod juravit, cessare contendet.

CCLV.

Perfidia reus agendus non est Prusias, neque violati juris hospitii accusandus, quod Annibalem a Romanis capi permiserit, si quidem hunc contra Romanos defendere non potuit: -- accusandi potius Romani, quod hostem, qui jam nocere non poterat amplius, ad necem persecuti fuerint. vid. Corn. Nepos in vita Annib. C. 12. -- Dissentit Buddeus in specim. Jurisprud. histor. §. 72-74.

CCLVI.

Felicitatem suam promovet, qui præstat humanitatem ac beneficentiam alteri: quin & Dei respectu, perfecte ad has virtutes obligamur.

CCLVII.

Neque tamen utile est, officia imperfecta per vim vel actionem forenssem exigi; quin, e contrario, societatis humanæ civilisque salus requirit, nequa propterea vis aut actio locum habeat.

CCLVIII.

Humanitas autem ac beneficentia non est, quæ nobis aut alteri vere nocet.

D 4

CCLIX.

(56)

CCLIX.

E hostes & inimicos amandoseffe, ratio præcipit.

CCLX.

Et ingratis atque indignis largienda beneficia, quæcumque ipsis prodesse possint, ac, salvis officiis reliquis, præstari.

CCLXI.

Neque adeo promiscue benefaciendum quibuslibet, sed aliis ante alios, si simul non possis omnibus.

CCLXII.

Pro beneficiis & humanitate, quin & medicis ac præceptoribus, similibusque, pro suis officiis, quamvis honorarium accipientibus, gratum animum deberi, ratio docet; non solus sensus moralis.

CCLXIII.

Unice tamen grati animi experiundi causa benefacere non oportet; quamvis neque necesse sit, omnem grati animi expectationem a benefico abesse.

CCLXIV.

CCLXIV.

Gravissime peccant, qui remedia quædam aut artificia utilia, vel necessaria, sic sibi suisque servant, ut ea vel quibusvis prodesse nequeant; vel periculum sit, nequando plane perdantur.

CCLXV.

Inventores atque periti hujusmodi remediorum & artium uti præmiis invitandi sunt ad arcana sua detegenda; sic etiam, si præmiis haut moveantur, pœnis merito cogentur.

CCLXVI.

Homini jus est, utendi fruendi rebus creatis; Dei respectu, ea cum lege, ne illis abutatur; hominum aliorum ratione, sub hac conditione, nequis lædatur.

CCLXVII.

Quisquis igitur rebus creatis abutitur, is injuste agit, Dei respectu; quapropter haut male dixit Augustinus: *Omnia jure esse fidelium & piorum*: qui tamen noluit, omnia nunc illis restitui: neque acrem Barbeiracii censuram meruit, *de la Morale des Pères*, C. 16. §. 15. sqq.

D 5

CCLXVIII.

CCLXVIII.

In omnia primi mortales idem & æquale jus habebant, occupandi nempe; quod communio negativa dici commode satis potest: communionem positivam locum habuisse, negamus.

CCLXIX.

Neque ergo per divisionem, sed per occupationem, discessum est a communione primæva.

CCLXX.

Neque ab ea discedi non potuit; neque diu durare poterat communio pristina, quamvis integra virtute mansissent homines.

CCLXXI.

Durasset tamen forte, quod ad ipsa rerum frugiferarum corpora: sed fruges ipsas occupatas eximi communione oportuit.

CCLXXII.

Corruptis autem hominibus atque corrupta tellure, nequidem agri, græges, arboresque frugiferæ manere potuerunt in statu nullius.

CCLXXIII.

CCLXXIII.

Neque nunc utile foret, siue negativam, siue positivam, inter homines, vel omnes, vel multos, communionem introducere.

CCLXXIV.

Neque inter Apostolos primosque Christianos veri nominis communio universalis obtinuit.

CCLXXV.

Nulla ad introducendum stabiliendumve rerum dominium inter homines pacto vel quasi pacto fuit opus.

CCLXXVI.

Quilibet occupare potest res quaslibet nullius, quas & in quantum eas sibi censet utiles aut jucundas fore : neque adeo necessè est, ut in primæva communionè maneat res ab Heineccio memoratæ, El. I. N. & G. L. I. §. 235. schol.

CCLXXVII.

Ad occupationem & animus requiritur sibi habendi, & factum aliquod, ex quo constare possit hæc voluntas.

CCLXXVIII.

CCLXXVIII.

Hæc ubi adsunt alicui rei, ea non amplius est nullius, neque ab alio potest occupari.

CCLXXIX.

Hinc I. Juri Naturæ congrua i. lex est Saxonum, qua non licet alveari includere apes, inventas in arbore, quam alius ejusmodi signo jam notavit, ex quo constat, hunc adfuisse, & eo animo recessisse, ut alveare adferret, cui apes includeret; quam legem ex Thomaf. ad Huber. de Jure Civit. L. II. S. IV. C. 2. p. 455. referunt Barbeir. & Mascov. ad Pufend. de Jure Nat. & Gent. L. IV. C. 6. §. 9.

CCLXXX.

2. Similiter l. 55. D. de Acquir. Rer. Dom., de qua vid. doctiff. El. Luzac ad Wolfii Institt. Jur. Nat. & Gent. §. 217. p. 88. sq.

CCLXXXI.

3. Et opinio Trebatii (apud Cajum, in l. 5. §. 1. D. eod.), cui placuit, feram, ita vulneratam, ut capi possit, statim esse nostram.

CCLXXXII.

CCLXXXII.

4. Qui hostem in angustias ita compulit, ut evadere non possit, potior est ad lytrum percipiendum, quam qui illum ipse cepit. Dissentit Hertius Comm. de Lytro, Sect. II. §. 7. Opusc. Vol. I. T. I. p. 182.

CCLXXXIII.

II. Juri Naturæ repugnat opinio Pufendorffii, l. c., negantis, i. pullos avium, in nido relictos, adquiri, nisi domum asportentur.

CCLXXXIV.

2. Catulos feræ, in antro deprehenfos, adquiri, nisi vel inde dimoti fuerint, vel custodia illis adposita sit.

CCLXXXV.

3. Feram vulneratam adquiri, si vulnus non sit lethale; ibid. §. 10.

CCLXXXVI.

Quod si tamen fera vulnerantis prioris persecutionem evaserit, ab alio poterit occupari: si facile potuerit evadere, communis esse debet inter eum, qui prior, & qui posterior vulneravit.

CCLXXXVII.

CCLXXXVII.

Nec male pretium, percussori Sanpetri, Corfi, decretum a Senatu Genuensi, divisum est inter hos, qui ipsam sclopeto ex equo deturbaverant, eosque, qui humi stratum gladiis interfecerant: apud Thuan. Hist. L. XLI. p. m. 838. b.

CCLXXXIII.

Ridicula concertatio fuit inter Andrios atque Chalcidenses de urbe Acantho, vacua, quam prior intraverat Chalcidensis explorator, jaculo portæ inmissō petiit Andrius. -- Neque probari potest decisio Samiorum & Eretrienſium, quam probat Heinecc. El. I. & G. L. I. §. 242. schol., secundum Chalcidenses; neque Pariorum, pro Andriis sententiam ferentium: neutri quippe populo seorsum, sed utrique communiter urbs cedere debuerat, vid. Barbeirac. ad Pufend. de Iure N. & G. IV. c. 6. §. 8.

CCLXXXIX.

Quod si duo simul significant animum, aliquam rem nullius sibi habendi, æquum est, ut eam ambo communi jure habeant: & hæc tenus reprobanda non est antiquorum formula

mula: *communis Mercurius, vel: in commune, quodcumque est lucri.* v. Hein. l. c. §. 248. cum schol.

CCXC.

Maximi momenti est distinctio inter occupationem per universitatem, & occupationem per fundos, a Grotio facta, de I. B. ac P. L. II. C. 2. §. 4., sic tamen, ut effectus utriusque occupationis idem sit. v. Hein. El. I. N. & G. L. l. §. 243. & 237. schol.

CCXCI.

Hinc, quidquid domino licitum est in suo fundo, idem quoque populis in suo territorio licitum esse debet: &, vicissim, quidquid juris populo competit in sua civitate, hoc etiam singulis, in suis fundis, facere integrum est.

CCXCII.

Quidquid de re quadam integra verum est, illud & de quibuslibet ejus partibus & accessionibus adfirmari potest: hinc populo competit, quidquid in ipso est territorio; singulis, quidquid in eorum fundis reperitur, neque potiori jure pertinet ad alium.

CCXCIII.

CCXCIII.

Hinc I. ab arbitrio populi cujusque pendet,
 1. utrum advenis postulantibus concedere velit, si quid intra territorium ipsius est desertum ac sterile solum : neque hoc ab illis advenis recte occupabitur : contra Grot. II, 2, 17.

CCXCIV.

2. Velitne aliis facultatem in sua regione morandi, vel per suum territorium transeundi concedere, necne : contra Eumd. l. c. §. 13. ad quem loc. vid. Gronov. adnotat. --- Neque ergo propter solum transitum negatum Emoræis justum bellum illaturus fuisset Moses, Numer. C. 21. §. 21. sqq.

CCXCV.

3. Velitne aliis fluviorum suorum usum, atque in illis navigandi, piscandi, natandi, libertatem concedere, vel impedire : neque distinguendum est inter flumen, qua flumen dicitur, & qua aqua profluens vocatur, cum Grot. l. c. §. 12.

CCXCVI.

4. Velitne vel liberum ac gratuitum hominibus mercibusque transitum indulgere, an
 cer-

certam de illis exigere pecuniam vectigalem, contra Grot. *ibid.* §. 14. — Itaque vectigalia majora de uno, quam de altero rerum genere possunt exigi: possuntque pro arbitrio exigentis augeri, nisi pactum obstat.

CCXCVII.

II. Privatis competit 1. quibuslibet, sive advenis, sive civibus, a. jus tollendi, quidquid reperiunt in littore, via publica, vel agro publico, etiam cum animo sibi habendi, nisi dominus aliquis adpareat, eamque rem vindicet.

CCXCVIII.

Res tamen inventa neque a. occultanda, sed ostendenda publice, sive proponenda, proclamandaque est, si videatur ab ignaro invitoque domino perdita esse: neque β. danda pauperibus: neque γ. ab ipso domino, vel aa. soluto indicii præmio, nisi promissum sit; vel bb. integro rei pretio; redimenda.

CCXCIX.

Non competit cuiquam jus tollendi, cum animo sibi habendi, rem repertam in alieno fundo, sed hanc indicare domino debet inventor: & hæcenus juri naturali consentanea.

E

lex

lex est veterum populorum, *Quæ non potest
fuisse, ne tolle.* vid. Heinecc. El. I. N. &
G. L. I. §. 248.

CCC.

b. Competit cuilibet jus venandi, piscandi, aucupandi in agro, flumine, stagno, marique publico: nisi lege civili facultas illa limitata, vel adempta fuerit.

CCCI.

2. Civibus competit *a.* jus sibi habendi quidquid in suo agro vel aqua propria repererint, cujusque meliorem jure dominus non adpareat. Ipsi tamen & illa servare debent, quæ dicta sunt §. 298.

CCCII.

b. Jus venandi, piscandi, aucupandi, propriis in fundis: item jus sibi habendi thesauros, salinas, metallifodinas, carbones, ac similia, suis in agris detecta.

CCCIII.

Neque adeo hæc omnia, vel feræ, pisces, & aves res nullius sunt in civitatibus; sed vel per universitatem, vel per fundos, occupata,

CCCIV.

(67)

CCCIV.

Potest quidem summus Imperans interdici, nequis in loco publico, vel etiam in agro proprio, venetur, piscetur, aucupetur, vel omnino; vel non, nisi certo modo, tempore, & loco.

CCCV.

Possunt etiam privati sponte se suo jure abdicare: non tantum expresse; sed & tacite: patiendo, leges ferri, & judicia exerceri, quibus hoc ipsum ponatur.

CCCVI.

Sed ubi neque lex obstat, neque conventio, sive renunciatio, quodcumque suo jure privati possunt uti, tamquam re merae facultatis, quæ nulla præscriptione perditur. vid. Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 4. §. 15.

CCCVII.

Quando vel publica prohibitio, vel renunciatio privatorum antecessit, hi venatione, piscatione, aucupio, debebunt abstinere: quod nisi faciant, etiam ultimo supplicio, si non possint aliter coerceri, juste afficientur.

E 2

CCCVIII.

CCCVIII.

Neque tamen per venatores sui cuiquam agri usus adimi debet, neque cuiquam licet in alieno agro venari, domino invito: neque per leges imponi potest dominis necessitas hoc patiendi: semperque dominis licitum esse debet, quod expresse sibi stipulari solebant Brabanti; velut in Læto Introitu, sive Inauguratione, Philippi II., §. 33. „fundos „suos contra feras custodire:” imo & feras sibi noxias abigere & occidere.

CCCIX.

Res hostium non sunt nullius: attamen ab hoste recte occupantur, tanquam ipsi perfecto jure debitæ.

CCCX.

Imo res hostiles etiam ultra debiti modum recte occupantur, quatenus per illas augentur hostium vires, quas frangere licet ac minuire.

CCCXI.

Hostes ipsi capi jure possunt, ac detineri: serviles etiam operæ ab illis exigi, sive ipsi servilem in conditionem redigi, si quidem aliter finis belli justus non possit obtineri.

CCCXII.

CCCXII.

Neque tamen, hostis respectu, res bello publico captæ, capientis fiunt, nisi postquam bellum transactione finitum, eaque dominium capienti cessum fuerit.

CCCXIII.

Thesaurus inventus ad dominum fundi pertinet.

CCCXIV.

Aequum quidem est, ut inventori thesauri pars, vel præmium tribuatur: nec male dimidia pars illi jure Romano assignatur: at tamen nihil perfecto jure debetur.

CCCXV.

Si quis rem pretiosam, cujus dominus haut adparet, extraxerit e mari retibus, hanc sibi acquirit: sin ad piscandum conductus fuerit, conductori.

CCCXVI.

Similiter operarius agri domino thesaurum inventum acquirit, non sibi: sed ubi per leges inventori certa pars tribuitur, hæc non minus mercenario debetur, quam inventori cuilibet.

(70)

CCCXVII.

Qui dominus est pecudis utriusque parentis, hic fœtum suæ pecudis, accessione, sibi acquirit, sed rei furtivæ fœtum nequidem usucapere potest.

CCCXVIII.

Si alius masculi, alius femellæ dominus fuerit, utrique domino jus est in fœtum; amplius tamen femellæ domino,

CCCXIX.

Sed hic modus acquirendi locum non habet in fervis.

CCCXX.

Insulâ in mari nata, primo cedit occupanti: in flumine, populo, cujus est flumen.

CCCXXI.

Alluvio cedit agri arcifinii domino, non vero domino agri limitati. vid. Heinecc. Elem. I. N. & G. L. I. §. 254. cum schol.

CCCXXII.

Alveus a flumine derelictus, populi est: ut & alveus recens a flumine occupatus: igitur

tur & hic, iterum derelictus, populi erit ;
contra Heinecc. l. c. §. 255.

CCCXXIII.

Inundatio, quamvis perpetua, dominum
jure suo non privat: æquum tamen est, in
posterum ex agris inundatis tantum minus pu-
blico pendi, quanto minoris pretii facti fue-
rint. vid. Heinecc. ibid. & in schol.

CCCXXIV.

Iusta sunt & æquitatis plena principia, re-
ctæque se habent conclusiones, ex illis dedu-
ctæ, quæ, post Thomasiûm, proponuntur
apud Heinecc. Elem. l. N. & G. L. I. §.
256—265., quod ad accessionem industria-
lem & mixtam; specificationem; adjunctio-
nem; confusionem; commixtionem; ratio-
nem; plantationem; & arborem in confinio
positam.

CCCXXV.

Falsum est, in re communi socium quem-
libet ad divisionem provocare posse: neque
parum sibi contrarius est Heinecc. El. l. N.
& G. L. I. §. 269. & §. 382.

CCCXXVI.

Communio imperfecta, qualem ponit Hei-

necc. El. I. N. & G. L. I. §. 231. & §. 272.
 revera nulla est: certum tamen, injustam
 esse querelam mercenariorum, memoratam
 Matth. C. 20. §. 11. 12.

CCCXXVII.

Neque focius focio, post divisionem aut
 cessionem, neque venditor emtori præstare
 debet evictionem, ex mero naturæ jure, si
 nullus dolus, neque ulla culpa, vel mora in-
 tercesserit: contra Heinecc. El. I. N. & G.
 L. I. §. 274. & §. 356.

CCCXXVIII.

Translatio possessionis necessaria non est ad
 dominium transferendum. v. Heinecc. l. c.
 §. 275.

CCCXXIX.

Neque jus emphyteuticarium, neque a-
 grorum censualium exemplum est in contra-
 ctu Josephi cum Aegyptiis, Genes. C. 47.
 §. 18. sqq., qui satis ab injustitia potest &
 crudelitate defendi; quemadmodum egregie
 factum est tam a Sam. Chandlero (in libro,
*Vindication of the History of the Old Testa-
 ment*, Part. II. Lond. 1743. 8vo.), quam
 ab Jo. Frid. Jacobi (in de *Akad. der Gel.*
 Vol. III. Tom. III. p. 301. sqq.), & a Theod.
 Christ. Lilienthal (*Oordeelk. Bybelverkl. C.*

12. §. 48. fqq. Vol. VI. p. 58. fqq.). Add. quos nominat Winkler. in Animadvers. Philol. & Crit. p. 180. sq., in his Burcardi in Museo Helvet: Vol. I. P. III. p. 355. fqq., & Cl. Venema Hist. Eccles. Tom. I. p. 119.

CCCXXX.

Testamenta neque ex Jure Naturæ aliquam vim habent; neque quisquam obligatur, testatoris voluntatem exsequi: neque inter Hebræos olim recepta fuerunt.

CCCXXXI.

Hinc & instituto heredi integrum est, hereditatem repudiare: & liberis, atque consanguineis, quibuslibet idoneis ex jure civili remediis testamentum impugnare.

CCCXXXII.

Imo laudabiliter haut raro testatoris voluntatem, quamvis jure civili ratam, negliget heres institutus.

CCCXXXIII.

Ex testamento, quod jure civili invalidum est, ne quidem ex æquitate legata debentur.

CCCXXXIV.

Invalida semper sunt Imperantium de sum-

mo imperio, vel ejus parte, testamenta, nisi a populo probata fuerint.

CCCXXXV.

Valent ex Iure Naturæ pacta successoria, & donationes mortis causâ.

CCCXXXVI.

Sed sola domini voluntas, quamvis rite declarata, non sufficit ad dominium transfere-
rendum; quippe requiritur & ab altera parte
acceptio: neque ullam vim habet acceptio
præsumta: contra Heinecc. l. c. §. 275. 284.
& 294.

CCCXXXVII.

Sibi contradicit, qui testamenta quidem
jure naturæ valere negat, sed præsumtam vo-
luntatem adeo efficacem existimat, ut pro-
pter eam certis hominibus intestatorum bona
debeantur.

CCCXXXVIII.

Neque enim voluntati præsumtæ vis ea-
dem, quæ tacitæ vel expressæ, tribui potest;
neque certa statuendi ratio est, cuinam bo-
na sua moriens cedere velit; neque naturalis
est ordo, quem probat Hein. El. I. N. &
G. L. I. §. 296.

CCCXXXIX.

CCCXXXIX.

Etenim omnes homines merito creduntur adprobare leges naturales, hæ vero nihil docent aliud, nisi morientium bona nullius evadere, & primo cedere occupanti.

CCCXL.

Satisque firma credendi ratio est, eum, qui hoc fieri nolit, effecturum, ne fiat.

CCCXLI.

Neque tamen expedit, in civitatibus occupantium fieri bona morientium: hinc certus in qualibet civitate successionis ordo per leges civiles, secundum civitatis utilitatem, statuendus est.

CCCXLII.

Testamenti quoque faciendi potestas, vel libera, vel arctior, lege civili concedi potest, si videatur utile fore: sed hoc minime necessarium est.

CCCXLIII.

Neque liberis parentum hereditas unquam debetur, neque alimenta debentur, postquam adoleverint: neque pari jure sunt liberi extra familiam, & in ea, degentes: neque pa-
ter-

ternam hereditatem occupare possunt, matre superstitite; neque maternam, vivo patre.

CCCXLIV.

Conjugi enim superstiti totum patrimonium competit, quod antea commune fuit utriusque: & eodem modo se res habet in societate quavis universali vel particulari, ut pars focii deficientis accrescat focio vel fociiis reliquis.

CCCXLV.

Neque certa naturaliter est regula, patri legitimos tantum, illegitimos matri quoque succedere liberos; neque vel omnibus liberis æquam hæreditatis partem deberi; neque filiis plus, quam filiabus; neque his plus, quam illis; neque primogenito plus, vel minus, quam postgenitis.

CCCXLVI.

Non magis igitur iniquæ sunt leges, quæ dispar, quam quæ par liberorum jus esse jubent.

CCCXLVII.

Itaque tam leges Hebræorum, quam Romanorum, tam antiquæ, quam recentiores;
tam

tam successiōnis Aasdomicæ, quam Scabinicæ, defendi possunt.

CCCXLVIII.

Juri quoque naturali perinde est, utrum in stirpes an in capita succedant nepotes: utrum una cum ascendentibus admittantur, an ab his excludantur; an hos excludant.

CCCXLIX.

Domino rei jus est re sua utendi, & hinc rem possidendi, ac vindicandi a quolibet possessore.

CCCL.

Domino quoque jus est externum, re sua abutendi, eam corrumpendi, ac destruendi.

CCCLI.

Pietas tamen & humanitas haut patiuntur, ut quis rem destruat, quæ possit utilitatem alteri præstare; vel rem ita constituat, ut alteri inde detrimentum accedat.

CCCLII.

Ita jure quidem externo perfectoque licitum est, arbores in suo solo plantare, quæ vicini prospectum amœnum intercipient; & horti

horti sui flores inficere veneno, quamvis ex eo pereant apes vicini (vid. Quintil. Declam. 13.): sed humanitatis est, abstinere usu juris, qui alteri molestus esset, nobis vero non valde prodesset.

CCCLIII.

Nihil necesse est, ut dominus, rem suam vindicans, possessori pretium, ejusve partem, restituat: vid. §. 298.

CCCLIV.

Si quas tamen impensas ipse dominus ad rem recuperandam facere debuisset, possessor habet jus rem retinendi, donec de impensis his, quas eam in rem fecit, illi cautum sit.

CCCLV.

Bonæ fidei possessor omnia ipsius domini jura habet; sed innotescenti domino rem cum omni fructu naturali & civili, sive usuris ordinariis ac pensionibus, mox restituere debet.

CCCLVI.

Fructus industriales bonæ fidei possessor jure retinet, modo domino solvat usuras ordinarias, sive pensionem consuetam.

XXXLVII.

CCCLVII.

Eadem sub conditione, fructus perceptos atque consumptos retinere potest bonæ fidei possessor: idque, siue hereditas petatur, siue res singularis.

CCCLVIII.

Rei consumptæ pretium restituere tenetur bonæ fidei possessor: non vero rei, quæ casu periit: neque lucrum, quod fecit vendendo rem, quam gratis; vel carius vendendo eam, quam minore pretio acquisiverat.

CCCLIX.

Malæ fidei possessor nihil juris habet: itaque domino rem cum omni fructu, si velit dominus, vel cum omni eo, quod interest domini, rem penes se non fuisse, restituere debet.

CCCLX.

Sin res periit, absque dolo, de pretio rei non tenetur ex mero jure naturæ: sed de fructibus consumptis & omni lucro tenetur: ac præterea ad id, quod domini interest: & ad pœnam.

CCCLXI.

CCCLXI.

Propria quidem auctoritate nemo, in civitate, sibi rem suam vindicare debet, quam iudicis officio potest acquirere: sed si probationes desint, hoc noverit malæ fidei possessor, ideoque suum domino reddere recuset; hic rem suam, vel debitoris, quæ tantumdem valeat, juste sibi vi vel clam vindicabit. vid. Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 7. §. 2. ibiq. Barbeir.

CCCLXII.

Quicumque rem alienam possidet, quamvis longissimo tempore bona fide suam esse putaverit, obligatus est ad eam restituendam vero domino, cum omni illius rei, non industriæ suæ, fructu. vid. §. 355. cum sq.

CCCLXIII.

Multo magis eadem obligatio his incumbit, quicumque damnum aliis intulerunt scientes, qui recte facient, siquidem copiosas addant rei usuras, exemplo Zacchæi, Luc. C. 19. §. 8.

CCCLXIV.

Similiter, si quis justo titulo, hereditatis
for-

forte vel donationis, rei injuste quæsita possessor evaserit, eam domino restituere debet, vid. Jo. de Mey Opp. Theol. T. I. p. 293.

CCCLXV.

Egregie tamen, uti plurima, Seneca scribit, de Benef. L. IV. C. 10., „ Depositum „ non semper reddam, nec quolibet tempo- „ re. Intuebor utilitatem ejus, cui reddi- „ turus sum, & nociturum illi depositum „ negabo.” Eademque est sententia Cice- ron. de Offic. L. I. C. 10. & L. III. C. 25., & hominis non admodum sapientis, Am- brosii de Offic. L. I. C. 50.

CCCLXVI.

Recte statuunt Alciatus, in Comment. in tit. Cod. de quinq. ped. præscr., Opp. T. III. col. 347., & Amef., de Conscientia L. V. C. 41. §. 21. sq., — eum, qui bona fide rem usucepit, si deinde cognoverit, ad quem rei dominium pertineret, in foro conscientiae teneri ad rem restituendam.

CCCLXVII.

Minus tamen recte Cuiacius adferit, in Comm. ad I. 1. D. de Vfurpatt. & Vfu- capp., Opp. T. II. col. 259., usucapio- nem pugnare cum jure gentium; & hæc in

F

re

re jus civile pugnare cum æquitate naturali,
quod usucapio dominium auferat invito.

CCCLXVIII.

Etenim & præscriptio inmemoralis jure
naturæ gentiumque locum habere debet,
& usucapio jure civili certis annorum finibus
describenda est.

CCCLXIX.

Sufficit itaque, jure naturæ ac gentium, ad
possessionis justitiam probandam, si quis tan-
to tempore rem, regionemve tenuerit, ut
nulla supersit memoria tituli, quo possidere
cœperit.

CCCLXX.

Potestque adeo tempus inmemoriale vel
brevius esse, vel longius annis centum.

CCCLXXI.

Eoque diurnæ possessionis argumento,
præter alia, recte sui populi dominium tuitus
est Jephthes, contra regem Ammonæorum,
Judic. C. XI. §. 26.

CCCLXXII.

Quamvis eo solo, diurnæ cessationis ab
exactio-

exactione; argumento, liberatio à debito pecuniario, vel alio personali, probari non possit; ut recte docuit **Christ. Thomasi**, in *diff. de perpetuitate debitorum pecuniarior.*, Tom. III. *Dissert.* 72. p. 28. sqq.; errare tamen in eo videtur, quod & differentiam faciat inter præscriptionem dominii & debitæ pecuniæ, & omne præscriptionis fundamentum ponat in præsumta derelictione.

CCCLXXIII.

Neque enim vel propter solum temporis lapsum, vel propter derelictionem præsumtam, uti **Grotius**, **Thomasius**, ac **Wolfius** existimant, sed propter necessariam humani generis ac societatis civilis securitatem, atque defectum legitimæ probationis, exigenda non sunt, quæ vel inmemoriali, vel certo, secundum leges civiles, tempore possessa quiete fuerunt.

CCCLXXIV.

Vti totum summum imperium, ita quoque singulæ ejus partes, præscriptione inmemoriali sive adquiri, sive defendi possunt.

CCCLXXV.

Ac possunt jura majestatis singula per præ-

scriptionem inmemorialem a subjectis adquiri,
& ab imperantibus amitti.

CCCLXXVI.

Quin & jura majestatis illa, quæ sæpe solent cum subjectis communicari, quæque communicari possunt, manente subjecti (subditi) persona, per ordinariam juris civilis præscriptionem adquiruntur.

CCCLXXVII.

Præpostera tractationis ratio est, qua primum Heineccius de Contractibus agit, Elem. I. N. & G. L. I. C. 13., deinde de Pactis, C. 14.

CCCLXXVIII.

Omnes quippe contractus pacta sunt; non vicissim.

CCCLXXIX.

Pacta quibuscumque de rebus, etiam illis, quæ natura perfecte debentur, recte ineuntur.

CCCLXXX.

Quælibet pacta, legitime inita, perfectam produciunt obligationem.

CCCLXXXI.

CCCLXXXI.

Neque tamen negandum est, dari quasdam promissiones imperfectas: neque periculum est, ut, has statuendo, perjuriis, dolis, ac fraudibus occasio detur; contra Hein. l. c. §. 389. schol.

CCCLXXXII.

Etiam pacta nuda perfectam pariunt obligationem & actionem ex jure naturæ; nec male tamen eam Romani nudo pacto negant.

CCCLXXXIII.

Pacta tacita non minus obligant, quam expressa, nec tamen silentium certam præbet consentientis probationem; sed tum demum, quando quis loqui debuisset ac potuisset, nisi consentire voluisset.

CCCLXXXIV.

Solus nutus non magis consensum probat.

CCCLXXXV.

Ad validum pactum faciendum & requiritur & sufficit facultas paciscendi, physica & moralis, & declaratio consensus.

CCCLXXXVI.

Hinc pacta valida sunt omnium eorum, qui sciunt, quid agant; neque promittunt, quæ præstare, physice vel moraliter, nequeunt.

CCCLXXXVII.

Hinc judicari potest de pactis infantum, minorum, ebriorum, ægrotorum, furiosorum.

CCCLXXXVIII.

Pactum inter errantes initum, quorum error utrimque fuit efficax, hoc est, eos ad paciscendum movit, invalidum est.

CCCLXXXIX.

Nec magis pactum valet, siquidem alteruter versatus est in errore efficace, nec superabili, qui rem ipsam attingat, de qua agitur; quique cum ea adeo nexus est, ut & alteri hoc ignotum esse non potuerit.

CCCXC.

Sic, si quis, opinatus filium suum esse mortuum, in alium sua bona pacto transtulerit, invalidum est pactum, quando filium vivere constat.

CCCXCI.

CCCXCI.

Imo, post mortem transferentis, bona filio restituenda sunt: idemque in testamentis locum habet.

CCCXCII.

Si quis virginem opinatus, viduam esse resciverit uxorem; vel pauperem, quam divitem esse putabat; vel morbidam, etiam epilepticam, quam sanam esse credebat, (contra Heinecc. El. I. N. & G. L. I. §. 393. schol.) haut dissolvendum est matrimonium.

CCCXCIII.

Ast ipso jure nullum est, si, viro ignaro, femina vitio corporis mulier fieri non possit; si prægnaus ex alio sit, vel pepererit, extra matrimonium; denique, si feminam aliam ab ea, quam in animo habuit, duxerit.

CCCXCIV.

Neque adeo validæ fuerunt Jacobi, Isaacidæ, cum Lea nuptiæ, nisi ex ratihabitione secuta. v. Hejn. El. I. N. & G. L. I. §. 394. schol.

CCCXCV.

Dolus contractui causam dans, vitiat contractum: non dolus incidens; nisi quatenus effecit, ut aliter contractum fuerit, quam futurum fuisset, nisi dolus adfuisset,

CCCXCVI.

Quod quis vi metuque coactus promittit, præstare debet; siue justus metus fuerit, siue injustus: nisi factum, vel non factum illicitum promissum fuerit.

CCCXCVII.

Et qui metu coactus promittit, simul renunciat reparationi injuriæ, per hunc metum illatæ,

CCCXCVIII.

Recte tamen efficacia negatur ejusmodi pacto in foro civili; vel rescissio locum habet; sed qua vir bonus in suum commodum non est usus.

CCCXCIX.

Multo magis præstandum est promissum, metu extortum, & jurejurando firmatum,

(89)

CD.

Acceptio numquam præcedit promissionem, sed tacita sufficit, si vel idem, quod unus rogat, promittit alter; vel amplius; tunc vero tacendo accipi videtur idem, quod rogatum est.

CDI.

Acceptatio præsumpta pactum validum facere non potest; sed expressam vel tacitam esse oportet.

CDII.

Quæcumque facere non licet, ea nec promittere licet: neque adeo quisquam obligatur promisso, quo se obstrinxit ad delicti præmium dandum; antequam delictum patratum sit.

CDIII.

Sed post patratum facinus turpe, præmii promissor tenetur ad illud solvendum. (Add. §. 409.—411.)

CDIV.

Qui perire volenti fert operam, pœnam meretur, recteque Davides occidi iussit eum, qui regem Saulum a se cæsum esse gloriabatur;

F 5

tur;

tur: Sam. L. II. C. 1. §. 14—16. vid. Hein. El. I. N. & G. L. I. §. 399. schol.

CDV.

Qui factum alienum promisit, omnem operam adhibere debet, ut alter hoc præstare velit: si nolit alter, nequidem ad interesse tenetur promissor, nisi ad id expresse vel tacite se obstrinxerit.

CDVI.

Hinc judicari potest de obligatione sponsoris, & de perfidia Romanorum in sponsione Caudina & Numantina. v. Hein. El. I. N. & G. L. II. §. 213. cum schol.

CDVII.

Conditio, quam uterque novit impossibilem esse natura, vitiat contractum; non, quæ legibus impossibilis est.

CDVIII.

Néque ex pacto Lemnii tenebantur ad urbem suam Miltiadi tradendam, secundum ea, quæ narrat Cornel. Nepos in vita Milt. C. 1. & 2;

CDIX.

(91)

CDIX.

Si quis ob turpe facinus præmium promittit, recte punitur, tanquam moralis causa ejus sceleris,

CDX.

Neque sola natura jubet, in testamentis condiciones turpès aut impossibiles pro non adscriptis haberi: dum quod sub conditione physice impossibili relictum est, totum viciosum habendum est: quod sub conditione turpi relictum est, in suspenso esse debet,

CDXI.

Qui tamen conditionem turpem implet, ad pœnam tenetur, (Add. §. 492, sq.)

CDXII.

Alteri, non consentienti neque scienti, alter stipulari valide non potest: sed qui promittit absenti, obligatus est ad promissionem non revocandam, donec sciat, utrum alter accepturus sit conditionem,

CDXIII.

Vt in imponendo rebus operisve pretio ratio habeatur aliorum, a quibus aliquid adqui-

quirere cupimus ; sive, ut tanto aestimetur res aut opera nostra, ut hos eas tanto pretio sibi comparare velle, probabile sit, — quod Heineccius præcipit, in Elem. I. N. & G. L. I. §. 330., est quidem humanitati prudentiæque congruum; non tamen jure perfecto debitum,

CDXIV.

• Rerum pretia conficiuntur ex hominum desideris: hæc sequuntur rei raritatem simul & utilitatem; sive veram, sive opinatam.

CDXV.

Pretii mensura dicitur pecunia; quæ merx est universalis; utilissima, siquidem homines illa recte utantur: nullius usus, quamdiu latet in arcis. v. *Opmerker* N. 75.

CDXVI.

• Laudanda tamen non minus parsimonia, quam liberalitas,

CDXVII.

Sed magis vituperanda avaritia, quam profusio.

CDXVIII.

Pecunia inter gentes commerciis dedita,
alia

alia esse non potest, præter aurum & argentum.

CDXIX.

Quæ metalla, signo publica auctoritate impresso, monetam, numos, pretium emittens, sive particularem diversarum gentium Cl. pecuniam efficiunt. vid. Cl. Schott Diss. de Notione pecuniæ.

CDXX.

Crescente pecuniæ copia, rerum pretia augentur: illa minuta, pretia decrescunt. vid. Bielfeld Instit. Politic. Tom. I. C. 8. §. 17.

CDXXI.

Quando princeps externum monetæ pretium longe majus esse jubet, quam pretium est metalli, sive internum, civium jura violat, falsam monetam cudit, ac damnum dat sibi subjectisque.

CDXXII.

Aequalitas in contractibus necessaria tantum est desideriorum in utroque contrahente, non rerum ipsarum: harum enim pretium pendet ab arbitrio contrahentium.

CDXXIII.

Adeoque rescindi non potest contractus
per-

perfectus, nisi mutuo consensu: nisi per legem civilem certus modus statuatur, de pretio judicandi: quam in rem utilis est constitutio legis 2. C. de Rescind. Vendit.

CDXXIV.

Hoc tamen invicem sibi debent contractantes, ut res, quas inter se commercio permutant, usum speratum, quem ambo cognoscunt, præbere possint.

CDXXV.

Emtio venditio spectari potest ut species permutationis.

CDXXVI.

Valida fuit, externo jure, conventio Iacobi & Esavi de jure primogenituræ.

CDXXVII.

Si res commodata perierit aliquo casu, quo peritura non fuisset apud dominum; a commodatario restituenda, damnumque sarcendum est.

CDXXVIII.

Idque legi divinæ, Exodi XXII. §. 14, 15, congruum est; contra Heinæc. El. I. N. & G. L. I. §. 243. schol.

CDXXIX.

(95)

CDXXIX.

Sin eodem casu res commodata peritura fuisset apud dominum, commodatarius damnum sarcire non debet.

CDXXX.

Aliquando recte facit depositarius, rem depositam suis usibus adhibens, velut equum; quia curandum est, ut eodem in statu domino restitui possit.

CDXXXI.

Si mandatarius occasione mandati damnum fenserit, quod cum ipsa re mandata melius exsequenda nexum habeat, hoc sarcendum est.

CDXXXII.

Si mandatarius, dum mandatum expedit, a latronibus spoliatus est, neque ipse in culpa fuit, hoc ei damnum sarcendum est a mandante, quatenus mandatarius res ad iter & expediendum mandatum requisitas perdidit: neque minus hoc inter privatos, quam in persona publica locum habet; quamvis alii censeant, distinguendum esse: apud Heinecc. *El. L. N. & G. L. I. §. 349.* schol.

CDXXXIII.

CDXXXIII.

Quasi contractus ignoti sunt jure naturæ.

CDXXXIV.

Nascitur tamen obligatio mutua, si quis alterius ignorantis negotia gesserit; & quotiescumque alter cum alterius detrimento fieret locupletior, vel officium suum alicui damno esset, nisi nasceretur obligatio rationum reddendarum, & damni farciendi.

CDXXXV.

Nihil necesse est, ut mercator emturis indicet, etiam si rogatus, alios paulo post cum eadem merce venditores adfuturos: sed hoc casu poterit emtorum inscitiam in suum commodum vertere: vid. Heinecc. El. I. N. & G. L. I. §. 351. schol. & Rever. de Vos in Dissert. Soc. Harlem. Vol. X. Tom. I.

CDXXXVI.

Sed ædes, paulo post diruendas jussu publico, alteri, inhabitandi causa emturo, vendere non licet, nisi indicato illo jussu, vel nisi ejus notitiam habuerit emtor aliunde.

CDXXXVII.

Res vendita, licet nondum tradita, regula-

la-

lariter est periculo emptoris. v. Hein. l. c. §. 353.

CDXXXVIII.

Venditor emptori non est obligatus naturaliter ad evictionem præstandam, quamvis ad evitandas fraudes utile sit, hoc jure civili constitui.

CDXXXIX.

Si quis jactum retis emerit, huic competit quæcumque res nullius extrahitur, nisi de piscibus tantum contractus fuerit initus. Attamen, si res pretiosa fuerit extracta, piscatori præmium tribui æquum est. Conf. §. 314. 315. Itaque contra Apollinem, qui se sapientissimum, credo, significabat, (apud Val. Max. L. IV. C. 1. ex. ext. 7., & Grammat. ad Aristoph. Plut. vi. 9.) & contra Heineccium, (l. c. §. 359. schol. junct. §. 241. schol.), pronunciare ausing.

CDXL.

In forte nihil est, quod eam ab rebus humanis atque contractibus amoveri jubeat.

CDXLI.

Neque ergo olla fortunæ, ludique aleatorii per se juri naturæ vel ethicæ adversantur.

G. CDXLII.

CDXLII.

Sed propter abusum, hominumque pravorum adfectus, sæpissime tam privatis, quam reip. nocent.

CDXLIII.

Hinc laudandæ sunt leges, quibus actio denegatur aleatori victenti, atque repetitio soluti conceditur. vid. lex I. Cod. de Aleatorib. (L. III. tit. 43.)

CDXLIV.

Jure perfecto conductor remissionem mercedis exigere non potest, si casu, vel spectrorum metu, prohibeatur uti re conducta: sed æquum & humanum est, ut in casu maxime insolito detur aliqua remissio.

CDXLV.

In mutuo locum habet alienatio.

CDXLVI.

Vfuræ omnes neque naturali, neque divino positivo jure prohibitæ sunt.

CDXLVII.

Si certum tempus, intra quod debitum solvendum sit, constitutum non est, & incom-

commoda creditori evasit dilatio solutionis, vel pignoris custodia; post unam denunciationem creditor pignus vendere potest.

CDXLVIII.

Fidejussionem pro criminis capitalis reo neque alius suscipere, neque iudex aut legislator permittere jure potest.

CDXLIX.

Neque enim hanc habent homines potestatem in suam vitam, neque in vitam alterius innocentis, ut eam innocens ponere, vel alius innocenti adimere possit pro altero nocente: neque etiam civitati prodesse potest, crimina, ab aliis patrata, in aliis puniri, sive aliis imputari.

CDL.

Hinc stolidi fuit & injusta Rubenis oblatio, apud Moesem, Histor. L. I. c. 42. §. 37.

CDLI.

Iusta vero & valida fuit oblatio Judæ, ibid. c. 43. §. 9.

CDLII.

Locus autem in Regum Hebræorum Histor.

storia, L. I. C. 20. §. 33., ad ejusmodi fidejussionem non pertinet: non magis, quam ejusdem Historiæ L. II. C. 10. §. 24., aut in Jesaiaë Vaticiniis C. 43. §. 3. 4.

CDLIII.

Neque tamen ex dictis (§. 448.) colligendum est, intercessionem vicariam Iesu Christi, τοῦ Θεανθρώπου, pro peccatoribus, in Divino judicio validam esse non posse: quippe cessat in illo supplicio capitali ratio utraque, tradita §. 449.

CDLIV.

Frustra vero laborant, qui simile exemplum, humanæ justitiæ congruum, in foro humano reperire satagunt: ut &, qui, hoc modo divinæ justitiæ satisfieri potuisse ac debuisse, solo rationis lumine perspici posse putant.

CDLV.

Intercessio Christi pro peccatoribus illis, qui fiduciam in eo collocant, non fidejussoria, sed expromissoria dicenda est; si quis proprie velit, & ex arte juris Romani loqui.

CDLVI.

Intercessio Pauli pro Onesimo, in Epist. ad

ad Philemon. §. 18. 19., constitutoria est; non fidejussoria, aut expromissoria.

CDLVII.

Siquis pro pecuniæ reo expromiserit, conscientia quoque reum absolvere potest.

CDLVIII.

Non satis certum est, quod scribit Heinecc., El. I. N. & G. L. I. §. 376., tum demum fidejussores conveniri posse, si satis constet, debitorem principalem non esse solvendo.

CDLIX.

Merito sæpius a fidejubendo Salomo dehortatur, Proverb. C. 6. §. 1. C. 11. §. 15. C. 17. §. 18. C. 20. §. 16. C. 22. §. 26. 27. & C. 27. §. 13. — neque enim hoc faciendum est, nisi vel optime noverimus debitoris principalis voluntatem & facultatem solvendi: vel debitum exigui sit momenti, respectu fidejussoris: vel hic majorem pecuniæ summam donare velit, ac, sine cujusquam detrimento, possit. vid. I. D. Michaël. ad Proverb, C. 6. §. 1—5.

CDLX.

Status naturalis hominum, obpositus statui

civili, non est fictio duntaxat, sed & existit ante civitates constitutas, & existit, ubi nulla civitas est, & inter gentes diversas,

CDLXI.

In eo plenam æqualitatem ac libertatem obtinere necesse est, jus etiam æquale occupandi res nullius; atque suam per vim defendendi ac vindicandi: sed nullo modo jus omnium in omnes & omnia; neque bellum omnium in omnes illic habet locum,

CDLXII.

Possunt etiam societates quædam varii generis in statu naturali locum habere: quapropter minus recte obponitur omni statui sociali.

CDLXIII.

Nec tam misera necessario vita vivitur in statu naturali, quam visa fuit Hobbesio ac Pufendorfio.

CDLXIV.

Nec in illo brutis omnino similes homines ac feri statuendi sunt, quales olim finxerunt atque pinxerunt Lucretius & Horatius, & ætate nostra, Russavus.

CDLXV.

CDLXV.

Carnus haut videtur veri nominis civitatem condidisse. vid. Periz. in Originib. Babylon. c. 3. p. 45. sq. Heinecc. El. I. N. & G. L. H. §. 13. schol. & §. 104. schol. Deiling. P. III. Obf. p. 19. & Cassel in Martini The- sauro Dissertatt. Tom. II. Part. II. p. 3. Imo nequidem ante dilavium existisse videntur ullæ civitates. vid. Dithmar. Exercitt. Acad. P. I. diff. 13.

CDLXVI.

Nulla proprie datur societas coacta, neque ex præsumto consensu nata: contra Heinecc. l. c. §. 16. & 17.: quippe societas inter parentes liberosque nascitur ex obligatione liberos educandi; inter dominum ac vernas, ex obligatione sarcindi damni; reliquæ omnes, ex consensu voluntario, qualis etiam est, quem vis expressit.

CDLXVII.

Nihil necesse est, ut unicus matrimonii sit finis, procreatio & educatio sobolis: etenim & ob opem mutuam, & ob jucundum magis vitæ consortium inire conjugium licet.

CDLXVIII.

Quod si tamen alter aptus adhuc est procreandis liberis, ineptus alter, hi matrimonio se non recte copulabunt: & hoc in civitate merito prohibebitur: sin uterque procreationi sit ineptus, nihil obstat, quo minus jungantur. vid. Bruckner. Decis. Iur. Matrim. C. xi. & Aug. Gul. Hupel *Vom zweck der Ehen, ein versuch, die heurath der Castraten, und die trenning unglucklicher Ehen zu vertbeidigen*, Rigæ, 1771. 8vo.

CDLXIX.

Sponsalium obligatio perfecta est; neque finitur, quando tantum alteruter consensum retrahit.

CDLXX.

Prudenter Romani, atque decore, certum tempus lugendi viduabus indixerunt, quibus imprudenter, & absque idonea ratione, Pontificum Canones refragantur: neque male viduis, alibi, certum quoque luctus tempus statutum est.

CDLXXI.

Imo laudem merentur tam vidui, quam viduæ, paullo ultra statutum lege tempus viduitatem ferentes.

CDLXXII.

CDLXXII.

Neque irrita tamen habenda sunt sponsalia, intra tempus luctus inita. vid. Pütmann. Adversar. Iur. Vniv. L. I. C. 10.

CDLXXIII.

Si qua virgo vi coacta se desponderit, etiam hæc sponsalium obligationi satisfacere recte cogetur,

CDLXXIV.

Si qua vim passa invita virgo esse desierit, huic tamen corona nuptialis, ubi eam a virginibus nubentibus gestari moris est, neganda non videtur. vid. Pütmann. l. c. C. 9.

CDLXXV.

Ad ineundum ac repetendum matrimonium omnes obligantur a natura, quibus occasio est (vid. §. 480.); neque culpandæ sunt leges civiles, quæ cœlibem vitam agentibus aliquam pœnam irrogant, aut commoda quædam adiungunt,

CDLXXVI.

Neque adeo laudandæ sunt leges, quæ vel Ecclesiasticos, vel milites uxorem ducere prohibent.

CDLXXVII.

Meritoque conditio, *si non nupserit, aut uxorem non duxerit*, legatis aut heredis institutioni addita, turpis habetur, & tamquam scripta non fuisset.

CDLXXVIII.

Neque univérse Christianis omnibus omni tempore cœlibatum commendat S. Paullus in Epist. I. ad Corinth. C. 7., qui, e contrario, matrimonium laudat, imo præcipit, in Epist. ad Hebr. C. 13. §. 4.

CDLXXIX.

Merito bene moratæ felicisque civitatis indicium habetur, ubi matrimonia frequentia sunt & honori ducuntur; ubi cœlibes pauci sunt & contemptu quodam puniuntur; ubi, denique, rara vel nulla sunt divortia; nullæ separationes a toro mensaque perpetuæ.

CDLXXX.

Occasio commoda matrimonii ineundi (§. 475.) deest his, qui illud inire non possunt absque violatione aliorum officiorum naturalium, veluti honestatis (§. 470. 471.), aut operæ, quam debent Ecclesiæ vel Reipublicæ;

sa; denique his, qui liberos nascituros alere vel educare se non posse, prævident.

CDLXXXI.

Omnis tamen extra matrimonium concubitus legibus naturalibus repugnat; non semper juri naturali.

CDLXXXII.

Tam uxorum communionem promiscuam, sive nullam nulli certo vinculo, quam pluribus unam jungi, natura vetat, neque Plato suasit contrarium. vid. Buddei Analecta Histor. Philosoph. p. 442. sq.

CDLXXXIII.

Laudandum non est acumen Papirii Prætextati, matrem ludentis, quod, ex Gellii Noct. Attic. L. I. C. 13., refert Heinecc. El. I. N. & G. L. II. §. 36. schol.

CDLXXXIV.

Polygynian prohibet Ethica, pro præsentate rerum hominumque conditione: neque tamen ea semper rectæ rationi repugnat ubique, nec umquam juri perfecto alterius, si ve juri naturæ proprie dicto, Conf. §. 491, sqq.

CDLXXXV.

CDLXXXV.

Neque inter Iudæos expressa lege prohibita, neque inusitata olim fuit polygynia.

CDLXXXVI.

Sed neque Athenis umquam, neque Valentiniæ I. publica lege vel præcepta fuit fuit polygynia, vel permissa.

CDLXXXVII.

Neque in Novi Fœderis tabulis expressa lege prohibita est polygynia; neque verisimile est, aut constat, umquam Apostolos, polygamis præcepisse, ut uxorem alterutram dimitterent. vid. §. 494.

CDLXXXVIII.

Si quis, errore, vel dolo, secundam, priore vivente, conjugem duxerit, hoc matrimonium nullum est.

CDLXXXIX.

Nihil tamen necesse est, ut bigami capitali supplicio puniantur. Diff. Matth. de Crimin. L. XLVIII. t. 3. C. 7. §. 8. & Brouwer. de Jure Connub. L. II. C. 5. §. 27.

X D.

Quod Episcopi, sive presbyteri, atque dia-

diaconi iubentur unius uxoris esse viri, I. Timoth. C. 3. §. 2. & 12., & ad Tit. C. 1. §. 6., docet, eos 1. & uxorem habere debere; 2. & unam tantum, non plures, neque concubinam; 3. neque divortio dimissam. vid. Scallig. adnot. ad I. Cor. XV, 29.

XDI.

Falsa est opinio Io. Lyseri, Bolingbrokii, & Comitum Rantzovii (*discussion sur la Polygamie*, Petropoli, 1774. 8vo.) existimantium, non tantum permissam esse, sed & præceptam, Lege Naturæ, Polygynian (Conf. §. 484. sqq.). vid. Leland *Beschouw. van de Schrift. der Deïst.* Vol. II. Tom. I. Epist. 9. p. 341.

XDII.

Fieri tamen potest, ut bigamo permittenda sit utraque conjux; veluti, si, posterioris uxoris ope, marito magnum, v. gr. libertatis, beneficium contigerit. vid. Matth. de Criminib. L. XLVIII. tit. 3. C. 7. §. 8. Bruckneri Decis. Iur. Matrimon. C. 14. §. 66. p. 399. Hert. Diff. de Matrim. putat. §. 45. Opusc. Vol. I. Tom. I. p. 283. sq. & Leibnit. in Symb. Litt. Hag. Cl. I. Fasc. 3. p. 636.

XDIII.

Quod si Muhametanus, aut Paganus Polygamus ad Christiana sacra transeat, omnes illi,

illi, quas habet, uxores retinendæ sunt. vid. Bruckner. l. c. §. 63. p. 398. & Hert. l. c.

XDIV.

Neque interdicitur polygynia I. Cor. C. 7: §. 4., ut opinantur Grot. de I. B. ac P. L. II: C. 5. §. 9. n. 2. & Brouwer de Iure Connub. L. II. C. 5. §. 18. vid. §. 487.

XDV.

Incestus quid sit, Iure Naturæ, dici non potest.

XDVI.

Neque enim ullum matrimonium ob eam solam rationem, quod contrahentes sanguine vel affinitate jungantur, prohibitum est lege Naturali.

XDVII.

Neque ulla lex de incestu positiva universalis existit aut existit.

XDVIII.

Recteque scripsit Grotius de I. B. ac P. L. II. C. 5. §. 12. n. 1. „Causas certas ac „naturales, cur conjugia eorum, qui san- „guine aut affinitate junguntur, ita ut legi- „bus

(III)

„ bus aut moribus vetantur, illicita sint, as-
„ signare qui voluerit, experiendo discet,
„ quam id sit difficile, imo præstari non pos-
„ sit.”

XDIX.

Quin nequidem ab hac generalitate eximi
possunt matrimonia parentum cujuscunque
gradus cum liberis, uti fecit Grotius, d. I.
n. 2.

D.

Attamen ratio jubet, ut, in qualibet So-
cietate majore, illi, penes quos arbitrium &
imperium est, ejusmodi nuptias prohibeant,
quæ, si permitterentur, præmaturis, clande-
stinis, ac domesticis scortationibus locum
præberent: hinc recte legislatores hac in re
legum Mosaicarum ac Romanarum normam
sequuntur. vid. Phil. Ram, Viri Amplif.,
diff. de Incestu.

DI.

Connubium inter sanguine vel affinitate
junctos non prohibetur aliquo pudore, hor-
rore, vel metu naturali.

DII.

Vel falsa sunt, vel nihil efficiunt ea, quæ
de nonnullis animantibus hanc in rem monue-
runt

tant H. Grot. de I. B. ac P. L. II. c. 5. §. 12.
n. 5. & Balth. Bonifacius Hist. Ludicr. L. I.
c. 4.

DIII.

Levitici C. 18. non inter gradus hominum,
illic nominatorum, sed ipsos inter homines,
illic nominatos, nuptiæ prohibentur.

DIV.

Amramus re vera suam amatam uxorem
duxisse videtur.

DV.

Nihil necesse est, neque pium existiman-
dum, inter consobrinos interdicti matrimo-
nium.

DVI.

Nullas Ius Naturæ sollempnitates requirit
in ineundo matrimonio.

DVII.

Sed ratio docet, tam, utiliter eas in civi-
tibus constitui, ac publicam nuptiarum men-
tionem fieri, quam, eas observandas esse,
quando constitutæ sunt.

DVIII.

Nisi pactis excepta quædam fuerint, uni-
ver-

versalis omnium bonorum communio ac societas obtinet inter conjuges.

DIX.

Ita tamen, ut, uxore ignara vel invita, de bonis communibus, inter vivos, disponere possit maritus: hoc inscio vel nolente, non possit uxor.

DX.

Alterutro socio moriente, superstite cedit omnis bonorum universitas.

DXI.

Natura non jubet, imperare maritum uxori: quapropter in statu naturæ integræ nullum impertum maritale videtur obtinere debuisse.

DXII.

Sed hoc ipsum lex divina positiva universalis constituit, Genes. C. 3. §. 16., & merito; postquam homines ab integritate naturali desciverant.

DXIII.

Eamque legem pactis contrariis tollere vel infringere non licet.

H

DXIV.

(114)

DXIV.

Optimum est, in religione dissentientes matrimonio non jungi.

DXV.

Quod si matrimonium ineant, patri jus est, opinione sua peculiari liberos imbuere, non matri.

DXVI.

Sed lege civili statui potest, ut in eo casu, quando alter profitetur religionem publice probatam, hac imbuti debeant omnes liberi.

DXVII.

Qui tamèn, postquam adoleverint, ipsi judicare, atque illam amplecti debent, quæ verissima ipsis videatur.

DXVIII.

Imperium mariti in uxorem tale debet esse, quale est focii, majore corporis animique præstantia præditi, in focium minus excellentem. ④

DXIX.

Uxorem, nisi marito sponte præstet obsequium

quium & obedientiam in omnibus, quæ legibus divinis, naturalibus ac positivis, haut repugnant, cogendi jus marito competit: at tamen hic ab omni nimia acerbitate, & in statu civili, etiam a verberibus abstinere debet.

DXX.

Neutiquam ergo marito jus, uxorem occidendi, vendendi, commodandi, ac pro lubitu expellendi, vel naturaliter competit, vel lege civili tribuendum est.

DXXI.

Etiam alias ob causas, præterquam soluti ob adulterium ac malevolam derelictionem, tam jure Naturæ divortium fieri, quam jure civili permitti potest.

DXXII.

Quamvis enim in statu hominum integro nullæ divortiorum causæ locum habere poterint; postquam tamen homines animo & corpore corrupti esse cœperunt, evenit, ut ejusmodi matrimonia nonnumquam copularentur, quæ finibus suis satisfacere non possent, propter impedimentum physicum vel morale: hoc est, sive conjugum alteruter, vel uterque, corpore, sive mente, matrimonio non esset aptus.

H 2

DXXIII.

DXXIII.

Impedimentum ejusmodi sicubi reperitur, neque tolli posse videtur, ratio postulat, ut illud matrimonium aut ab initio nullum fuisse declaretur, aut dirimatur.

DXXIV.

Hoc, in statu naturæ, conjugis apti solius voluntate fieri potest, ibique maritus uxorem recte expellit, vel hæc eum deserit, quando casus ejusmodi locum habet: quo non existente, neutri tale jus competit.

DXXV.

Sed in civitatibus hac omni de re communis imperantis arbitrium est, qui, pro civitatis ratione, generali lege, divortiorum jura determinare poterit. Hoc a Mose divinitus factum est inter Israëlitas, Deut. C. 24. §. 1—4.; qua tamen lege simul prudentissime dissuadetur temerarium divortium, quale sibi displicere Deus aperte significavit, Malach. C. 2. §. 14--16.

DXXVI.

Recte facient legistatores, qui nonnihil arbitrio judicum relinquunt in divortii causis statuendis.

DXXVII.

DXXVII.

Itaque continuas ob rixas, perpetuos carceres alterutrius, intolerabiles mores, adulterium, infidias vitæ structas, peccatum Sodomiticum, absentiam diuturnam, invito conjuge altero, malevolam derelictionem, negatamque corporis copiam, ab judice, si lex publica patitur, ita concedi potest divortium, ut alterutri vel utrique liceat alias nuptias contrahere.

DXXVIII.

Sterilitas sola justam divortio causam non præbet.

DXXIX.

Justa vero causa est derelictio: si non omnino ex dicto Apostoli, I. Cor. 7, 15; saltem neque contra ejus mentem; & ex matrimonii natura.

DXXX.

Frequentia divortia reip. nocent: nec minus separationes tori mensæque, quæ perpetuæ fiunt.

DXXXI.

In statu naturali matrimonia solo consensu contrahuntur, & concubitu perficiuntur.

DXXXII.

Hinc 1. Sponsalia non differunt a nuptiis, si jus respicimus, quod ex illis oritur.

DXXXIII.

2. Etiam a sponso sponsaque, & in sponsam committitur adulterium.

DXXXIV.

3. Vbi concubitus sequi non potest, ex vitio, quod jam obtinebat tempore consensus interpositi, nullum est ipso jure matrimonium.

DXXXV.

4. Sin vitium, vel mors, post consensum, ante concubitum, intercedit, obtinuit matrimonium.

DXXXVI.

5. Igitur, hoc casu conjux superstes in omnia defuncti bona succedit; non illo; conf. §. 508. 510.

DXXXVII.

6. Concubinatus, individuum vitæ societatem continens, a matrimonio non differt; at-

attamen in civitate, in qua sollemnes ceremoniæ requiruntur ad justas nuptias, merito concubinatus habetur pro scortatione, quam leges naturæ civilesque prohibent.

DXXXVIII.

Neque rationi congrua sunt matrimonia, quæ vel ad tempus, vel tantum procreandi, non etiam cohabitandi animo, contrahuntur; qualia fuisse dicuntur Amazonum.

DXXXIX.

Inter parentes liberosque, tam infantes, quam adultos, quamdiu sunt in familia, vera societas locum habet.

DXL.

Potestas parentum in liberos oritur ex generatione: quia generare non licet, nisi, quod natum est, educetur; nec educari possunt infantes, nisi competat in eos imperium.

DXLI.

Obligatio parentum, educandi alendique liberos, est perfecta, non imperfecta tantum, tam liberorum, quam reliquorum hominum respectu.

DXLII.

Matri potestas eadem competit in liberos, quæ patri, sed hujus arbitrium sequendum est, quodcumque dissentiant inter se parentes.

DXLIII.

Hinc, volente patre liberis morbum variolarum dari, patientiam & obsequium mater præstare debet: nolente patre, similiter.

DXLIV.

Si parentes educare liberos non possunt, neque alium reperire, qui suscipere velit educationem; hæc obligatio cum potestate transit in avos aviasque, & ascendentes reliquos: deinde, in patruos & avunculos, amitas ac materteras: tum in cæteros agnatos cognatosque; denique in cives hominesque omnes.

DXLV.

Possunt vero parentes obligationem educandi, suamque potestatem cum aliis communicare, non prorsus abdicare: potestque parens eatenus liberos adoptandos dare; nec tantum maribus, sed & feminis.

DXLVI.

DXLVI.

Tutoribus eadem in pupillos, quæ parentibus in liberos, potestas competit.

DXLVII.

Vtrique jure suo pupillos aut infantes ad artem aliquam addiscendam, quin & ad certam religionis formulam discendam, cogere possunt.

DXLVIII.

Ast ubi firmatum est judicium, & homines adoleverunt, quisque pro se cum de vitæ genere, tum de religione judicare debet.

DXLIX.

Nec minus in uxore ducenda, vel eligendo marito, hæc libertas locum habet: ita ut parentes amplio rem quam suadendi potestatem hac in re sibi sumere non debeant.

DL.

Itaque validum est, jure naturæ, matrimonium parentibus invitis contractum: oportet tamen, ut filius alere se suosque possit, ac paternam familiam relinquat: neque virtus animi grati, parentibus debiti, patitur, ut his, uxorem ducendo, perpetuam doloris & ægritudinis causam præbeat.

H 5

DLI.

DLI.

Liberis adultis integra libertas est relinquenda, familiam parentum deserendi, & sibi consulendi: neque tamen absque gravi ratione parentum invidiorum ædes familiamque relinquere debent.

DLII.

Parentibus potestas est, tam adultos liberos, ac sibi alendis aptos, ædibus expellendi; quam in familia manentibus operas certas imperandi.

DLIII.

In statu naturali parentibus in liberos, in familia viventes, competit jus vitæ necisque; jus liberos vindicandi; & noxæ dandi: hoc est, si liberi nocuerunt aliis, eos parentes tradere possunt puniendos his, quibus damnum datum est, iisque permittere, ut tantum ex liberorum operis sibi quærant, quantum damni datum est: hoc vero si facere nolint parentes, ipsi punire debent liberos ac damnum sarcire.

DLIV.

In civitatibus jus vitæ necisque parentibus non competit, nisi tacite vel expresse concessum ab Imperante.

DLV.

(123)

DLV.

Parentibus numquam licet, exponere liberos, nequidem si lege civili hoc permittatur: nisi certus locus constitutus fuerit recipiendis & educandis liberis illegitimis vel inopum parentum.

DLVI.

Aedes ejusmodi, liberis illegitimis recipiendis destinatae, necessariae sunt & utiles in civitatibus, in quibus corrupti valde sunt mores, & infantum caedes atque expositiones frequentes: in aliis, noxiae.

DLVII.

Matri numquam licitum est, foetum abigere.

DLVIII.

Matres ipsae suis uberibus infantes alere debent. vid. A. Gell. Noct. Attic. L. XII. C. 1., Erasmi Colloq. *Puerpera*, & Ballexferd *sur l'éducation physique*.

DLIX.

Parentes liberis minorennibus non tantum de alimentis, sed & de commodo vitae genere, bonis moribus, & indole civili, quantum

tum possunt, prospicere debent: neque nimis illos delicate aut molliter habere: simul etiam in hæc omnia exemplo, & adultis consilio præire.

DLX.

Natura non jubet, ut omnia liberorum bona parentibus adquirantur: sed hi jus administrandi habent, tantumque ex illis percipiendi, quantum ad alendos educandosque liberos requiritur.

DLXI.

Non iniquæ sunt leges, quæ vel filias enubtas, vel liberos emancipatos hereditate parentum excludunt; contra Heinecc. El. I. N. & G. L. II. §. 72. schol.

DLXII.

Liberi parentibus indigis alimenta præstare debent ex officio grati animi, non ex obligatione perfecta.

DLXIII.

Majorennis ex Iure Naturæ censendus est is, qui sibi prospicere potest: neque alium terminum ætati minori natura posuit.

DLXIV.

DLXIV.

Servitus mercenaria non repugnat Iuri vel æquitati naturali; sive perpetua; sive temporaria ponatur; ac sive sola vestis, habitatio, & alimenta mercedem constituent, sive præterea certa pecunia solvatur.

DLXV.

Perperam statuitur, I. posse dominium aliquid in ipsam servi personam locum habere: II. posse hoc acquiri iusto titulo: III. fundamentum hoc esse servitutis obnoxie: IV. sic distinctam esse servitutem obnoxiam a mercenaria, ut in illa servo sola debeantur alimenta, in hac præterea certa merces: contra Heinecc. l. c. §. 77.

DLXVI.

Servitus etiam ante diluivum obtinuisse videtur.

DLXVII.

Servitus obnoxia est, in qua servus magis instar rei, quam hominis spectatur: hæc vero Iuri Naturæ repugnat.

DLXVIII.

DLXVIII.

Omnis iusta servitus hominum adultorum
à pacto ducit originem.

DLXIX.

Etenim servorum liberi pro alimentis sibi
præstitis indemnem suis operis dominum pa-
rentum præstare debent: sed hoc ubi fece-
rint, vel alius pro ipsis, integra libertas illis
est concedenda. add. §. 572.

DLXX.

Quamvis itaque nullos natura servos effi-
ciat, vel esse jubeat; recte tamen Aristote-
les, Politic. L. I. C. 2., dixit, quosdam ho-
mines natura esse servos, id est, ad servitu-
tem aptos: uti recte Grot. de I. B. ac P. L.
I. C. 3. §. 8. n. 4. — vid. D. Heinsii Epi-
stola ad Georg. Richterum, (edita in Rut-
gersii variis Lectionib., Heinsii Orationib.,
Richteri Orationibus, Richteri Epistolis p.
133. sqq., & in Riccii Vindiciis Iuris, repe-
titis in Ottonis Thes. Iur. T. II. p. 804. sq.)
& Heineccius l. c. §. 78. schol.

DLXXI.

Neque Iuri Naturæ congruum est, hostes
~~devictos~~ occidere, neque in obnoxiam ser-
vi-

vitutem detrudere, siquidem alio modo periculum ab ipsis imminens caveri potest.

DLXXII.

Multo minus in eadem servitute fervorum liberi detinendi sunt: sed dominus vernas, libertatis cupidos, alimentorum pretio restituto, manu debet emittere. vid. §. 569.

DLXXIII.

Neque semper ab ineundo matrimonio servi sunt arcendi.

DLXXIV.

Servos verberibus castigandi potestas in civitate dominis non competit, nisi tacite vel expresse permittente principe.

DLXXV.

Si servus pacti conditionibus non satisfacit, dominus illum partim, vel omni mercede privare, suisque ædibus pellere potest.

DLXXVI.

Si fidem frangit dominus, in statu naturali servus aufugere vel bello contra dominum experiri potest; in civitate, dominum actione convenire.

DLXXVII.

DLXXVII.

Dominus servum invitum manumittere, vendere vel donare non potest, nec testamento, vel intestatus, successori relinquere.

DLXXVIII.

Servis utilius est aliquando, servitutem continuare, quam manumitti. Prius etiam servis Græcorum sui temporis fuisset videtur Apostolus Epist. I. ad Corinth. C. 7. §. 21., quam ita capiendam censemus, cum Gebauero, in Vestigiis Iuris German. Antiquiss., Diff. X. p. 379. sqq., ut dicatur: *Servus vocatus es? hoc tibi curæ non sit. Quin imo, si potes liber fieri, potius conditione, qua es, porro utere.*

DLXXIX.

Servitus enim, etiam perfecta, libertati vel religioni Christianæ contraria non est; sed obnoxia servitus huic repugnat.

DLXXX.

Nec tanti sunt, quæ Busbequius, Epist. 3. de rebus Turcicis, adtulit, ut per sublatam ex Europæorum usu servitutem plura commoda perdita, plura incommoda nata fuisse credamus, quam erant antea: quamvis hoc etiam cre-

credant Treuer. ad Pufend. de O. H. & C. L. II. C. 4. §. 1. & Gebauer. l. c. p. 389. fqq.

DLXXXI.

Nihil obstat, quo minus & servus aliquid proprium habeat, sibi que acquirat: quod si nihil habeat, & ægrotet, & neque a suis alii possit, neque a communitate, ad quam pertinet ipse aut dominus, a domino curandus & alendus est.

DLXXXII.

Domino neque arbitraria potestas est occidendi servum; nec, in civitate, jus vitæ necisque, hoc est, facultas ob delictum occidendi servum, dominis relinquenda est.

DLXXXIII.

Hoc autem jus in statu naturali dominis competit.

DLXXXIV.

Servitus obnoxia apud Hebræos in usu non fuit, nisi per modum necessariæ retorsionis, quo casu populi quoque Europæi captivos in servitute detrudere solent nonnumquam; ut docet Ampliss. C. van Bynkershoek, Quæst. Jur. Publ, L. I. C. 3. p. 20.

I

DLXXXV.

DLXXXV.

Iuri Naturæ contrarium est, servum derelictum occupatione posse adquiri, quod apud Romanos tamen obtinuit. Vid. Barbeir. ad Grot. de I. B. ac P. L. II. Cap. 9. §. 1.

DLXXXVI.

Si servus alteri nocuerit, damnum a domino sarcieudum, vel servus noxæ dandus est: contra, si pauperiem fecerit quadrupes. v. Barbeir. ad Grot. L. II. C. 17. §. 21.

DLXXXVII.

Familia est societas duorum pluriumve hominum, felicitatem domesticam communibus viribus promovere conantium.

DLXXXVIII.

Imperium familiæ simul uxori cum marito competit; sed in dissensu hæc illi se submittere debet.

DLXXXIX.

Si frater ac soror, vel alii duo homines opera juncta familiam erigunt, hæc ab omnibus conjunctim est administranda: &, in dissensu, si plures sint, plurium; si duo, nata
ma-

majoris sententia prævalere debet, nisi aliter paciscantur.

DXC.

Familiæ segetes in statu naturali eodem jure utuntur, quo civitates integræ.

DXCI.

Inter ejusdem familiæ focios, nisi convenit aliter, omnium bonorum communio obtinet, ac pars focii morientis accrescit superstitibus.

DXCII.

Familiæ plures unis in ædibus vivere possunt.

DXCIII.

Omnia familiæ membra felicitatem domesticam omni ope promovere debent.

DXCIV.

Stattu naturali multis modis præstat status civilis.

DXCV.

Ineundæ primum civitatî societas venatoria dedisse videtur occasionem; causam vero dedit necessaria litium decisio judicialis.

DXCVI.

Hinc recte justitiæ fruendæ ergo civitates constitutæ dicuntur: vel securitatis causâ.

DXCVII.

Multæ quoque, nec omnes tamen, civitates ex familiis majoribus ortæ videntur; aliæ imitandi studio coaluisse.

DXCVIII.

Neque ergo civitatis constituendæ causâ sola fuit indigentia; neque civilis hominum indoles; neque studium abundantiæ mediorum augendæ felicitatis, vel satisfaciendi obligationibus naturalibus; neque vis improborum, sive latronum, sive venatorum.

DXCIX.

Finis civitatis est civium salus, sive securitas ac felicitas.

DC.

Recte se habet definitio Grotii, de I. B. ac P. L. I. C. I. §. 14., scribentis: „ Civitas est cœtus perfectus liberorum hominum, juris fruendi & communis utilitatis causâ sociatus.”

DCI.

(133)

DCI.

Societates, ad vim inferendam, & innocentes obprimendos, initaë, civitates non sunt.

DCII.

Hoc tamen honore ac nomine privandi non sunt Tunetani, Tripolitani, Algerienses, & Salæenses, in Africa. vid. Grot. de I. B. ac P. L. III. C. 3. §. 1. 2. & Bynkersh. Quæst. Iur. Publ. L. I. C. 17. p. 124. sq.

DCIII.

Quot homines ad civitatem requirantur, definiri non potest: tot esse sufficit, quot ad finem civitatis obtinendum requiruntur.

DCIV.

Perperam vulgo putatur Apulejus, in Apolog. p. 304. edit. Elmenhorst., statuisse, quindecim homines liberos constituere populum; cum *populi* nomine nihil significare voluerit aliud, nisi magnam (testium) turbam, quo sensu vox illa & alibi occurrit apud Apulejum, aliosque, ut docet Pontan. ad Macrob. Saturn. L. VII. C. 1. p. 404. edit. Gronov.

13

DCV.

DCV.

Civitas esse potest absque urbe, vel urbibus: imo absque certo loco, quo habitet.

DCVI.

Non potest diu, sed aliquamdiu, civitas esse sine familiis, in quibus uxores sint & liberi nascantur.

DCVII.

Societas latronum, civitas evadere potest, ac, vicissim, civitas in societatem latronum degenerare potest.

DCVIII.

Qui nati sunt in civitate, ejusque socii manent, postquam adoleverint, hi non ex praesumpto, sed ex tacito consensu, id est, ipsis declarato factis, cives fiunt, & obligantur ad civitatis fines promovendos.

DCIX.

Cives omnes, ex ipsa pacti civici natura, obligantur ad civitatem, absque Imperantis expresso tacitoque consensu non relinquentiam.

DCX.

(135)

DCX.

In omni civitate constituenda, five ultro, five vi prægressa consensus interponatur, duo semper intercedunt pacta, quibus interponitur decretum de forma regiminis.

DCXI.

Feminas ab imperio civili excludi, non est iniquum.

DCXII.

Obligatio legum civilium externa quidem est, sed quæ nititur obligatione interna duplici; altera, ex utilitate ipsarum legum; altera, ex pacto civico nata.

DCXIII.

Hinc est, quod 1. optime S. Paulus præcipit, ad Rom. C. 13. §. 5., obediendum esse Imperanti, non tantum propter iram, seu pœnæ metum; sed & propter conscientiam, five obligationem internam, & ex virtutis amore.

DCXIV.

2. Recte lex civilis appellatur *νόμος συνήκης καιῆ*, *communis sponsio*, seu *commu-*

ne pactum, *civitatũs*, a Demosthene: vid. lex 2. D. de Legib. (L. I. tit. 3.)

DCXV.

3. Leges civiles, etiam absque sanctione pœnali expresse addita, cives omnes obligant perfecte: ac semper vel ignominiam delinquentium, vel extraordinaria & arbitraria pœna sancitæ fuisse intelligendæ sunt: lex igitur, imperfecta quæ dicitur, alio sensu simul perfecta est. (§. 677. 682.)

DCXVI.

Quidquid contra legem fit, id, regulariter, ipso jure nullum est.

DCXVII.

Civitates omnes ab initio democraticæ sunt.

DCXVIII.

Simplices rerumpublicarum formæ sunt tres: quæ si solæ regulares putantur, irregulares formæ non sunt eadem quæ vitiosæ: melius tamen mixtæ, seu compositæ vocantur.

DCXIX.

Mixtæ rerumpublicarum formæ plerumque simplicibus anteponendæ sunt.

DCXX.

DCXX.

Ex simplicibus quænam optima sit reip. forma, non potest univèrse definiri.

DCXXI.

Mixtas inter civitates optima ratio videtur illarum, in quibus ex tribus simplicibus aliquid obtinet.

DCXXII.

Boni viri atque civis est, ab una parte, suæ civitatis errores ac vitia prudenter indicare & emendare; simul tamen, ab altera parte, præsentem reip. statum, quatenus vitiosus non est, tueri eumque mutatum nolle: quod, optime, post Salomonem, Proverb. C. 24. §. 4. sq., præcepit Augustus, apud Macrob. Saturn. L. II. C. 4., & alii vid. Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 4. §. 8. n. 3.

DCXXIII.

Regnum limitatum, legibusque fundamentalibus circumscriptum, plerumque præstat absoluto.

DCXXIV.

Systema civitatum non est, ubi Rex unus duabus pluribusve præest civitatibus.

DCXXV.

Quemlibet honoris titulum sibi Rex, vel Regi suo populus tribuere potest; sed nullo jure populum alterum cogere, ut hunc titulum agnoscat.

DCXXVI.

Nullam ergo, secundum solum Naturæ jus, Imperator præ Rege, vel hic præ Principe, qui regia potestate gaudet, prærogativam sibi potest adrogare, nisi suo in territorio: in hoc autem & Princeps Regi, & Rex Imperatori præfertur.

DCXXVII.

Imo neque civis alterius imperii, Regi vel Imperatori, extra suum degenti territorium, locum priorem debet, nisi ex humanitate.

DCXXVIII.

Imperium summum & temporarium & limitatum esse potest. v. Grot. L. I. C. 3. §. 11. n. 2. & §. 16.

DCXXIX.

Imperans legitimus est, qui jus imperandi ex populi voluntate nactus est, & qui summum

mum imperium secundum civitatis finem administrat.

DCXXX.

Tyrannus est imperans ejusmodi, in quo deficit alterutrum, vel utrumque,

DCXXX.

Tyrannus esse potest vel titulo; qui quidem secundum finem civitatis imperat, sed jure imperandi destituitur: vel administratione; qui quidem ad imperium jure pervenit, sed salutem populi negligit, atque lædit: vel utroque modo simul.

DCXXXII.

Prior ille jure potest imperio privari, quamdiu populus in ejus imperium nec expresse nec tacite consensit: alter, & tertius, quandoque occasio est.

DCXXXIII.

Attamen princeps non ante tyrannus & hostis reip. putandus est, nisi postquam I. major, quantum intelligi potest, populi pars ita censuerit: II. hoc principe salve civitas salva esse non posse videatur: & III. hic continua factorum tyrannicorum serie declaraverit animum hostilem.

DCXXXIV.

DCXXXIV.

Tyrannus, titulo tenus, fuit Julius Cæsar, injuria tamen occisus: quippe, cum occidebatur, non amplius erat tyrannus.

DCXXXV.

Iure cæsus est Eglon ab Ehude: nec tamen hujus factum aliter, quam expresso mandato divino defendi posse videtur: quod ubi deest, hoc factum ad imitandum proponi non debet.

DCXXXVI.

In rebus publ. mixtæ formæ possunt ita quoque jura majestatis dividi, ut unus ordo possit aliquid invito vel incio altero statuere, cui deinde placito parere debeant omnes: contra Heinecc. El. I. & G. L. II. §. 126.

DCXXXVII.

Civitatum Systema rectissime definitum est a G. G. Titio, in Specim. Jur. Publ. Rom. Germ. L. VII. C. 7. §. 34. p. 737., & in Obs. 589. ad Pufend. de Off. Hom. & Civ. L. II. C. 8. 13. p. 708., tamquam „
„ pus civile, ex pluribus civitatibus ita com-
„ positum, ut unaquæque civitas summum,
„ ac plerumque etiam plenum, imperium
ha-

„ habeat, sed ita limitatum, ut quædam ejus
 „ partes conjunctim ab omnibus sint exer-
 „ cendæ.”

DCXXXVIII.

Neque igitur una civitas efficitur per conjunctionem ejusmodi, quod docere conatus est Io. Christoph. Struchtmeyer, de Republica Libris II., (Traj. ad Rhen. 1762. 4to.); neque singulæ civitates plerumque semet aliquo majestatis jure prorsus abdicant; neque, si per fœdus sub rege communi sociantur, necesse est, ut, præter hunc, etiam communia habeantur Comitîa; quod postremum aliter Heineccio visum est, l. c. §. 127.

DCXXXIX.

Neque necesse est, ut delegati ad commune Concilium, omnibus de rebus, ad communem securitatem pertinentibus, antequam aliquid statuatur certi, prius ad suas civitates referant; contra, quam Heinecc. ibid. exigat: atque in ejusmodi conventu non tantum de rebus ad securitatem, sed & de rebus ad felicitatem sociorum communem pertinentibus deliberandum est.

DCXL.

Civitates duodecim Israëliticæ, ante Reges,

ges, constituiebant unum Systema: quemadmodum & illæ civitates Græciæ, quæ Pylagoras mittebant ad concilium Amphictyonum, τὸ Ἀμφικτυονικὸν σύστημα dictum Straboni, Geogr. L. IX. p. m. 420. A., & illæ, quæ ad fœdus Achaicum pertinebant.

DCXLI.

Civitates Belgicæ septem, fœdere Trajectino, An. CIOIOLXXVIII., junctæ, cum maxime constituunt unum systema civitatum, ut & duodecim civitates Helvicæ.

DCXLII.

Non minus monarchomachorum, quam monarcholatrarum, qui Machiavellistæ perperam vocari vulgo solent, at Hobbesiani rectius vocarentur, error repudiandus est.

DCXLIII.

Errant enim, qui populum principe semper superiorem esse, populoque, absque principe, majestatem aliquam realem semper competere censent.

DCXLIV.

Neque enim recte se habet distinctio inter majestatem realem ac personalem.

DCXLV.

DCXLV.

Neque populus unquam imperantem ultimo supplicio publice debet afficere.

DCXLVI.

Graviter errant & illi, qui Principibus omnia licere, & his obedientiam, quam vocant, passivam a subjectis prestandam esse, dicunt.

DCXLVII.

Neque hi, tamquam idoneum opinionis suæ fundamentum, locum ex Samuel. I. I. C. 8. §. 11. sqq. adlegare possunt, qui potius de more pravo, quam vel de jure quodam, vel de dominio eminente, capiendus est.

DCXLVIII.

Neque majestatis inter homines origo immediate divina est; neque, si talis esset, hinc recte colligi posset, Imperanti numquam esse resistendum.

DCXLIX.

Sacrosancti quidem Imperantes recte dicuntur: neque tamen hinc recte inferas, illis, qui legitime aliquando imperarunt, ubi in

in tyrannos ipsi degenerarunt, imperium abrogari non posse.

DCL.

Semper tamen abstinendum est, quantum fieri potest, ab omni cæde regis: quamobrem laudandus est Davides, quamvis non ex animi sola magnitudine, sed & ex officio, Sauli pepercerit: nec tamen in omnibus imitandus; ubi non eadem est divina promissio.

DCLI.

Non minus ubi successione, quam ubi per electionem ad regnum pervenitur, omne jus Imperantis a populo delatum est, tamquam causa proxima & immediata.

DCLII.

Hinc neque in imperio administrando, neque in successore vel tutore designando, plus juris Imperanti competit in regno successivo, quam in electivo; sed utrobique tantundem.

DCLIII.

Neque ergo successorem sibi constituere, neque a populo designatum jure suo privare, neque de successione in regnum testamento disponere, neque filium ita exheredare, ne succedat in regnum, rex potest.

DCLIV.

DCLIV.

Electioe non legitime facta, lectus Imperans est tyrannus titulo, neque jus imperandi habet.

DCLV.

Attamen electio illegitima per populi rati-
habitionem effici legitima potest, & per hanc
ratihabitionem simul confirmantur, quæ an-
te eam a tyranno gesta sunt.

DCLVI.

Plerumque magis e republica est, succes-
sione, quam electione, ad imperium perve-
niri.

DCLVII.

In interregno, quamvis nullus adfit inter-
rex, durat tamen civitas, neque civibus e
civitate discedere licet, non impetrata venia:
civitatis enim forma vel aristocratica, vel de-
mocratica semper adest, vel mixta, deficien-
te rege.

DCLVIII.

Nemo jure constituit Interregem, nisi cui
jus est eligendi Regem.

K

DCLIX.

DCLIX.

Si placuerit imperii regii forma successiva, primusque, ut fieri solet, electus fuerit rex; non regina; neque modus succedendi fuerit definitus; filius, sive partem hereditatis parentum capiat, sive minus; excludet filiam: non propter rationes ab Heineccio (El. I. N. & G. L. II. §. 143.) adlatas, quæ validæ non videntur; sed propter tacitam populi voluntatem, facta semel declaratam.

DCLX.

Imò numquam admittendam ad successionem in regnum filiam esse judicamus; nisi populus expresse vel tacite significaverit, se filias admitti velle.

DCLXI.

Regnum inter regis defuncti liberos numquam ex jure succedendi dividendum est; sed natu major filius omnes excludit reliquos; quamvis minus aptus esse regno forte videatur, modo non prorsus sit ineptus.

DCLXII.

Vtilius est, obtinere in regnis hereditariis successionem linealem, quam eam, quæ est ex gradus propinquitate: nec tamen illa necessario obtinet atque ipso jure.

DCLXIII.

DCLXIII.

Nihil unquam Lex Salica disposuit de successione in regnum.

DCLXIV.

Nec tamen iniquum, imo justum etiam est ex antiqua consuetudine, & quæ ex ea colligitur, tacita populi voluntate, feminas a regno Gallico excludi.

DCLXV.

Sed easdem admitti, ubi contraria consuetudo ac populi voluntas est, æque justum est: idque sive prius extinctis masculis, sive superstitibus adhuc.

DCLXVI.

Vbi successio linealis, etiam cognatica, est recepta, postquam extincta est linea regnatricis, regnum ad alteram ejusdem familiae lineam, a masculo descendentem; & quidem ad virum ex ea linea, transire debet: ubi vero nemo superest in ea linea masculus, non erit eundem ad feminam in ea linea; sed prius ex tertia linea vir, cum suis descendentibus, admittetur.

DCLXVII.

Filius natu major, patre natus nondum rege, præferendus est in successione filio alteri, nato, patre jam rege.

DCLXVIII.

Quando duo pluresve sibi succedendi jus adrogant, dirimere litem solus potest ac debet populus. vid. Barb. ad Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 7. §. 27.

DCLXIX.

Bello, qua tali, numquam imperium acquiritur, sed demum per subsequentem, occasione belli, transactionem inter populum ac victorem.

DCLXX.

Ferri quidem & intelligi potest distinctio Grotii, de I. B. ac P. L. III. C. 8. §. 1. n. 3.
 „ Imperium adquiri posse victori, vel tantum, ut est in rege, — vel etiam ut in populo est:” nec tamen utilitatem aliquam adfert; neque efficit, ut, in posteriore casu, victor imperium alienare possit. vid. Heinecc. El. I. N. & G. L. II. §. 146. schol.

DCLXXI.

DCLXXI.

Regna patrimonialia, quamvis existere possint, existunt tamen nulla; neque unquam Imperanti licet, imperium omne, vel partim, alienare, nisi populo, vel expresse, vel tacite, consentiente.

DCLXXII.

Neque, populo dissentiente, Rex imperio se potest abdicare.

DCLXXIII.

Iura majestatis haut recte *Regalia* vocantur: neque, secundum hanc adpellationem, recte distinguuntur in majora ac minora. vid. Heinecc. El. I. N. & G. L. H. §. 135.

DCLXXIV.

Competit Imperanti jus leges ferendi, abrogandi, dispensandi a legibus, & aggratiamdi, sive pœnam remittendi; etiam homicidii dolosi: quamvis hoc rarissime fieri salus publica jubeat.

DCLXXV.

Leges ferendæ non sunt mere arbitrariæ, sed ex utilitate civitatis: atque in ipsa civita-

tis natura fundatæ: & hæctenus leges civiles simul sunt naturales.

DCLXXVI.

Cives credere semper debent, Imperantem, legibus a se latis, promovere publicam salutem: adeoque simpliciter obedire debent, & credere, legem, ab Imperante promulgatam, esse justam, utilem, æquam; neque de ejus ratione solliciti esse: nisi ut tanto melius legem intelligant, eique obtemperent.

DCLXXVII.

Legi rationem addi, sæpe utile est; nunquam tamen necessarium: atque lex perfecte cives obligat, etiam si nulla ratio, vel sanctio pœnalis adjecta fuerit (§. 615. 682.).

DCLXXVIII.

Quod si tamen aut iniqua lex, aut absurda feratur; obedire subjecti non debent; sed hoc casu spernere poterunt Imperantem; illo, monere debent.

DCLXXIX.

Nihil necesse est, ut omnes vel aliquæ leges conveniant cum lege divina positiva particulari, quondam Hebræis promulgata: sed
uti.

utiliter aliquid ab eis diversum, iisque contrarium statui potest.

DCLXXX.

Si quid legi naturali, vel divinæ positivæ universali contrarium edicatur, parendum non est.

DCLXXXI.

Nec probabilis, neque utilis est sententia Scoti, a qua non alienus est H. Grotius (de I. B. ac P. L. II. C. 1. §. 14.), „ fas non „ esse, quemquam ad mortem damnare, ni- „ si ob delicta, quæ lex, per Mosem data, „ morte punivit:” nequidem, etsi addatur, quod Grotius jubet, „ aut quæ his paria sunt „ recta æstimatione”. vid. Sande Decif. L. V. tit. 9. def. 9. collato A. Matth. de Criminib. L. XLVII. tit. 1. C. 2. §. 6.

DCLXXXII.

Sanctio, proprie, non est pars legis (§. 615. 677.).

DCLXXXIII.

Præmia lege civili promitti raro possunt.

DCLXXXIV.

Pœna criminis cujuslibet lege civili definienda est, nec arbitrio iudicis relinquenda;

permittendum tamen, ut, pro variis rerum rationibus, aliquando mitius puniat iudex; non gravius, nisi sciente & volente Imperante.

DCLXXXV.

Potestas judicandi non minus Imperanti competit, quam potestas legislativa: neque Imperans, dum jus dicit, in propria causa judicat.

DCLXXXVI.

Pœna recte satis a Grotio, de I. B. ae P. L. II. C. 20. §. 1., dicitur, generali significato, esse „ malum passionis, quod infligitur ob malum actionis:” neque addendum est: „ ab eo, cui jus est illud infligendi:” uti voluit Goodricke de Iure Puniendi P. I. p. 7., recte negans, p. 29., addendum esse „ a superiore.”

DCLXXXVII.

Continet enim hæc notio pœnam omnem, divinam & humanam; illam, sive naturalem, sive positivam; hanc, tam injustam, quam justam.

DCLXXXVIII.

Injusta pœna est, quæ vel ab eo infligitur;

tur, qui puniendi jure destituitur; vel gravior, quam pro criminis ratione, aut legem ferentis voluntate.

DCLXXXIX.

Pœna humana potest etiam inter pares locum habere, in statu naturali, atque inter populos liberos: hinc justum esse potest bellum punitivum.

DCXC.

Quippe jus puniendi non nascitur ex conventionem: sed ex jure securitatis, atque sui vel alterius defendendi.

DCXCI.

Pœnarum humanarum finis est, securitas futura: non expiatio criminis, sive satisfactio justitiæ divinæ, vel ut læsus honos legislatoris in integrum restituatur.

DCXCII.

Imo ne quidem de Deo satis recte dicitur, eum impios punire non alio fine, quam ut puniat; vel solo summi dominii jure; cum Grotio de I. B. ac P. L. II. C. 20. §. 4. n. 2.

K 5

DCXCIII.

DCXCIII.

Neque probatur hæc sententia loco Salomonis, Proverb. C. XVI. §. 4., de quo vid. præf. ad Syntagma Differtt. ad Philos. Mor. pertin. p. 86. in adnot.

.DCXCIV.

Pœnæ capitales non omnino videntur e civitate tollendæ; sed sæpe utiles esse, sæpe necessariæ.

DCXCV.

Nec tamen marito, patri, vel domino competit occidendi facultas, in civitate, nisi volente Imperante.

DCXCVI.

Turpis est vindictæ cupiditas; non vero puniendi: hinc nihil inhonesti habet accusatoris publici minus; imo carnificis munus non valde inhonestum habendum est.

DCXCVII.

Delinquens obligatus est ad pœnam justam patiendam: & ad indicandam judici veritatem earum rerum, de quibus interrogatur: non ad id, ut ipse se deferat.

DCXCVIII.

DCXCVIII.

Ne quidem obligatus est unusquisque ad alios deferendos : perfecte numquam ad id obligatur civis, nisi jubente Imperante ; imperfecte, tum demum, quando salus publica hoc ipsi videtur exigere.

DCXCIX.

Quamvis igitur injustum non fuerit illatum Francisco, Jac. Augusti filio, Thuano supplicium ; dura tamen est amicam deferendi necessitas. Rem referunt Aitzema Hist. L. V. p. 432. 436. 439. sqq. Auctor *der. Algem. Europ. Hist.* Vol. VI. p. 64. Cattenburch in vita Grotii p. 315. & Schorer ad Grotii Introd. L. III. tit. 27. §. 14.

DCC.

Pœnæ sic delictis respondere debent, ut his præveniendis sufficere videantur : sive tales esse, ut ardor delinquendi per eas extinguatur aut saltem reprimatur.

DCCI.

Necessarium & utile civitati nonnunquam esse potest, homicidio, adulterio, bigamiæ, audaci vel simplici furto, abigeatui, plagio, & amoribus nefandis capitalem pœnam statuere.

DCCII.

(156)

DCCII.

Sed ubi pœna non capitalis audaciæ delinquentium reprimendæ sufficit, infligenda non est pœna capitis.

DCCIII.

Ad pœnam justam, etiam capitalem, infligendam nihil necesse est, ut lege civili sancita fuerit in his delictis, quæ per ipsum Naturæ jus prohibita sunt.

DCCIV.

Puniendus non est nisi delinquens, non ejus liberi vel cognati: sed ex universitate quadam delinquente puniri possunt, qui disensum a delicto non significarunt, quamvis ipsi non deliquerint: hinc justæ sunt represaliæ ac retorsiones.

DCCV.

Talionis pœna raro poterit utilis esse, vel adæquata delicto.

DCCVI.

Cuilibet peccato inest transgressio legis; & hætenus omnia delicta sunt paria: vid. Ciceron. Parad. 3.: nec tamen omnia pari pœna punienda sunt; quod neque Cicero voluit,
d. 1.

d. 1. C. 2.; quoniam unum magis altero defleat ab recti norma; & hactenus omnia delicta non sunt paria. vid. Budd. de Errorib. Stoic. Exerc. II. §. 12. in Analect. Hist. Philos. p. 150. sqq.

DCCVII.

Vana Stoïcorum subtilitas est, ignoscere sapientem posse, negantium, agentium vero, posse illum parcere. vid. Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 20. §. 23. & Budd. l. c. §. 13. p. 154. sqq.

DCCVIII.

Cavendum est, quantum fieri potest, *et* ne puniti propter crimina leviora; *et* ne punitorum cognati notentur infamia.

DCCIX.

Caveat unusquisque sibi, *cum*, ne quem minoris æstimet propter cognati delictum aut pœnam, vel propter pœnam injuste irrogatam: *tum*, ne facile credat, injustam esse sententiam, ab legitimo iudice latam.

DCCX.

Recte Ictus Marcellus, in l. 22. D. de bis, qui notantur infamia, (L. III. tit. 2.),
ne

negat, pœnam esse, quæ infamiam importet, sed hoc fieri ait, per causam, propter quam quis pœnam meruit, si hæc causa fuit ejusmodi, quæ infamiam irrogat damnato.

DCCXI.

Quæstio per tormenta, caute adhibita, neque juri naturali, neque æquitati, neque prudentiæ legislatoriæ repugnat.

DCCXII.

Quippe, uti civitatis interest, crimina non nulla capitali supplicio puniri, sic civium interest, ne quis ad mortem damnetur, nisi confessus.

DCCXIII.

Ac civitati, seu imperanti, jus competit exigendi, ut, quæ legitime rogatur ab judice, respondeat: & ad responsionem veram efficace remedio cogendi.

DCCXIV.

Nullum autem efficacius remedium hanc in rem excogitari posse videtur, quam dolor corporis.

DCCXV.

Proscribendum enim est a causis criminalibus

libus iurjurandum subpletorium ac purgatorium.

DCCXVI.

Nec probandum, quod suadent non nulli, ut tamdiu rei carcere conclusi teneantur, donec fateantur ipsi, vel eorum innocentia pateat.

DCCXVII.

„ M. Cato, in Hispania, quia ad hostium
 „ consilia alia via pervenire non poterat,
 „ iussit trecentos milites simul impetum facere
 „ in stationem hostium, raptumque unum
 „ ex his in castra perferre incolumem.
 „ Tortus ille omnia suorum arcana confessus
 „ est.” Ita refert S. Iul. Frontinus Strateg.
 L. I. C. 2. §. 5. — quod facinus non iniustum,
 sed inhumanum & imprudens, neque adeo laudandum vel imitandum est.

DCCXVIII.

Cautiones adhibendæ in tormentis hæ sunt:
 I. Quod ad delicta: ut constet, 1. delictum
 gravius re vera patratum fuisse; quod 2. vel
 capitale sit, vel saltem pœna corporali coërendum;
 quodque 3. publicæ securitatis admodum interest,
 detegi ac puniri: II. Quod ad delinquentes:
 1. ut gravissima suspicione
 pre-

premantur. 2. alia via veritatis indagandæ, vel confessionis adipiscendæ non adfit. 3. ipsorum corpori parcatur, nec sanitas periclitetur.

DCCXIX.

Iustum et utile est Edictum Ordinum Hollandiæ, d. 17. Junii, an. 1718. „ ne cui „ facinoroso, jam semel publica pœna cor- „ porali adfecto, provocandi facultas sit.”

DCCXX.

Dura, aspera, et iniqua est lex 5. C. *ad Leg. Jul. Majest.* (L. IX. t. 8.); non injusta.

DCCXXI.

Quamquam plerique absolvendum ac dimittendum esse censeant, qui crimen capitale de se falso confessus fuerint (vid. Z. Huber. *Obs. Rer. Iud. P. I. p. 451.*); tutius tamen erit, ac justum esse videtur, eum ergastulo inclusum teneri, donec ratio confessionis falsæ cessaverit: quia periculum est, ne, qui sibi non pepercit, neque aliis sit parciturus (l. 3. §. 5. *D. de bonis eor., qui ante sentent. L. XLVIII. tit. 21.*): sive, ne, qui adversus se ausus est inire mortis consilia, nihil non in alium sit ausurus (l. 23. §. 3. *D. de Aedil. edict. L. XXI. tit. 1.*).

DCCXXII.

DCCXXII.

Quos torqueri jura vêtant, illi ne quidem
minis tormentorum terrendi sunt: quod si
enim hoc jus ipsis innôtuêrit, nihil efficient
minæ: sin minus, idem sæpe, quod ipsa
quæstio, efficient:

DCCXXIII.

Neque reos ad indicandos socios, neque
testes aut accusatores ad indicandam verita-
tem adigi tormentis, æquum aut tutum est.

DCCXXIV.

Reus in eculeo confessus, si deinde dicta
revocat, judicandum est, utrum ex impuni-
tatis spe, an ex doloris impatientiâ retiocare
videatur: illo casu, cruciandus iterum; non,
hoc.

DCCXXV.

Dominitum eminens potius, quam impe-
rium, dicendum est jus Imperanti compe-
tens, bona civium usibus publicis adhibendi.
vid. præf. ad Grot. de I. B. ac P. edit. noviss.
§. 10. p. 24.

DCCXXVI.

Continetur hoc jus in imperio summo,
L
cujus

cujus pars est, ut recte statuit Grot. de I. B.
ac P. L. I. C. 3. §. 6. n. 2.

DCCXXVII.

Sarcienda est de publico jactura, quam
quis ob hanc causam fecit.

DCCXXVIII.

Nèque minus ob utilitatem, & hinc etiam
amoenitatem aliquando publicam, quam pro-
pter necessitatem hoc jure Imperans uti po-
test.

DCCXXIX.

Sed amenitatis propriae causa civibus ex-
torquere possessiones Rex jure non potest;
nec defendi conjux Achabi, in eo facto,
quod refertur Regum L. I. C. 21.

DCCXXX.

Nec jure Imperans aut Dominus vasallo
feudum invito, tamquam eminentis domini
jure, potest eripere.

DCCXXXI.

Si construendus publice sit aquæductus,
eumque per fundum suum duci vetet aliquis,
dum æque commode per alterius, fundum
suum

sum vendere volentis, agrum duci potest, hoc faciendum est: factumque videtur a Censoribus apud Livium L. XL. C. 51.; non ita in Senatu causa acta vel decisa fuisse, uti retulit Boxhorn. Disquisitt. Politt. Cas. 31. p. 128. sqq. — sin alia commode duci nequeat, adimendus est ager domino, pretiumque ei boni viri arbitrato restituendum.

DCCXXXII.

Laudanda non semper foret tanta Imperantis verecundia, quanta fuit in Augusto, qui forum angustius fecit, non ausus extorquere possessoribus proximas domos, referente Suet. in vit. Aug. C. 56.

DCCXXXIII.

Nec improbandum est, in institutione Academiae Leidensis, magistratibus concessam fuisse potestatem, aedes aliaque loca publica privataque, soluto dominis privatis pretio, destruendi & occupandi, non modo ad Academiae exstructionem, sed & ad ornamentum, aut studiosorum amoenitatem; quod reprobatur Bynkersh. Quaest. Jur. Publ. L. II. C. 15. p. 295.

DCCXXXIV.

... Iubente necessitate, vel insigni civitatis utilitate.

tilitate non minus extraneorum, non hostium, bona, apud nos reperta, possunt occupari, quam civium; contra Heinecc. El. Iur. Nat. & Gent. L. II. §. 173.; quoniam in territorio simul cum impetio dominium occupatum est; uti recte statuit Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 3. §. 4.

DCCXXXV.

Neque injustum est, angariare naves, hoc est, exterorum naves, in portibus suis repectas, ad usum necessarium, aut utilem valde, mercede nautis soluta, & dominis reparato damno, ab Imperante adhiberi: quamvis & hoc faciendum esse neget Heinecc. l. c.

DCCXXXVI.

Neque malum hic est, quidquid vel minimum abit a necessitate, ut judicat Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 2. §. 10.

DCCXXXVII.

Nec tamen laudandus, aut excusandus Xenophon, ex Asia redux, naves transeuntes detinens, ad transvehendos milites, qui quoque terrestri potuerant itinere redire; nulla quippe necessitate coactus, nec Imperans in territorio. vid. Ipse de Exped. Cyri L. V. pr. Grot. l. c. & Hein. l. c. in schol.

DCCXXXVIII.

DCCXXXVIII.

Sed & jure suo is, qui justum bellum gerit, occupat locum, urbem, vel arcem in solo pacato; quem locum hostis alias occupaturus erat. vid. Grot. l. c. & Hochstetteri Colleg. Pufend. Exerc. V. §. 18. p. 261. dissentiente licet Bynkersh. Quæst. Jur. Publ. L. I. C. 25. §. 1.

DCCXXXIX.

Neque peccarunt Belgæ, non dimittentes ex arce Lierootana, in Oost-Frisia, suos milites, gravissime licet reprehensi a Bynkersh. l. c.

DCCXL.

Quamvis omni modo luxus in civitate coërendus esse videatur, atque Imperanti jus competat, leges ferendi sumtuarias, raro tamen utiles hæ futuræ, vel malo remedium efficacæ adlaturæ sunt.

DCCXLI.

Decorum est & utile populis, habere summos Imperantes bona, quibus se suamque familiam pro dignitate sua possint alere ac sustentare.

DCCXLII.

Hinc Principi tribuenda sunt bona domanialia, sive fiscus: quem ab ærario, sive pecunia publica populi, distinctum esse oportet.

DCCXLIII.

Quaenam vero ad utrumque referenda sint, statuere populus potest pro arbitrio.

DCCXLIV.

Consuetudinis igitur est, ac juris positivi, ut ad fiscum referantur *τὰ ἀδιόκοτα*, & alia, quæ nominat Heinecc. El. I. N. & G. L. II. §. 175. 177. 178.

DCCXLV.

Domania sua princeps alienare non potest, nisi populo consentiente: hinc alienatio, inconsulto populo facta, nullius est momenti, ac semper revocabilis: nisi rata habita, vel per præscriptionem firmata fuerit. vid. Sande Decif. L. III. tit. 4. def. 1.

DCCXLVI.

Non satis sibi constat Heineccius, dum & portoria aliaque vectigalia fisco relinqui, scribit l. c. §. 175. & marium, quæ territorium

rium adluunt, commoda, eidem tribuit, §. 177., & ærarium vectigalibus fere locupletari, statuit §. 179.

DCCXLVII.

Princeps aut populus nullus integrum occupare potest Oceanum.

DCCXLVIII.

Potest autem occupari tanta maris pars, quanta possideri potest.

DCCXLIX.

Atque occupatio tribuit dominium: sed hoc, in mari, non diutius habetur, quam durat possessio.

DCCL.

Tribuit eadem jura dominium maris, que nascuntur ex dominio & imperio regionis alicujus terrestris.

DCCLI.

Quicumque regionem occupat populus, ei jus est in mare suis litoribus proximum, quatenus illud e terra defendere potest.

DCCLII.

Qui & quatenus maris dominus est, potest in eo liberam impedire navigationem ac piscationem aliorum.

DCCLIII.

Potest etiam vectigalia, quanta vult, exigere, eaque augere pro lubitu; & majora ab uno, quam altero, populo poscere.

DCCLIV.

Potest etiam, tam ex dominio maris, quam ex jure defensionis, naves perquirere; mercesque, sibi nocituras, si ad hostem adferantur, tollere: non soluto pretio, si res fuerint, quæ tantum in bello usum habent; sed hoc soluto, & præstito, quod interest, si res etiam extra bellum usum habeant. Vid. Grot. de J. B. ac P. L. III. C. 1. §. 5. n. 2. 3.

DCCLV.

Recte facient Imperantes, siquidem hæc omnia pactis & fœderibus accurate definiverint: quæ quidem sancte servanda sunt: at tamen & exceptionem admittunt ex æquitate. vid. Grot. L. II, C. 14. §. 12. n. 4. & C. 17. §. 27.

DCCLVI.

DCCLVI.

Si navis hostilis vehat res non hostium, navis occupari potest, dominis merces restituendæ sunt.

DCCLVII.

Si res hostium amicæ gentis navi vehantur, eas occupare non licet, non magis quam ex amici rapere territorio: juriq̄ naturali congruum esse videtur, ut, *libera navi, liberæ merces sint.*

DCCLVIII.

Res *contrabandæ* recte vocantur omnes illæ, quæ faciunt, ~~ut hostes bellum~~ diutius fortiusque gerant.

DCCLIX.

Quænam ejusmodi sint, vix univèrse definiri potest; sed, nisi pactis descriptum fuerit, a capientis judicio pendet.

DCCLX.

Hinc illis & gladiatorum vaginæ, & navium materia, & Tabacum, & vinum adustum aliquando contineri recte videntur.

DCCLXI.

Natura civitatis ac libertatis civilis haut exigit, ut tributa civibus non imperentur, neque ut rogentur cives, an, & quantum conferre velint, ut existimat Locke *Essay on Government* C. 2. §. 138. p. 236.

DCCLXII.

Sed non minus in bona, quam in vitam subjectorum Imperanti jus est: ita ut pro imperio edicere possit, quantum a civibus conferri velit ac solvi.

DCCLXIII.

Norma tamen in his atque aliis semper capienda est ex salute publica: quam si continue negligat Imperans, tyrannus habendus est.

DCCLXIV.

Neque ergo cives onerandi sunt ultra id, quod facere possunt: atque civibus, nimium oneratis, jus est, hac de re Imperantem monendi.

DCCLXV.

Hoc casu, Imperans vel civium onera minuere, vel illis e civitate discedendi veniam dare debet.

DCCLXVI.

DCCLXVI.

Magis interest civitatis, cives esse locupletes, quam ~~fiscum esse locupletissimum~~, quod vult Heinecc. EL. I. N. & G. L. II. §. 274. & 278.

DCCLXVII.

In Systemate civitatum iudicium de contributione necessaria penes partem majorem sociorum esse debet: ac sociis, qui nimium oneratos esse se docent, onera levanda sunt, vel societatem relinquendi facultas est.

DCCLXVIII.

Vtilius est, vectigalia & contributiones colligi publico jussu, quam locari publicanis.

DCCLXIX.

Omnes in civitate magistratus & administri a principe constituendi sunt, vel probandi: & huic tenentur rationes reddere suorum consiliorum,

DCCLXX.

Minister civitatis, qui suae civitati consilium dedit non fraudulentum, ejusve suffragium ex mandato dedit, nullius delicti reus est.

est, neque adeo pœnæ debet obnoxius esse, quamvis eventus haut respondeat consilio.

DCCLXXI.

Nulla fit injuria civibus, qui publicis muneribus non adhibentur.

DCCLXXII.

Vnum aliquem summum ministrum habere licet regibus; nec tamen omnem imperii curam negligere.

DCCLXXIII.

Idem jus Principi competit in personis & rebus Ecclesiasticis, quod in sæcularibus,

DCCLXXIV.

Ecclesia externa est societas hominum eandem de religione opinionem profitentium.

DCCLXXV.

Hujus tantum cura pertinet ad Imperantem, in quantum ea cum salute civitatis conjuncta est.

DCCLXXVI.

Hinc neque jus est Principi, jubendi, ut certam doctrinæ formulam cives omnes profi-

fiteantur: neque se miscendi doctrinis aut legibus Ecclesiasticis, quæ nihil mutant in civitate.

DCCLXXVII.

Sed Principis est, curare, ut ea religio, quam ipse veram & utilem esse credit, doceatur: & hanc profitentibus privilegia quædam præ reliquis tribuere potest.

DCCLXXVIII.

Nisi tamen populus aliam religionem magis probet: hoc casu neque receptam religionem mutare, nec illi sua privilegia adimere potest: neque, si Princeps sacra mutat, mutanda tamen est Ecclesia publica.

DCCLXXIX.

Publicam Ecclesiam recte dicimus eam, cujus doctrinam ac ritus populus, hoc est, populi pars major, reliquis anteferenda esse iudicat: vulgo, minus recte, *dominans* appellatur.

DCCLXXX.

Huic Ecclesiæ publicæ privilegia quædam & honores concedi, quibus aliarum Ecclesiarum membra destituantur, nec iniustum nec iniquum est.

DCCLXXXI.

DCCLXXXI.

Maxime civitatis interest, religionem curari & honorari.

DCCLXXXII.

Vtilissima est, etiam ad vitam civilem recte regendam, religio Christiana; tantum abest, ut hæc civitati noceat, aut civitas verorum Christianorum nulla esse possit, uti crediderunt Bailius & Ruffavus.

DCCLXXXIII.

Athei tamen atque Theistæ tolerandi quoque videntur in civitate; nec puniendi, neque pellendi; modo non noceant.

DCCXXXIV.

Atheis enim bonus quoque, quamvis non optimus aut egregius, civis esse potest.

DCCLXXXV.

De superstitionis eadem vera sunt, quæ de Atheis, ita tamen, ut civitas Atheorum nulla videatur esse posse (§. 791.); superstitioni civitatem habere possint.

DCCLXXXVI.

Inepte quaeritur, utrum Atheismus superstitio-

stitioni sit antefereendus : at tamen, si quid hac de re dicendum est, Atheo meliorem hominem ac civem esse superstitionum crediderim : modo non adeo fit insana superstitio, ut alia sentientibus fidem habendam esse neget, eosque recte falli & occidi posse credat.

DCCLXXXVII.

Certas haberi doctrinae formulas, quibus diversa sentientes a se discernantur invicem, nec veritatis inquisitioni, nec libertati, nec caritati Christianae nocet.

DCCLXXXVIII.

Sed semper ejusdem opinionis se fore, nemo homo nec civitas valide promittere potest.

DCCLXXXIX.

Si quis opinionem mutaverit, hoc profitendi libertatem habere debet.

DCCXC.

Si quis ea conditione munus aliquod acceperit, ac doctoris officium susceperit, ut certae cujusdam esset sententiae, hac mutata, suo munere atque officio recte privatur.

DCCXCI.

DCCXCL

Nullam atheorum civitatem esse posse (§. 785.), quamvis atheus bonus esse civis possit (§. 784.); ideo credimus, 1. quia non boni tantum, sed & egregii cives adesse debent in civitate. 2. quia civitas absque religione esse non potest: quippe cives athei vel sana ratione, vel metu pœnarum movendi sunt ad bonum commune promovendum, tam Imperantes ac magistratus, quam subiecti: sed neutrum vinculum satis efficax videtur ad tot atheos in officio continendos. 3. non adeo proni sunt homines in atheismum, ut tot reperiri vel fociari posse videantur athei, quot requiruntur ad civitatem constituendam. 4. nullum exemplum civitatis atheæ vel existit, vel existit.

DCCXCII.

In quantum civitatis interest, religionem curari & honori (§. 781.); in tantum ejusdem interest, optimam & unice veram religionem Christianam Reformatam, quam Ecclesia Belgica profitetur, esse publicam, eamque conservare ac tueri.

DCCXCIII.

Simul tantidem civitatis interest, veram philo-

philosophiam, moralem in primis, excoli & in pretio haberi.

DCCXCIV.

Atque idem pretium statuendum est litteris humanioribus, hoc est, cognitioni linguarum orientalium; Græcæ, Latinæ, ac vernaculæ, Rhetorices, Poëtices, & omnis antiquitatis, & historiæ.

DCCXCV.

Principis igitur est, curare, ut in his omnibus, & in omni jurisprudentia, doctores adfuerint idonei; & cives invitentur præmiis & honoribus ad discendas litteras; adeoque scholas publicas & Academias erigere, diligenterque curare.

DCCXCVI.

Doctores Ecclesiastici, quamvis ab omnibus constituentur; recte tamen se divinitus esse missos & constitutos contendunt.

DCCXCVII.

Idemque de Principibus, magistratibus, atque doctoribus artium ac scientiarum, legitime constitutis; quin de quolibet honesto bonoque cive, dici potest.

M

DCCXCVIII.

DCCXCVIII.

Doctoribus Ecclesiasticis honos tantus debetur, quantus cuique civi, pro ratione muneris, quod gerit in civitate: non major, quam doctoribus aliis, militibus, magistratibus.

DCCXCIX.

Distincto vestimenti colore vel genere insignes esse doctores Ecclesiasticos, nec necesse, nec pravum est.

DCCC.

Hoc igitur, & alia similia, quæ meris institutibus haut absurdis, superstitiosis, vel quieti publicæ noxiis, locis ac temporibus consistunt, recte referuntur ad adiaphora; in quibus Principi, qua tali, nullum jus competit.

DCCCI.

Doctores Ecclesiasticos constituere partim Principis est (§. 777.): partim ipsius Ecclesiæ, ex jure sibi, tamquam societati licitæ, competenti (§. 803.): partim a privatis loci cujusdam dominis recte fieri potest, si qui *jus patronatus*, ut dici solet, habeant.

DCCCII.

Neque ergo minus legitime vocati censentur.

fendi sunt, qui a domino quodam loci, vel ab Imperante, quam qui ab Ecclesia constituti sunt doctores ac sacrorum ministri.

DCCCIII.

Semper ecclesia quaelibet particularis jus habet, doctorem sibi constituendi, qui vel nullo, vel ejus ecclesiae, a qua constituitur, sumtu alatur.

DCCCIV.

Sed si publico sumtu alitur, in imperantis aut magistratum arbitrio est, utrum eum admittere velint an recusare.

DCCCV.

Nec tamen ei muneris administrationem & stipendia recte negabunt, si muneri idoneus ac bonus civis est.

DCCCVI.

In ecclesiis non publicis nullum iudicium de habilitate doctoris ad munus recte sibi sumit imperans; hoc tamen merito inquit, utrum suae civitatis incola pacificus & utilis; an turbidus ac periculosus fore videatur: & hoc casu recte sua civitate ipsum prohibebit.

DCCCVII.

Ceterum nihil plus juris Imperanti, quam tali, competit in ecclesia publica, quam tolerata, regenda.

DCCCVIII.

Neque per suam naturam vel ecclesia, quam talis, imperio civili subiecta est (vid. §. 840.); vel civium honos ac dignitas ab eo loco pendet, quem in Ecclesia singuli tenent.

DCCCIX.

Poterit itaque publico munere fungi in civitate, qui non est socius Ecclesiae publicae: nisi leges civiles aliud jubeant.

DCCCX.

Sed recte plus juris Imperanti conceditur in ecclesia publica, cujus ipse socius est, quam in aliis, veluti iudicium de loco & tempore conventuum; de ministrorum aetate, requisitis, examine; praesidium vel moderamen aliquod in ecclesiae regimine; locus honoratior in aede sacra, & similia: quae jus Collegiale imperantis circa sacra constituunt, & ex conventionem, seu concessione nascuntur; dum ea, quae Imperanti, quam tali, competunt, ad Jus Majestaticum circa sacra pertinent.

DCCCXI.

(181)

DCCCXI.

Quomodocumque regatur Ecclesia, perinde est; dummodo recte regatur & ordine.

DCCCXII.

Neque divinitus constitutus est ordo Episcoporum, aut, qui his similes sunt, Superintendentium, neque prohibitus,

DCCCXIII.

Illud autem ordini divino ac libertati Christianæ repugnat, ut unus aliquis Episcopus omnibus imperet Christianis,

DCCCXIV.

Ordo Presbyterorum, a doctoribus distinctorum, neque divinæ institutionis, & hinc non necessarius; sed neque rejiciendus est, ubi receptus est.

DCCCXV.

Nec reprobanda sunt Collegia mixta ex Ecclesiasticis & non Ecclesiasticis,

DCCCXVI.

Clericorum adpellatio commode doctoribus, vel solis, vel una cum reliquis, ad Ec-

M 3

cle-

clesiæ regimen ab ipsa lectis, tribui potest; & Laicorum nomine vocari possunt, quibus Ecclesiastica dignitas nulla competit: neque tamen hinc vel imperium aliquod priorum in posteriores derivari, vel negari debet. Laicos, qui dicuntur, ad τοὺς κληρικούς (1 Petr. V. 3) pertinere.

DCCCXVII.

Neque certa, primis rei Christianæ temporibus, distinctio fuisse videtur ubique inter Episcopos & presbyteros; neque inter presbyteros docentes ac non docentes.

DCCCXVIII.

Pauperum curam ab Ecclesiasticis geri neque necessarium est ubique & semper; neque improbandum.

DCCCXIX.

Multo minus necessarium est, diaconos etiam ecclesiam regere: neque etiam, eos ab omni regimine excludi.

DCCCXX.

Decimas fructuum partes Ecclesiasticis solvi nec necesse, nec prohibitum est per legem divinam; neque valida est argumenta-
tio

tio Grotii (de Iure B. ac P. L. I. C. I. §. 17. n. 4. fin.), ex lege Hebræa de decimis, obligari Christianos, ne minus fructuum decima, in alimenta eorum, qui in sacris rebus operantur, aut similes pios usus, sepant.

DCCCXXI.

Res ecclesiasticas in consistoriis, Classibus, ac Synodis tractari decorum ac laudabile est; justum quoque, quando & ubi hæc collegia recepta sunt.

DCCCXXII.

Nec tamen eorum exempla, multo minus præcepta, in sacris litteris occurrunt.

DCCCXXIII.

Multum enim a Synodo discrepabat conventus Apostolorum, Hierosolymis habitus, qui describitur Act. Apost. C. 15. vid. Cl. Venema Hist. Eccles. Tom. III. p. 220—222.

DCCCXXIV.

Ius examinandi probandique sacri ministerii candidatos ubi Classibus, quæ vocantur, tributum est, haut recte peculiaris ecclesia, siue Consistorium aliquod sibi vindicat.

M 4

DCCCXXV.

DCCCXXV.

Recte tamen huic & cura examinandi catechetas tribuitur, & jus examinandi candidatos ministerii Ecclesiastici mandari potest a Synodis.

DCCCXXVI.

Ius sacra reformandi, hoc est, & ad antiquam normam revocandi, quæ corrupta sunt, sive in doctrina, sive in regimine, & novam normam constituendi, summo Imperanti competit.

DCCCXXVII.

Neque hoc jure se abdicarunt ordines regionum singularum septemplexis Reipublicæ Belgicæ.

DCCCXXVIII.

His volentibus, etiam Romano-Catholici recipi possunt, ubi nondum fuerunt: nolentibus, non possunt.

DCCCXXIX.

Bona ecclesiastica, mutatis incolarum factis, recte sibi administranda sumunt Imperantes.

DCCCXXX.

DCCCXXX.

His vendentibus, vel venditionem permittentibus, nihil obstat, quo minus & homines sæculares ea possideant absque conscientiae scrupulis.

DCCCXXXI.

Interna & imperfecta est obligatio Principis ac populi cujusque, tolerandi religiones omnes, quæ nullum damnum civitati adferunt.

DCCCXXXII.

Neque ergo Judæos, qua tales, expellere licet.

DCCCXXXIII.

Sed licet diffidere Pontificiis illis, qui numquam refragandum esse credunt Pontifici.

DCCCXXXIV.

Meritoque Clerici Pontifici, maxime Jesuitæ, in Belgica morari prohibiti sunt aliquando: neque obstat Pacis Monaster. §. 4., quo minus hæc prohibitio fieri vel continuari possit.

DCCCXXXV.

Valida quippe ratio Zelandorum est, in
M s Con-

(186)

Concilio extraordinario, A. 1651., proposta: „ Papæ Romani subjectos expelli posse.”

DCCCXXXVI,

Neque ergo criminosi cives habiti fuisse, vel haberi posse, videntur, ut existimavit Ampliff. Bynkersh. Q. Jur. Publ. L. II. C. 20. p. 336., sed suspecti.

DCCCXXXVII.

Et recte nihilominus Hollandi pro suis intercedere poterant Judæis apud Hispanos, A. 1657., non ex illa scilicet caussa, ac si imperium in imperio habeant, suspectis.

DCCCXXXVIII.

Neque vero per Pacis Monast. §. 4. obligantur Hispani, ut ex Hollandia venientes Judæos apud se morari paterentur: quia, nempe, §. illa pertinere non potuit ad cives, qualibet de caussa, suspectos aut ejectos.

DCCCXXXIX,

Nihil necesse est, ut omnes Ecclesiæ, ne quidem Christianæ, pari jure, quod ad exercitium religionis, in civitate gaudeant,

DCCCL.

DCCCXL.

Neque enim religionis tutandæ, aut publice exercendæ causa civitates constitutæ sunt: (dissentit Cl. van der Marck Lectio. Acad. Tom. II. Fasc. I. Lect. 1. & 2.): neque societas religiosa, qui talis, a civili, neque hæc ab illa pendet, ita ut neutra jus habeat imperandi alteri. vid. §. 808. & Warburton de divina legat. Mos. L. II. C. 5. p. 9. Vol. II. Ed. Belg.

DCCCXLI.

Eos, qui se vel Christianorum, vel certæ societatis inter Christianos legibus ac dogmatibus assentiri nolle, moribus vel sententia palam dicta, profitentur, a sacra communione recte arcentur in ea societate, cui antea fuerant adscripti.

DCCCXLII.

Sed mitius agendum cum his, qui uni vel alteri sententiæ non assentiuntur; ceterum se dociles præbent, & honestos, & in reliquis consentiunt.

DCCCXLIII.

Quinam vero tolerari possint focii, non in omni-

omnibus cum societate sentientes, ejus rei penes societatem arbitrium est.

DCCCXLIV.

Atque ita revera poterit usu venire, ut quærendum sit, non quid verum sit, sed quid Ecclesia particularis verum esse credat.

DCCCXLV.

Dum tamen nemini facultas adimenda vel neganda est, ut ipse inquireat in veritatem dogmatum receptorum: imo hæc uniuscujusque vera est obligatio.

DCCCXLVI.

Plures etiam dissensus & errores in socio vulgari, sive laico, quam in Ecclesiæ doctore, vel eo, qui Ecclesiæ regendæ adhibetur, ferri possunt ac debent.

DCCCXLVII.

Justum & honestum videtur, ab amicitia ac familiaritate sua segregare, tam homines hæreticos & schismaticos, quamvis ab Ecclesia non notatos, & necdum huic notos, qua tales; quam eos, qui tamquam ejusmodi notati sunt, etiamsi nobis tamquam tales haut innotuerint; postquam amice moniti se-
mel

mel & iterum nullam resipiscendi spem reliquam faciunt.

DCCCXLVIII.

Nec tamen abstinendum est ab omni amicitia & familiaritate cum alterius Ecclesiae sociis.

DCCCXLIX.

Excommunicationis Ecclesiasticae civiles effectus, alicujus damno vel dedecori cedentes, quantum fieri potest, cavendi sunt.

DCCCCL.

Vbi vero latae sunt leges fundamentales, quae a magistratu ~~concedunt omnes~~, praeterquam Ecclesiae publicae socios, has tueri summum Imperantem oportet.

DCCCCLI.

Vtile quidem est, delegatos politicos interesse conventibus Ecclesiasticis: neque tamen illis, qua talibus, jus est suffragii ferendi, vel adfidenti, nisi vel lege aut more hoc illis competat, vel periculum sit, ne pacem publicam turbaturi sint Ecclesiastici.

DCCCCLII.

Neque de incestu, neque de aliis causis
ma-

Matrimonialibus, neque de jurejurando, competit Ecclesiasticis jurisdictio.

DCCCLIII.

Quod si tamen conjugēs pravis moribus Ecclesiam turbant aut offendunt, recte propterea prohibentur a S. Coena.

DCCCLIV.

Nihilominus utile vel laudandum non est; ubi conjugēs ad tempus separantur, aut divortio dirimuntur; ut utrique semper, vel ad tempus vel perpetuo, S. Coenæ usu interdiciatur.

DCCCLV.

Ecclesiasticam censuram rescindendi jus nullum est Imperanti vel magistratui.

DCCCLVI.

Non alia nunc est indoles ac natura juris Ecclesiastici, quam fuit, dum Ecclesia vivebat sub Imperantibus Ethnicis.

DCCCLVII.

Ecclesiae doctores, qui publicis aluntur stipendiis, si poenam meruisse videantur Imperanti vel magistratibus, honorario stipendio, partim vel omni, privati jure possunt.

DCCCLVIII.

DCCCLVIII.

Quemadmodum imperio se non licet abdicare, invita populo; neque magistratu, invito Imperante; ita neque munus Ecclesiasticum legitime ponitur, invita Ecclesia.

DCCCLIX.

Ius Canonicum seu Pontificium Belgas non obligat, nisi quatenus moribus probatum ac receptum est.

DCCCLX.

Vtilis est tamen ejus cognitio, tam quia juris utriusque doctores creantur, ex Imperantis voluntate, ~~quae fit ad intelligendam originem & historiam juris patrii;~~ & in nonnullis usu tacitoque Imperantium consensu receptum est.

DCCCLXI.

Ius est Principi, scholas & Academias erigendi, normam docendi in illis praescribendi, ac silentium in controversiis inutilibus aut noxiis imperandi.

DCCCLXII.

Imperantis est, commercia & fabricas promoveri, leges mercaturae salubres ferre, naviga-

vigationem innoxiam defenderē, noxiam prohibere, monetam probam cudere.

DCCCLXIII.

Bellum a Grotio de I. B. ac P. L. I. C. I. §. 2. n. 1. recte dicitur esse „ status per vim certantium, quā tales sunt.”

DCCCLXIV.

Non omne bellum interdictum est Christianis.

DCCCLXV.

Bellum decernere & indicere solus est Imperantis, non magistratum, quamvis hi se suosque defendere debeant.

DCCCLXVI.

Imperans milites legerē ex civibus, vel conducere ab exteris, arces ac munimenta struere ubicumque necessarium videtur, & hanc in rem privatorum agros adhibere, ac leges militares ferre potest.

DCCCLXVII.

Vita militaris, quando solius stipendii causa eligitur, haut valde honesta est.

DCCCLXVIII.

DCCCLXVIII.

Nec tamen illa abstinendum est, quando nostram operam patria desiderat, imo tunc perfecte quilibet obligatus est ad militiam.

DCCCLXIX.

Quando patria nostro auxilio non indiget, etiam alii principi vel populo, non injustum bellum gerenti, locare licet operam.

DCCCLXX.

Neque peccat Imperans, qui suos milites, quibus ipse non indiget, alii populo, justum bellum gerenti, certa mercede locat.

DCCCLXXI.

Milem conducere licet in amicæ gentis regione, nisi prohibeat Imperans ejus regionis. vid. Bynkersh. Quæst. Iur. Publ. L. I. C. 22.

DCCCLXXII.

Quia magistratus belli decernendi atque inferendi jus non habet (§. 865), injustum fuit a Cn. Manlio Gallogræcis illatum bellum, apud Liv. L. XXXVIII. C. 45.

N DCCCLXXIII.

DCCCLXXIII.

Perperam scribit Heinecc. El. I. N. & G. L. II. §. 193. schol. „ Notum est, parum „ abfuisse, quin Senatus Germanis deden- „ dum censeret Iulium Cæsarem, quod in- „ jussu populi illis bellum intulisset.” vid. Barb. ad Grot. de I. B. ac P. L. I. C. 3. §. 5. n. 4.

DCCCLXXIV.

Neque injustum fuit ab Iulio Cæsare bel- lum inlatum Ariovisto, quamvis ita censeant Grot. de I. B. ac P. L. III. C. 3. §. 10. & Budd. in Spec. Jurisprud. Hist. §. 119. — vid. ipse Cæsar. de B. G. L. I. C. 35. & Cellar. Dissertat. P. II. diff. 6. §. 15. sq.

DCCCLXXV.

Nec tamen excusandus esse videtur Cæsar a perfidia in Germanos commissa, in eo bello, quod ipse descripsit, de Bello Gall. L. IV. C. 11—15. (vid. Dio Cass. L. XXXIX. pag. 113. Barb. ad Grot. L. I. C. 3. §. 5. n. 4. & Duk. ad Liv. Epit. L. CV.) & huc pertinet locus Suet. in Cæs. c. 24. ab Heinecc. l. c. (§. 873.) adlatus.

DCCCLXXVI.

Non recte notantur a Grotio (de I. B. ac P. L.

P. L. I. C. §. §. d. §.) Octavius & Decimus Brutus; ausu privato arma capientes in Antonium, merito a Cicerone defensi; Philipp. III. C. 1 f. sqq. vid. Barb. ad Grot. I. L.

DCCCLXXVII.

Neque culpandi sunt praefecti provinciarum Indicarum, qui bellum inchoant, generali mandato instructi, pace belloque omnia agendi, quaecumque ex re mittentium esse videantur.

DCCCLXXVIII.

Vbi vero tale mandatum non est, conjectura voluntatis non sufficit. v. Grot. I. I. n. 3.

DCCCLXXIX.

Non omne singulare certamen, praeterquam quod jussu summorum imperantium iniur, injustum: — neque otiosa est, aut verae belli definitioni repugnat distinctio inter bellum publicum & privatum: nec male bellum civile belli nomine venit: contra Heinecc. I. I. §. 194.

DCCCLXXX.

Quamquam interna justitia non improbet praemia condita, belli finiendi causa, contra

Grot. de I. B. ac P. L. III. C. 20. §. 43.;
 plerumque tamen prudentiæ repugnant, vid.
 Hein. l. l. in schol.: & turpis temeritas po-
 tius, quam laudanda virtus est, quando cer-
 tus utrimque militum numerus committitur,
 explorandæ fortitudinis causa: quemadmo-
 dum olim factum fuit, (II. Sam. C. 2. §.
 14—61.); & An. 1600., ad Silvam Ducis,
 inter Breautæum & Lekkerbétium. vid. Grot.
 Hist. L. IX. p. 383. & Heins. de Reb.
 ad Silv. Duc. gest. p. 50. sqq.

DCCCLXXXI.

Bellum justum recte dicitur utrimque,
 quod inter duo populos liberos vel Imperan-
 tes utrimque geritur, quamvis interna justitia
 parti alterutri vel utrique deficiat.

DCCCLXXXII.

Etenim secundum internam justitiam dari
 potest bellum utrimque injustum; fieri non
 potest, ut utrimque bellum sit justum.

DCCCLXXXIII.

Causa justa belli gerendi sola est injuria.

DCCCLXXXIV.

Hæc recte spectatur vel uti nondum illata,
 vel

vel uti jam facta : & hæc , vel ut reparanda ,
vel ut punienda : recteque ergo Grotius (de
I. B. ac P. L. II. C. 1. §. 2. n. 1. 2.)
tres statuit justi belli causas , defensionem ,
reparationem , & punitionem ,

DCCCLXXXV.

Tolerari quoque potest distinctio bellorum
inchoatorum ac susceptorum , quæ vulgo di-
cuntur offensiva & defensiva : quamvis exi-
guæ sit utilitatis.

DCCCLXXXVI.

Recte enim , alio sensu , dicitur , omne
bellum ~~juste gestum~~ esse defensivum. vid.
Hollmann. prim. lin. Jurisprud. Nat. §. 185.

DCCCLXXXVII.

Neque enim omne bellum offensivum est
a parte ejus , qui primus vim infert.

DCCCLXXXVIII.

Ad ea facta punienda , quæ quidem lege
naturæ vel divina voluntaria prohibentur ,
nec tamen quemquam lædunt , bellum infe-
rendum non est.

N 3 DCCCLXXXIX.

DCCCLXXXIX.

Neque ergo propter falsam religionem, humana sacrificia, mores barbaros; neque propter officia imperfecta denegata, veluti negatum hominibus aut exercitui transitum, bellum inferendum est. Conf. §. 293 — 296.

DCCCXC.

Sed bellum punitivum, quod dicitur, tum demum locum habere juste potest, quando securitas nostra vel aliorum exigit, ut caveatur de læsione in posterum non inferenda.

DCCCXCI.

Bellum ab Israëlitis contra Amorceos gestum, secundum Mosem Hist. L. IV. C. 21. §. 21 — 23., non fuit ob negatum transitum, sed sui defendendi causa. Conf. Hist. Iudic. C. 11. §. 14 — 22. Perperam igitur Heinecc. El. I. N. & G. L. H. §. 196. schol.

DCCCXCII.

Belli ab Israëlitis in Canaanos Transjordanenses gesti justa causa fuit speciale mandatum divinum (vid. Grot. de I. B. ac P. L. I. C. 2. §. 2. n. 1.); atque ex eo satis constat de hujus belli justitia, neque aliter hæc defen-

fendi potest, neque exemplum aliis præbere populis, inferendi bellum pœnæ causa, mandato ejusmodi divino destitutus.

DCCCXCIII.

Neque sufficiens esse causa videtur in jure Nomadum, quod existimat Illustr. Michaelis.

DCCCXCIV.

Recte quoque pro aliis bellum suscipitur, non tantum pro fociis ac fœderatis, atque vicinis, quando constat, eorum ruinis & nos oppressum iri, secundum Heinecc. l. c. §. 197., sed & pro quibusvis, injuste invas.

DCCCXCV.

Neque justa fuit expeditionum, quæ cruciatæ vocantur, suscipiendarum causa, neque Hispanorum, Americanis arma inferentium: falliturque & fallit Heinecc. l. l. §. 198. schol., Hispanorum sententiæ patrociniæ suscipere scribens Grotium de I. B. ac P. L. II. C. 20. §. 40. sq.

DCCCXCVI.

Ad bellum justum haut requiritur indictio solennis.

N 4

DCCCXCVII.

DCCCXCVII.

In bello dolis ac strategematis uti licet.

DCCCXCVIII.

Hosti data fides sancte semper servanda est.

DCCCXCIX.

Venenis in bello non est utendum: quia, quantum fieri potest humanitatis ratio habenda est: & quod quis in alium statuit, id ipse metuere debet.

CM.

Ob eandem rationem neque percussores immittendi sunt.

CMI.

Iuri tamen perfecto, sive Iuri Naturæ proprie dicto, non repugnat in bello neque usus veneni, vel armorum veneno infectorum; neque percussorum inmissio; neque fontium obturatio, aut fluviorum injecto stercore facta corruptio.

CMII.

Neque factum Ehudis, percutientis Eglo-
nem,

nem, quod refertur in Historia Iudicum Hebraeor. C. 3. §. 15. feqq. (Conf. §. 635.); neque Iaëlis, Siferam occidentis, ibid. C. 4. §. 17. feqq.; neque dolus Hufai, Architaë, amici Davidis, in Abfalomum, Samuel. L. II. C. 16. §. 16. feqq., defendi posse videtur, nisi mandatum divinum speciale sic facere iufferit.

CMIII.

Perperam adulationis ac ludibrii nomine traducuntur humanitatis & magni animi specimen, inter hostes aliquando edita, quæ refert & reprehendit Bynkersh. Quæst. Jur. Publ. L. I. C. 3. p. 17., & ex eo Hein. El. I. N. & G. L. II. §. 201. ~~et seq.~~

CMIV.

Neque culpanda Popilii, Legati Romani, erga Antiochum regem asperitas, quam refert Liv. L. XLV. C. 12.

CMV.

Ne perfido quidem hosti data fides frangenda est in pacto vel fœdere post perfidiam inito.

CMVI.

Si tamen alter perfide pactum fœdusve ru-

erit, nulla necessitas illud servandi pacifera-
tem alterum obligat.

CMVII.

Induciæ pertinent ad tempus belli, non
paciſ.

CMVIII.

Induciis specialibus constitutis ad certum
actum, veluti ad sepeliendos in acie cæſos,
nihil aliud, præter hunc actum interim face-
re licet: quod si quid aliud fiat, ut si muni-
menta reparentur, hosti jus est, illud prohi-
bendi.

CMIX.

Ius belli locum non habet adversus ami-
cos: nihilo minus aliquando licet occupare
locum amici, quem alioquin hostis occupa-
turus esset, vid. §. 738.

CMX.

Sed intra territorium populi amici & pacifi-
ti naves aut res hostiles occupare, nullo mo-
do licitum est.

CMXI.

Egregium est ac laudabile Camilli factum,
pue-

pueros Faliscorum, sibi proditos, non recipientis, sed in urbem remittentis, apud Liv. L. V. C. 27. junct. Flor. L. I. C. 12. §. 5. 6. Anthol. Lat. L. II. Epigr. 267. p. 452. Tom. I. & Drakenb. ad Liv. L. XLII. C. 47. §. 6.

CMXII.

Vt & C. Fabricii, qui sive perfugam, sive medicum, se Pyrrhi regis necem veneno procuraturum pollicentem, ad Pyrrhum reduci, & hunc de periculo moneri curavit. vid. Cic. de Off. L. III. C. 22. A. Gell. Noct. Att. L. III. C. 8. & Freinsh. Suppl. Liv. L. XIII. C. 44. 45.

CMXIII.

Neque honeste vel unus, vel alter his incasibus opera sibi oblata usus fuisset. Neque adeo vera est Grotii sententia, de I. B. ac P. L. III. C. 1. §. 22. coll. C. 4. §. 18. n. 4.

CMXIV.

Transfugas recipere, & hostium subjectos ad defectionem sollicitare licet.

CMXV.

Perfidiam vero neque ullam committere, neque hostium subjectos ad eam sollicitare, ne-

neque perfida eorum opera uti honestum est: neque tamen hoc injustum recte dicitur.

CMXVI.

Hinc judicari potest de facto Syracæ, apud Polyæn. L. VII. C. 11. §. 6., de perfidia Zopyri, apud Herodot. L. III. C. 154—158, Justin. L. I. C. ult. & Polyæn. L. VII. C. 12. vid. Grot. L. III. C. 24. §. 2., & de simili Tarquinii Superbi, ejusque filii, Sexti, fraude, apud Dion. Hal. L. IV. p. 254. Ovid. Fast. L. II. vs. 690. sqq. & Flor. L. I. C. 7. §. 6. 7.

CMXVII.

In C. Mucii facinore, apud Liv. L. II. C. 12., nihil vitii habet tentata Porfenæ regis cædes: sed si, *quasi remunerans meritum* liberationis, falso nuncio regem terrere conatus est, turpiter fecit; ac stulte, si dextram accenso foculo injectam torruit & exussit; cui narrationi fidem non adhibent Barth. ad Claudian. IV. Conf. Hon. vs. 407., Clericus ad Liv. l. c., & Cl. Arntzen. ad Arnaldii vitas Scævola. p. 9. sq.

CMXVIII.

Neque excusanda videtur a perfidia virgo Clælia; neque laudanda, quod obses data redierit in patriam, apud Liv. L. II. C. 13.

pe-

neque enim obsidi fuga se subducere licet vid.
Budd. Spec. Jurispr. hist. §. 54. — 57. in
Selectis I. N. & G. p. 825. sqq.

CMXIX.

Perfide quoque Camillus Dictator Gallos
Senones auro, quod ex pacto debebatur, pri-
vavit, ipsosque cecidit, apud Liv. L. V. C.
49. vid. Budd. l. c. §. 86. & Barn. ad Groc.
L. II. C. 15. §. 3. n. 2.

CMXX.

* M. Atilium Regulum haut culpaverim, dum
captivorum Carthaginensium redditionem utili-
lem esse negavit in Senatu, sed Carthaginem
rediens, ex officio recit perfecto. vid. Cic. de
Off. L. I. C. 13. III. C. 27—29. Seneca de
Provid. C. 3. & Groc. L. III. C. 23. §. 6. Turpi-
ter vero Carthaginenses egerunt, si exquisitis
hominem suppliciiis necaverunt, quod factum
fuisse negavit Palmer. Exercitatt. p. 151.
sqq. Conf. Budd. l. c. §. 64—67.

CMXXI.

Quamvis haut pateat, vulgari narrationi,
quam Thuanus secutus est, Hist. L. IV. p. m.
81. & L. XLI. p. 831. ac si Philippus,
Hassiae Landgravius, An. 1547., improbita-
te Granvellani, Episcopi Atrebatensis, unius
lit.

litterae inversa forma deceptus, captivus detentus esset, fidem adhibendam esse; neque adeo perfidia possit incusari vel convinci Carolus V. Imperator; non tamen omnis a persuasione Philippi, ejusque sponforum, Mauricii Saxonis, & Joachimi, Electoris Brandenburgici, dolus fuisse videtur: qui dolus, ex rei gestae natura, abesse debuisset. (vid. Periz. Hist. sac. XVI. p. 737. sq. Matlet; *Histoire de Hesse*, Tom. II. p. 267—287. & Hæberlin, *Neueste Teutsche Reichs Geschichte*, Vol. I. p. 196—204.)

CMXXII.

Populi, qui neutras in bello partes sequuntur, eodem modo se gerere debent erga belligerantem utrumque: nisi hostes haberi velint, & hostilia pati.

CMXXIII.

Vicissim belligerantes eodem modo erga omnes populos medios gerere se debent.

DCCCXXIV.

Neque populi jure coguntur omni abstinere commercio cum utroque vel alterutro belligerante: nec necessarium est, ut commercium quodlibet, alterutri belligeranti valde nociturum, illis permittatur. Conf. §
254 — 760.

CMXXV.

(207)

CMXXV.

Servitus hominum bello captorum juri Nature non repugnat.

CMXXVI.

Quando tamen, absque periculo capientis, aliter custodiri possunt captivi, ac libertas illis relinqui potest; in servitutem redigendi non sunt.

CMXXVII.

Res bello captæ, five mobiles, five immobiles, adquiruntur capiendo: dominiumque mutant, mox postquam ita detinentur, ut a capente defendi possint.

CMXXVIII.

Neque ergo necesse est, ut res mobiles intra præsidia deductæ fuerint: agri mansuris munitionibus inclusi sint: navesque per horas viginti quatuor in capientium potestate fuerint.

CMXXIX.

Sed, etiam si hæc desint, nihil minus res captæ possunt a capientibus alienari & receptæ postliminii jure redeunt ad dominos pristinos.

CMXXX.

CMXXX.

Non minus res sacræ, quæ dicuntur, ac religiosæ, quam quæ sunt publici privatique juris aliæ, in bello jure possunt occupari, promiscuis usibus adhiberi, & vastari.

CMXXXI.

Postliminium non minus debetur populis ab hoste superatis, ac deinde sive recuperatis, sive relictis, quam hominibus ac rebus singulis.

CMXXXII.

Dura ergo & iniqua fuit conditio, qua tres regiones Belgicæ, a Gallo superatæ relictæque, non nisi bona privilegiorum parte mulctatæ, in commune fœdus receptæ sunt, An. 1674.

CMXXXIII.

Dum vero consensus in hanc conditionem interpositus est, & quisque juri suo renunciare potest, ne quid sibi gravius accidat, ratum hoc pactum haberi oportet, neque rescindendum est, eo colore, ac si vi extortum fuisset.

CMXXXIV.

Bellum & pro alio, injuste invaso, sive ejus liberandi, sive adjuvandi causa, pie & juste

juste suscipitur: etiam ad alienos subjectos, injuria pressos, tyrannide liberandos.

CMXXXV.

Repressaliæ non ex jure gentium consuetudinario derivandæ, sed secundum ipsam populorum naturam justæ sunt.

CMXXXVI.

Hæ non nisi ab Imperante summo concedendæ sunt.

CMXXXVII.

Neque pro suis tantum, sed & pro alienis subjectis eas ~~recte concedat Imperans.~~

CMXXXVIII.

Imperium in victos bello proprie non acquiritur, sed tantum pace bellum subsecuta.

CMXXXIX.

Quamdiu enim pax nulla intercessit, sed sola vi retinetur imperium, in libertatem se victi vindicare semper ac restituere poterunt, vel ab aliis liberari ac restitui.

CMXL.

Si qua regio vel urbs ad hostes defecerit,
O ea:

eaque recuperetur vi bellica, hanc nihil necesse est, in jus pristinum restitui, sed ea, tamquam devicta, duriori lege potest accipi, & instar provinciæ haberi.

CMXLI.

Foedus inæquale non semper imminuit summum imperium ejus, qui signa quædam honoris promittit alteri. vid. l. 7. §. 1. de Captiv. & postl. revers. & Grot. de I. B. ac P. L. I. C. 3. §. 21.

CMXLII.

Neque ergo majestatem populi minuit obligatio, naves alterius populi, in mari obvias, salutandi.

CMXLIII.

Minuit autem majestatem adempta facultas bellum gerendi, qua privati fuisse videntur Hebræi non numquam a Philistæis, 1 Sam. C. 13. §. 19., & Romani a Persena, cujus foedere comprehensum erat, *no ferro, nisi in agricultura, uterentur*, referente Plinio Hist. Nat. L. XXXIV. C. 14.

CMXLIV.

Foedera commercii causa, & de jure hospitii inita, si nihil addant humanitati, quam
na-

natura jubet observari in societate humana, mutant obligationem imperfectam in perfectam : adeoque semper juri naturali aliquid addunt.

CMXLV.

Foederum primæ lineæ, ductæ vel ab una gente libera, vel a paucis ex ejusmodi gente, cum altera gente, quæ pro libertate bellum gerit, ductæque eum in casum, quo posterior hæc libera futura erit, neminem lædunt, neque justam belli causam præbent imperanti gentis, arma contra principem gerentis.

CMXLVI.

Imo, neque ~~necessaria belli causa~~ est, si qua gens libera cum populo rebelli jungat amicitiam, eique polliceatur auxilia: — scilicet, ita, quæ mittuntur auxilia, debellari possunt atque intercipi, absque eo, ut inter gentem, auxilia ferentem, & eam, contra quam præstantur, bellum universale nascatur in omnibus orbis terrarum regionibus.

CMXLVII.

Sponsores pacis haut obligantur ad ineundam belli societatem, si pax rumpitur ex alia causa, quam quæ foederi, cui accesserunt, inest. v. Hein. El. I. N. & G. L. II. §. 209. schol.

CMXLVIII.

Utilitatem præstare possunt foedera de præ-
sidiis nostris in munimenta quædam vicinæ
gentis mittendis, tuendorum finium causa.
Hein. l. c.

CMXLIX.

Quamquam foedera de jungendis contra
communem hostem viribus, tam ejus ado-
riendi, quam contra eum se tuendi causa,
justa possint & utilia esse; nihilominus injusta
sunt, neque prudentiæ congrua, foedera de
iisdem semper hostibus & amicis habendis.

CML.

Induciæ in certos annos, menses, dies,
horasve initæ, non minus temporis articulum,
ad quem constitutæ sunt, quam a quo in-
choandæ, continent. v. Hein. l. c. §. 210.
schol.

CMLI.

Bello inter duo populos orto, licet aliis
populis, neutri præ altero favere: suam hanc
conditionem armis tueri: & ad hanc defen-
sionem arma jungere ac societatem inire cum
aliis populis neutrarum partium.

CMLII.

CMLII.

Itaque nulla caussa justa est populo belligeranti, propterea bellum inferendi populo neutras partes eligenti.

CMLIII.

Foedera, quamvis mutata reip. forma, firma manent: atque ab Rege inita, populo deinde libero profunt, ac nocent: a populo vel optimatibus inita, servanda sunt etiam ab Rege.

CMLIV.

Igitur & foedera, cum Sabinis & Hernicis inita sub Regibus Romanis, populo Romano libero servanda fuerunt (vid. Dion. Halic. L. V. p. 307. & L. VIII. p. 531.) & foedus ictum a Philippo Pulchro cum Henrico VII., Angliæ Rege, An. 1496., & a Carolo V. cum Christiano III., Daniæ Rege, An. 1544. initum prodesse debuit Hollandis, Comite abdicato. vid. Bynkersh. Quæst. Jur. Publ. L. II. C. 25. §. 1.

CMLV.

Quin & si tyrannus, quem populus toleravit aut probavit, foedus iniit, hoc si sibi prodesse velit populus, ipse quoque servare debet.

CMLVI.

Quando sociorum mentio facta fuit in foedere, præsentés tantum intelligendi videntur, non etiam futuri, cum Grotio de I. B. ac P. L. II. C. 16. §. 13., non tamen ideo, quia rumpendi foederis odiosa materia est; sed quia simplex interpretandi ratio censere jubet, de his tantum a paciscentibus cogitatum fuisse. conf. Heinecc. El. I. N. & G. L. II. §. 212.

CMLVII.

Neque tamen ab hac quæstione pendet justitia belli Punici secundi; sed potius ab ea, utrum juste an injuste Karthaginenses adorti sint Saguntinos.

CMLVIII.

Nihil quidem necesse est, ut Imperans ratam habeat sponsonem a belli duce factam: attamen eam si probare nolit, neque ex ea lucrum facere debet; neque defungi potest, dedendo sponsorem hostibus.

CMLIX.

Itaque Romani a perfidia & cavillatione excusari non possunt, dum irritas habuerunt sponsones Caudinam ac Numantinam; & tamen exercitum salvum receperunt.

CMLX.

(215)

CMLX.

Nihil vitii habent foedera cum diversæ religionis, quam falsam credimus, populis ini-
ta.

CMLXI.

Quidquid foedere promissum est, sancte præstandum est: nisi præstatio promissi certam præstantis perniciem, quæ prævideri non potuit, quando promissio fiebat, involveret.

CMLXII.

Pax omnis perpetua esse debet, amnestiam continere, nec prætextu læsionis enormis, vel ~~coactus adhiberi~~, quamvis injusti, rescindi vel rumpi.

CMLXIII.

Etiam illa, quæ bello civili finem imposuit, pax sancte servanda cum subjectis, qui rebelles fuisse dicuntur.

CMLXIV.

Validum fuit pactum a Maximiliano, quamvis captivo, cum Brugensibus initum, ac solemnini jurejurando firmatum, apud Pont. Heuter. Rer. Belg. L. III. p. m. 152. sq., quamvis dissentiat Heinecc. El. I. N. & G. L. II. §. 220. schol.

O 4

CMLXV.

(216)

CMLXV.

Validum quoque fuit pactum Madritense, cum Carolo V. initum a Francisco I., in quantum ea Francisco promisit, quæ præstare poterat.

CMLXVI.

Et hætenus valet principis captivi promissio: sed neque principis, neque ducis captivi promissio subjectos aut milites, quibus præpositus est, obligat.

CMLXVII.

Quamquam mediatores uni parti præ altera favere non debeant impensius, ex pacto tamen nullo obligantur. Dissentit Hein. l. c. §. 221.

CMLXVIII.

Sponsores pacis ex pacto obligati sunt ad efficiendum, ut pax rata firmaque maneat; adeoque foedifragum & amice monere, & vi cogere debent, ut læsionem contra foedus factam reparet.

CMLXIX.

Rescriptum Commodi Imperatoris, in l. §1. D. de iure Fisci (L. XLIX, t. 14), ob-
sist

fidum bona in fiscum esse cogenda, jubentis, quamvis optime conveniat analogiæ juris Romani, ut, contra Burmann. de Vectigalib. Pop. Rom. C. XI. p. 185., recte docuit Wieling Lect. Iur. Civ. L. II. C. 32. p. 272. sq. & in Omiff. p. 286.; juri tamen naturæ gentiumque non congruit.

CMLXX.

Obside mortuo, dandus est alius. — Occidi non numquam obsides possunt, si pactum perfide ruptum est, cujus servandi ergo dati fuerant.

CMLXXI.

Recte scribit ~~Dynkerstadius~~ (Quest. Jur. Publ. L. II. C. 3. pag. 206.): „Simpliciter ego non aſſim dicere, ut sunt qui dicunt, neminem recte Legatos mittere, nisi qui Summum Imperium habet. — Dixerim potius, omnes recte Legatos mittere ejus rei ergo, cujus agendæ potestatem habent. rel.”

CMLXXII.

Hinc populus rebellis, ad alium populum legatos mittere potest: sed utrum, & qua dignitate, recipiendi sint, ad arbitrium ejus, ad quem missi sunt, pertinet.

CMLXXIII.

Si constat, populum non esse rebellem, sed justum bellum gerere contra Imperantem, a quo vi injusta premitur; eum adjuvare, ejusque Legatos admittere, fas & laudandum est: uti Belgarum Legatos perhumaniter excepit A. 1585. Henricus III., Francorum Rex, referente Thuano Hist. L. XXXI. p. 7. T. III. & Hooft Hist. Belg. L. XXII. p. m. 62. sq.

CMLXXIV.

Legatos esse sanctos, & ab ejus, ad quem missi sunt, jurisdictione exemptos, non minus jure naturæ, quam gentium moribus, constitutum est.

CMLXXV.

Hinc ob violatos legatos bellum juste inferitur, illatumque fuit a Davide Chanani, Regi Hammonitarum, II. Sam. C. 10.

CMLXXVI.

Ius legatorum violatum non fuit a Philippo II., Hispaniæ Rege, Belgarum respectu, dum missos ad se, A. 1566., Florentium Montigniacum, & Iohannem Marchionem Bergarum, detinuit & occidit: tyrannice tamen egit.

CMLXXVII.

CMLXXVII.

Legatus, hostilem animum monstrans, vel finibus egredi recte jubetur, vel etiam, si quid delicti gravioris commisit, detineri; &, nisi pœnam a se irrogatum iri Princeps ejus promittat, puniri potest.

CMLXXVIII.

Vtrum legatus, & quis, sit admittendus, ab arbitrio pendet ejus, ad quem mittitur.

CMLXXIX.

Honos vero major minorve Legatis habendus est; ~~partim pro conditione mittentis;~~ partim pro mandato, quo instructus est; ac titulo, quo honoratur.

CMLXXX.

Legatorum uxori, liberis, ac domesticis securitas & executio ab jurisdictione Principis, apud quem degunt, debetur: non autem immunitas, neque jus asyli Legatorum ædibus.

CMLXXXI.

Dum omnis civitas pacto coalescit, sive expresso, sive tacito; cives ex pacto, adeoque perfecto jure, obligati sunt ad ea omnia, sine quibus civitas esse salva non potest.

CMLXXXII.

CMLXXXII.

Itaque civis officium est, civitatem amare, salutem ejus omni alii desiderio & amori, parentum etiam, uxoris, liberorum, propinquorum, divitiarum, suæque vitæ antepone-
re.

CMLXXXIII.

Qui secus fecerit, perfidus, ingratus, & impius est.

CMLXXXIV.

Hæc civitas cuique patria est, cui nomen dedit, id est, in quam adscribi se passus est, & in qua suarum fortunarum familiæque sedem collocavit,

CMLXXXV.

Amor patriæ sincerus *et* jubet, ut eorum commoda curentur, qui nostra cum civitate foedere juncti sunt; *et* optime consistit cum universi generis humani, hostium quoque, amore.

CMLXXXVI.

Amor patriæ *et* in sacris Litteris commendatur, Pf. CXXII. 6. Prov. XXIV. 21, 22. Jerem. XXIX. 7. & exemplo Christi, Luc. XIX. 41. seqq., & comminatione, Apoc. II.

5., et prudenter Apostoli non amplis verbis eum laudarunt.

CMLXXXVII.

Boni civis est, præsentem reip. statum tueri, eumque mutatum nolle: nisi status reip. vitiosus sit, & in melius mutari posse videatur.

CMLXXXVIII.

Hinc & Imperantibus ac magistratibus honos habendus: & ab omni tamen adulatione abstinendum: & præsens reip. status a civibus, quantum potest, cognoscendus est.

~~CMLXXXIX.~~

Honoris titulum, quemcumque velit, Imperanti suo populus tribuere potest: nec tamen alterum populum aut principem cogere, ut hunc agnoscat.

CMXC.

Recte præcipit Loccenius (ad Corn. Nepot. Vit. Conon. C. 3. §. 4. p. 255. edit. Staveren.): „ Equidem legatus, aut alius „ vir gravis, ita ceremoniarum & alieni „ cipis aut Reipub. dignitatis observans erit, „ ne quid suo Principe aut Republ. indi- „ gnum admittat.”

CMXCI.

CMXCI.

Falsum est Montesquievi decretum, in despoticis imperiis, metum; in regnis, honorem; in rebus publicis aliis, virtutem politicam, sive studium æqualitatis, primariam agendi causam statuentis.

CMXCII.

Etenim, in omni civitate, non vitiosa, felicitas publica, sive salus civitatis, suprema lex est. vid. Cl. Pestel in Fundam. Jurisprud. Nat. §. 333.

CMXCIII.

Curandum quidem est, ut omnes, qui muneribus adhibentur, illis idonei sint: neque tamen *vel* dubitandum est temere, dignusne sit, quem princeps elegerit (vid. l. 3. Cod. de Crim. sacrileg. l. IX. t. 29.): *vel* civis, non indignus, jus proprium habet ad officium aliquod. vid. Grot. de I. B. ac P. l. II. c. 17. §. 3., & supra, §. 771.

CMXCIV.

Civitati cuilibet, quæ sui juris est, hæc potestas competit, ut civem quemlibet, quem periculosum esse judicat, civitate pellere possit, etiam non redditis causis: eaque & Tra-
jecti-

jectinis magistratibus competere videtur, ex agnitione formulæ, apud Aitzema Hist. L. XXV. ad An. 1645. T. VI. p. 139.

CMXCV.

Itaque defendi potest ab iniquitate iudicium ostracismi, quod Athenis locum habuit. v. Hein. El. I. N. & G. L. II. §. 277. schol.

CMXCVI.

Cives esse desinunt, qui civitate pulsi sunt, in tantum, ut ad amorem & officia civitati suæ exhibenda cogi non possint; laudandi tamen sint, si neque tum patriæ, quamvis ingratae, deponant amorem.

CMXCVII.

Civitas regulariter immortalis est; fieri tamen potest, ut intereat: v. Grot. de I. B. ac P. L. II. C. 9. §. 3 — 6., quo facto, cives esse desinunt, qui tales antea fuerunt.

CMXCVIII.

Mutata civitatis formâ, non mutantur obligationes & officia civium.

CMXCIX.

In coloniis videndum est, qua juris formula

la mittantur: hinc aliquando coloni liberam habent civitatem, ut olim a Græcis dimissi: aliquando non habent, ut a Romanis missi, & qui nunc in Asia, Africa, & America sunt, atque ex Europa migrarunt, hac lege, ut civitatis suæ cives manerent.

M.

Civibus egredi civitate, neque ad tempus, neque in perpetuum licet, nisi venia expresse vel tacite concedatur ab Imperante: huic ergo licet, *et* interdicere civibus emigrationem; *et* eam non nisi certa sub lege, velut relicta bonorum parte, concedere. Sed his, qui in aliqua civitate nati sunt, postquam adoleverint, integrum esse debet, egredi civitate, vel in ea manere.





